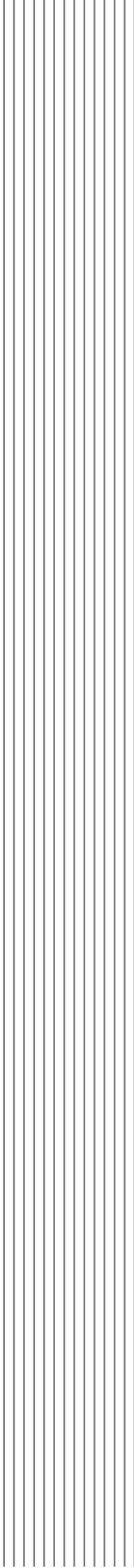
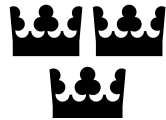

Bilaga 2

Svensk ekonomi

Bilaga 2

Svensk ekonomi

Innehållsförteckning

Förord.....	7
1 Inledning	7
1.1 Sammanfattning.....	7
1.2 Utvecklingen inom olika områden	11
1.3 Alternativa medelfristiga beräkningar	17
Appendix De nya nationalräkenskaperna.....	19
2 Internationell utveckling	21
2.1 Utvecklingen i Europa	21
2.2 Utvecklingen i Förenta staterna.....	23
2.3 Utvecklingen i Asien och Latinamerika	24
2.4 Utvecklingen i Ryssland och i övriga Östersjöområdet.....	25
2.5 Den svenska världsmarknadstillväxten	26
3 Kapitalmarknaderna.....	27
3.1 Utvecklingen i omvärlden	27
3.2 Utvecklingen i Sverige	29
3.3 Ränte- och valutaantaganden.....	30
4 Utrikeshandeln.....	33
4.1 Varuexporten	33
4.2 Varuimporten	35
4.3 Tjänstehandeln	36
4.4 Bytesbalansen	36
5 Näringslivets produktion	39
5.1 Industrin	39
5.2 Byggnadsverksamhet.....	41
6 Arbetsmarknad.....	43
7 Löner.....	49
8 Inflation	51

9 Hushållens ekonomi och konsumtionsutgifter	55
9.1 Hushållens inkomster.....	55
9.2 Hushållens konsumtionsutgifter	56
10 Bruttoinvesteringar	59
10.1 Näringslivets investeringar.....	59
10.2 Bostäder.....	61
10.3 Lager	62
11 Den offentliga sektorn	65
11.1 Den konsoliderade offentliga sektorn.....	65
11.2 Den statliga sektorn.....	69
11.3 Ålderspensionssystemet	70
11.4 Kommunsektorn.....	72

Tabellförteckning

Tabell 1.1 Prognosförutsättningar	12
Tabell 1.2 Nyckeltal	12
Tabell 1.3 Försörjningsbalans	13
Tabell 1.4 Bidrag till BNP-tillväxt	15
Tabell 1.5 Sparandets sammansättning	16
Tabell 1.6 De offentliga finanserna	16
Tabell 1.7 Arbetsmarknadsutveckling vid olika tillväxtantaganden	18
Tabell 2.1 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet	23
Tabell 3.1 Betalningsbalansens finansiella poster	30
Tabell 3.2 Ränte- och valutakursantaganden	31
Tabell 4.1 Export och import av varor och tjänster	34
Tabell 4.2 Bidrag till exporttillväxten	34
Tabell 4.3 Bytesbalansen	37
Tabell 5.1 Näringslivets produktion	39
Tabell 5.2 Nyckeltal för industrin	40
Tabell 5.3 Byggnadsverksamhet	41
Tabell 6.1 Arbetsmarknad	43
Tabell 6.2 Sysselsättning, branschfördelat	44
Tabell 6.3 Konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program	45
Tabell 6.4 Sysselsättningsgrad och öppen arbetslöshet i olika regioner	47
Tabell 7.1 Timlöner	49
Tabell 8.1 Konsumentprisutveckling	52
Tabell 9.1 Hushållens disponibla inkomster, konsumtionsutgifter och sparande	55
Tabell 9.2 Bidrag till disponibelinkomstutvecklingen	56
Tabell 10.1 Bruttoinvesteringar efter näringsgren	59
Tabell 10.2 Övriga näringslivets investeringar	61
Tabell 11.1 Den offentliga sektorns finanser	65
Tabell 11.2 Skatter och avgifter	67
Tabell 11.3 Den offentliga sektorns utgifter	67
Tabell 11.4 Beräkning av finanspolitikens inriktning	68
Tabell 11.5 Statens finanser (exkl. statliga affärsverk och aktiebolag)	70
Tabell 11.6 Ålderspensionssystemet	71
Tabell 11.7 Kommunsektorns finanser	72

Diagramförteckning

Diagram 1.1 BNP-utveckling.....	7
Diagram A.1 BNP 1985 – 2 kvartalet 1999.....	20
Diagram 2.1 BNP-tillväxt i EU, Förenta staterna och Japan.....	21
Diagram 2.2 Företagens och hushållens förtroende i euroområdet.....	22
Diagram 3.1 10-årsräntor i USA, Tyskland och Japan	27
Diagram 3.2 Amerikansk kreditspread 1999	27
Diagram 3.3 Aktiebörsen i USA, Tyskland och Japan 1999	28
Diagram 3.4 Dollar mot euro och räntedifferens 1999.....	28
Diagram 3.5 Ränteutvecklingen i Sverige	29
Diagram 3.6 Ränteskillnader, Sverige.....	29
Diagram 3.7 Kronan mot TCW och euron.....	29
Diagram 4.1 Svensk exportutveckling till olika regioner.....	33
Diagram 4.2 Export av bearbetade varor	35
Diagram 4.3 Utvecklingen av vissa poster i bytesbalansen	36
Diagram 5.1 Industrins arbetskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder.....	40
Diagram 6.1 Nyanmälda lediga platser och antal sysselsatta.....	44
Diagram 6.2 Sysselsättning och arbetskraftsutbud	45
Diagram 6.3 Befolkningen i åldern 16-64 år uppdelad på olika grupper	46
Diagram 6.4 Öppet arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program.....	46
Diagram 7.1 Timlöneutveckling i ekonomin som helhet.....	50
Diagram 8.1 Konsumentprisutveckling	52
Diagram 9.1 Hushållens konsumtionsutgifter	57
Diagram 9.2 Hushållens nettosparkvot	58
Diagram 9.3 Hushållens skuldkvot	58
Diagram 10.1 Investeringar som andel av BNP	59
Diagram 10.2 Fastighetsprisstatistik	60
Diagram 10.3 Antal outhyrda respektive påbörjade lägenheter	62
Diagram 10.4 Totala lagerinvesteringar.....	63

Svensk ekonomi

Förord

I denna bilaga till budgetpropositionen för 2000 görs en bedömning av den internationella och den svenska ekonomins utveckling t.o.m. år 2002.

Bedömningen baseras på underlag från Statistiska centralbyrån, OECD, IMF och den prognos Konjunkturinstitutet (KI) publicerade den 25 augusti. Ansvar för bedömningarna åvilar dock helt Finansdepartementet.

Beräkningarna har gjorts med stöd av Konjunkturinstitutets modell KOSMOS och är betingade av att ett antal förutsättningar är uppfyllda.

I maj i år publicerade Statistiska centralbyrån nationalräkenskaper enligt EU:s regler på området. Omläggningen av nationalräkningarna har i många fall ändrat förutsättningarna för prognosarbetet, se appendix till kapitel 1.

Ansvarig för bilagan är departementsrådet Mats Dillén. Beräkningarna baseras på information t.o.m. 10 september 1999.

1 Inledning

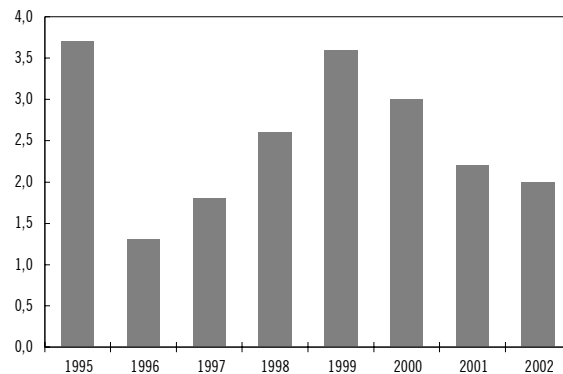
1.1 Sammanfattning

Svensk ekonomi är inne i en stark expansionsfas. Bruttonationalprodukten (BNP) väntas i år öka med ca 3,5 %, vilket är en kraftig upprevidering i förhållande till bedömningen i 1999 års ekonomiska vårproposition. Det är framför allt den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden, där en mycket snabb sysselsättningstillväxt har kunnat kombineras med relativt måttliga löneökningar, som har överträffat förväntningarna. Årets tillväxt är mycket sysselsättningsintensiv genom att en stor del av produktionsuppgången sker i tjänstesektorn. Den snabba sysselsätt-

ningstillväxten har positiva effekter för inkomstutvecklingen i såväl den offentliga sektorn som för hushållen. Hushållens och kommunernas konsumtionsutgifter kan därför väntas växa snabbare i år än på länge. Den goda sysselsättningsutvecklingen väntas fortsätta nästa år, om än i något långsammare takt. Konjunkturläget på viktiga svenska exportmarknader förutses gradvis förbättras. De i denna proposition föreslagna skattesänkningarna bidrar till att hushållens konsumtion väntas öka relativt kraftigt även nästa år. Förbättrade internationella förutsättningar och en stark inhemsk efterfrågan innebär att den svenska ekonomin bedöms växa med ca 3 % år 2000 (se diagram 1.1).

Diagram 1.1 BNP-utveckling

Årlig förändring, procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Under våren och sommaren har både utfallsstatistik och framåtblickande indikatorer visat på en stark tillväxtkraft i den svenska ekonomin. Första halvåret ökade sysselsättningen med drygt 100 000 personer jämfört med första halvåret 1998. Det negativa stämningssläge som präglade industrin under årets inledande månader har, enligt KI:s industribarometer, successivt förbytts till en växande tillförsikt inför framtiden. Hushållens framtidsförväntningar, såsom de mäts av SCB, ligger kvar på historiskt höga nivåer. Den samlade förväntningsbilden är i detta avseende

mer entydig än i början av året, då tillförsikten bland industriföretagen var mycket låg.

Den positiva utvecklingen av den svenska ekonomin har bekräftats av de preliminära nationalräkenskaperna. Enligt dessa steg BNP med 3,7 % under det första halvåret i år i jämförelse med motsvarande period föregående år. Den inhemska efterfrågan var mycket hög. Genom köp av bilar och andra kapitalvaror var hushållens konsumtion ca 3,5 % högre under första halvåret i år än motsvarande period i fjol. Trots en väsentlig försvagning av konjunktoren på ett antal viktiga exportmarknader utvecklades exporten totalt sett starkt. Exportökningarna under det första halvåret kan främst hänföras till teleprodukt- och läkemedelsindustrin. Konjunkturläget inom andra exportnärningar var svagt. Under det första halvåret var importen mycket låg varvid nettot av utrikeshandeln höjde BNP. Lagerinvesteringarna sänkte å andra sidan BNP med motsvarande 0,6 %. Produktivitetsutvecklingen var svag under det första halvåret 1999.

I en tillväxtfas där sysselsättningen ökar snabbt och resursutnyttjandet i ekonomin stiger ställs det höga krav på lönebildningen. Löneökningar som inte är förenliga med Riksbankens inflationsmål leder till en skärpning av penningpolitiken, vilket dämpar tillväxten. I år bedöms löneglidningen uppgå till ca 1 %. Detta är en ökningstakt som är låg ur ett historiskt perspektiv och som avspeglar nedjusterade inflationsförväntningar, hårdare konkurrensförhållanden och kanske också en bättre fungerande lönebildning. Årets förväntade löneglidning är emellertid hög med tanke på att sysselsättningen förutspås kunna öka i snabb takt även nästa år. En förutsättning för prognosen, och för att årets och nästa års sysselsättningsuppgång skall bli varaktig, är att löneglidningen nästa år begränsas till 0,5 %, så att de totala löneökningarna uppgår till drygt 3 %. För åren 2001 och 2002 har det antagits att lönerna stiger med 3 % per år.

Det internationella konjunkturläget har generellt sett utvecklats något bättre än vad flertalet bedömare tidigare förväntat. Den globala tillväxten i år och nästa år har reviderats upp något och hoten mot en global återhämtning har minskat. Förenta staterna fortsätter att överraska med en hög tillväxt utan några allvarliga inflationsproblem, även om vissa tecken på tilltagande inflationsrisk kan skönjas. Konjunkturutsikterna i EU-området har ljusnat efter avmattningen i slutet av förra året och under årets inledning. I Ryssland och Latinamerika har en viss stabilise-

ring ägt rum. Osäkerheten är dock fortsatt stor vad gäller den japanska ekonomin och en återhämtning är långt ifrån säkerställd. Riskerna i den internationella ekonomin är framför allt kopplade till obalanser i Förenta staterna och Japan.

Ett återkommande tema i tidigare konjunkturbedömningar har varit den s.k. Asienkrisen och dess effekter på världsekonomin och svensk ekonomi. Krisen i Sydostasien kulminerade under 1998. Den senaste inkommande statistiken visar på en tydlig återhämtning i denna region, även om tillväxtutsikterna varierar mellan länder. Det direkta svenska exportbortfallet till de krisdrabbade länderna kan grovt skattas till 2 % av den totala varuexporten under föregående år. Den totala exporten växte dock ändå snabbt under 1998, vilket tyder på att svenska företag i viss utsträckning ökade exporten till andra marknader. Asienkrisen, och den därtill sammanhörande efterfrågeminskningen, bidrog även till en lägre global räntenivå. Den totala negativa effekten av Asienkrisen på svensk ekonomi måste därför i efterhand bedömas som liten.

Det viktigaste kontraktiva inslaget i den internationella konjunkturbilden är den uppgång i långa räntor som har ägt rum under våren och sommaren. För svenskt vidkommande betyder detta att 10-årsräntan för närvarande ligger ca 1,6 procentenheter över de nivåer som rådde i början av året. Den svenska kronan har visat en oregelbunden utveckling under året. Kronan har dock förstärkts under sommaren och har sedan varit förhållandevis stabil. Det förbättrade internationella konjunkturläget innebär vidare att penningpolitiken i euroområdet och i Sverige så småningom kan komma att läggas om i en mindre expansiv riktning.

I den konjunkturbedömning som gjordes i vårpropositionen förväntades att svensk exportindustri skulle drabbas relativt hårt av en försvagad internationell industrikonjunktur. Detta berodde dels på att tillväxten bedömdes bli särskilt svag på några viktiga exportmarknader, dels på att stora delar av den svenska exporten, t.ex. insatsvaror och maskininvesteringar, normalt drabbas relativt hårt av en internationell avmattning. Denna bedömning ligger fast. Därutöver har emellertid utvecklingen bjudit på ett antal positiva överraskningar. Som nämndes ovan ser de globala konjunkturutsikterna mer fördelaktiga ut och världsmarknadstillväxten har därför reviderats upp något. Den svenska industrin har rönt fortsatt stora exportframgångar inom mindre

konjunktur känsliga sektorer. Exportökningar inom teleprodukt- och läkemedelsindustrin svarar för en mycket stor del av årets totala exporttillväxt. Under 1990-talet har industristrukturen förskjutits mot en allt större andel kunskapsintensiv produktion. De strukturella förändringarna kan således vara en förklaring till varför industrin uppvisar ett mindre cykliskt beteende än tidigare. Svenska exportföretag har också generellt sett varit framgångsrika i ett antal länder till vilka exportandelen är relativt måttlig (exempelvis Spanien, Portugal, Grekland och Mexiko). Tillsammans med en god relativprisutveckling bidrar ovan nämnda faktorer till att den svenska exportindustrin väntas ta marknadsandelar i år och nästa år.

Huvudförklaringen bakom den kraftiga upprevideringen av tillväxtprognosen för i år och nästa år ligger dock i att den inhemska ekonomin utvecklas avsevärt bättre än tidigare förväntats. Till grund för detta ligger den gynnsamma sysselsättningsutvecklingen. Härigenom blir inkomstillväxten god inom såväl hushålls- som den offentliga sektorn, vilket skapar utrymme för en icke lånefinansierad konsumtionstillväxt inom bägge sektorerna. Den offentliga finansiella situationen är så gynnsam att det nästa år är möjligt att kombinera en god konsumtionstillväxt i den offentliga sektorn med ett positivt sparande och skattesänkningar. Den låga inflationen stärker hushållens realinkomster ytterligare och uppgången i hus- och aktiepriserna har bidragit till att hushållens förmögenhetssituation är mycket stark.

Investeringarna väntas stiga relativt kraftigt i år och nästa år. I de verksamheter som har en nära koppling till hushållens konsumtion förutspås en hög investeringstillväxt. Detta gäller i synnerhet bostadsbyggandet som bedöms öka snabbt framöver, även om tillväxten är koncentrerad till storstadsregionerna. Industriinvesteringarna ligger generellt på en hög nivå varför även måttliga ökningstal innebär ett betydande kapacitetstillskott.

Till följd av stora lagerinvesteringar inom industri och handel under 1998 har det i år funnits ett behov av att korrigera lagren. Så har också skett under det första halvåret i år. Det direkta bidraget från lager till tillväxten väntas i år bli -0,4 procentenheter. Årets importtillväxt väntas bli låg. Importökningen dras ned av exportavmattningen och av sammansättningseffekter som innebär att importinnehållet i exporten är ovan-

ligt litet. Även årets lagerkorrigering dämpar importtillväxten.

Sysselsättningen växer för närvarande mycket snabbt. I år väntas den öka med 2,7 % och nästa år med 1,6 %. Sammantaget motsvarar detta ca 170 000 nya arbetstillfällen. Den största delen av ökningen sker inom den privata tjänstesektorn, men även inom kommunerna ökar sysselsättningen kraftigt. Årets sysselsättningökning är den högsta som kunnat registreras sedan Statistiska centralbyråns arbetsmarknadsundersökningar (AKU) startade 1963.

I förhållande till sysselsättningsminskningen under det tidiga 1990-talet är uppgången mer blygsam (exempelvis föll sysselsättningen 1993 med drygt 5 %). Det är först nu efter recessionsåren i början av 1990-talet, följt av en budgetsäneringsperiod med mycket höga räntor och exportdriven tillväxt, som den egentliga återhämtningen på arbetsmarknaden har börjat. Till följd av den starka sysselsättningsuppgången fortsätter den öppna arbetslösheten att minska och väntas uppgå till 4,5 % nästa år. Ett något förbryllande inslag i den aktuella konjunkturbilden är den svaga produktivitetstillväxten i fjol och under första halvåret i år. Den viktigaste förklaringen är troligen att det är en sammansättningseffekt. När verksamheter med en hög sysselsättningsintensitet och låg produktivitet växer snabbt sjunker den genomsnittliga produktivitetstillväxten. Under recessionsåren i början av 1990-talet var situationen den omvända – produktivitetstillväxten ökade genom att kapitalintensiva verksamheter växte snabbt, samtidigt som sysselsättningen minskade.

I jämförelse med bedömningen i vårpropositionen har nivån på den totala bruttonationalprodukten år 2000 uppreviderats med 1,8 % och sysselsättningen med 2,3 %. Vid utgången av år 2000 är därför resursutnyttjandet i ekonomin avsevärt högre i föreliggande prognos. I ett längre perspektiv är osäkerheten om konjunkturläget mycket stor, dessutom kommer ekonomin att träffas av olika störningar framöver som i dag inte är kända. Vad gäller åren 2001 och 2002 görs därför ingen bedömning av konjunktursituationen. Utöver prognosen för 1999 och 2000 presenteras tre kalkyler för de två följande åren. Kalkyl 1 är den mest genomarbetade kalkylen och beskrivs i detta samt resterande kapitel. Den antagna tillväxten för dessa år vilar på en uppskattning av den underliggande tillväxttakten i ekonomin och en bedömning om huruvida ekonomin kan växa långsammare eller snabbare än

den underliggande trenden utan att priser och löner accelererar. I kalkyl 1 bedöms BNP-tillväxten 2001 och 2002 uppgå till 2,2 % respektive 2,0 %. Detta är lägre tillväxttal för dessa år än i vårpropositionen. Nivån på bruttonationalprodukten år 2002 bedöms emellertid nu ligga en knapp procent högre än i vårpropositionen. Denna mer optimistiska bedömning om vad som utgör en hållbar produktionsnivå har bland annat gjorts i ljuset av att den senaste tidens höga sysselsättningstillväxt inte har givit upphov till några generella bristsituationer på arbetsmarknaden eller ökad inflation. Andelen i reguljär sysselsättning för personer mellan 20 och 64 år beräknas öka från 74,6 % 1998 till 77,3 % år 2002. I vårpropositionen bedömdes sysselsättningsgraden 2002 uppgå till 76,5 %. Regeringens mål är att sysselsättningsgraden år 2004 skall uppgå till 80 %.

Osäkerheten om i vilken utsträckning det finns lediga resurser kvar i ekonomin år 2001 och 2002 är stor. I kalkyl 2 och kalkyl 3 illustreras den ekonomiska utvecklingen om arbetsmarknaden fungerar mycket väl. Sysselsättning och produktion växer då snabbare än i kalkyl 1 samtidigt som löner och priser utvecklas på ett hållbart sätt. I kalkyl 2 antas BNP öka med 2,5 % såväl 2001 som 2002. Den öppna arbetslösheten sjunker då till 3,8 % år 2002. Blir tillväxten under 2001 och 2002 istället 2,8 % per år leder detta till en öppen arbetslöshet på 3,5 % år 2002 (kalkyl 3).

De offentliga finanserna väntas visa betydande överskott. I år beräknas överskottet uppgå till 1,7 % av BNP. Den goda ekonomiska utvecklingen väntas leda till att överskottet i de offentliga finanserna år 2000 överträffar den målsatta nivån om 2 % av BNP. Därmed uppstår ett utrymme för de nu föreslagna skattesänkningarna. I prognosen är dessa beaktade. De förväntade överskotten år 2000 och 2001 beräknas därefter uppgå till 2,1 % respektive 2,0 % av BNP.

År 2002 överstiger det offentliga finansiella sparandet, efter föreslagna skattesänkningar, målet om överskott motsvarande 2 % av BNP med ca 21 miljarder kronor. Dessa överskjutande medel antas i kalkylen beräkningstekniskt tillföras hushållssektorn så att saldomålet uppnås exakt.

Finanspolitiken beräknas i år och nästa år ha en expansiv inriktning. För åren 2001 och 2002 kan finanspolitiken, när hänsyn tagits till den beräkningstekniska överföringen år 2002, beskrivas som milt kontraktiv.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld har sjunkit som andel av BNP sedan 1995 och beräknas år 2000 understiga 60 %. Det positiva sparandet i offentlig sektor 2001 och 2002 innebär att den konsoliderade bruttoskulden fortsätter att minska och som andel av BNP förväntas den uppgå till 52 % år 2002.

Osäkerheter i prognosen

Prognosen bygger på en s.k. mjuklandning av Förenta staternas ekonomi, dvs. en utveckling där tillväxten gradvis närmar sig den långsiktiga tillväxttakten. Mer dramatiska förlopp kan dock inte uteslutas. Exempel på negativa risker är arbetskraftsbrist och penningpolitisk åtstramning, ett kraftigt börsfall eller en betydande investeringsavmattning. Det finns även positiva risker. Den amerikanska ekonomin har under ett antal år överraskat bedömare med hög tillväxt och låg inflation. Det kan därför inte uteslutas att den underliggande tillväxtakten i den amerikanska ekonomin är högre än vad som tidigare antagits. Den japanska ekonomin är alltså i ett utsatt läge med växande arbetslöshet och stigande underskott i de offentliga finanserna. I Japan förutses i prognosen en mycket långsam återhämtning. Eftersom Japan är en stor nettolånggivare till Förenta staterna kan reala anpassningar komma att orsaka en betydande turbulens på de finansiella marknaderna.

Den avgörande osäkerhetsfaktorn i den svenska ekonomin är hur högt resursutnyttjande som det är möjligt att uppnå utan att löner och priser börjar öka i en för snabb takt. Redan i dag ligger arbetslösheten under den nivå som en del bedömare tidigare ansett vara förenlig med låg och stabil inflation. För närvarande råder det inte någon generell brist på arbetskraft i den svenska ekonomin. Det är därför rimligt att utgå ifrån att den s.k. jämviktsarbetslösheten ligger under dagens nivå på arbetslösheten. Det är dock mycket svårt att exakt fastställa vid vilken nivå på den öppna arbetslösheten eller vid vilken sysselsättningsgrad som löner och priser riskerar att börja öka för snabbt. Det är viktigt att påpeka att denna osäkerhet är symmetrisk. Fungerar arbetsmarknaden ännu bättre än vad som antagits kan arbetslösheten fortsätta att minska år 2001 och 2002 (se avsnitt 1.3). Vid en sämre fungerande arbetsmarknad, med för höga löneökningar, kan dock Riksbanken komma att höja den s.k. repo-räntan utöver vad som antagits i prognosen.

Den öppna arbetslösheten antas i prognosen falla till 4,2 % år 2002. Huvudförklaringen till

nedgången ligger i den snabba sysselsättningstillväxten. Därtill väntas ett stort antal personer under de närmaste åren genomgå vuxenutbildning och antalet högskoleplatser ökar kraftigt. För att minska risken för att flaskhalsar skall uppstå på arbetsmarknaden är det därför viktigt att utbildningssatsningen inom Kunskapslyftet verkligen riktas till grupper som har en svag ställning på arbetsmarknaden och som annars skulle riskera att bli varaktigt arbetslösa.

1.2 Utvecklingen inom olika områden

Den internationella utvecklingen

Tillväxtutsikterna i världsekonomin förutses successivt förbättras i år och nästa år. Kriserna i Asien och Latinamerika, som tyngde världsekonomin under fjolåret, förefaller nu vara avslutade i de flesta av de drabbade länderna. Konjunkturbilden i världen är dock på intet sett enhetlig. I den amerikanska ekonomin är resursutnyttjandet högt, varför en viss uppgång i inflationen i kombination med en anpassning av tillväxten nedåt mot den underliggande tillväxttakten är den mest troliga utvecklingen. I EU-området är resursutnyttjandet i utgångsläget betydligt lägre. Expansiva monetära förhållanden och en neutral finanspolitik stimulerar efterfrågan och bidrar till stigande tillväxt och en begränsad uppgång i inflationen. Länderna i Asien och Latinamerika är, generellt sett, i en återhämtningsfas. Tillväxttalen kommer att öka, men i många fall från låga nivåer. Ett undantag är Japan där tillväxten förutspås bli 0,3 % i år och 0,2 % nästa år.

Utvecklingen av världsmarknadstillväxten för svenska exportvaror kan skilja sig relativt kraftigt från det globala tillväxtförloppet. I år väntas världsmarknadstillväxten för svenska exportvaror sjunka från drygt 7 % år 1998 till drygt 4 % samtidigt som den globala tillväxten förutses stiga från 2,4 % till 2,7 %. Skillnaden beror bl.a. på en konjunkturförsvagning på några stora svenska exportmarknader, t.ex. Tyskland, Storbritannien, Norge och Danmark.

Förenta staternas ekonomi har haft åtta år av god tillväxt. I synnerhet de tre senaste åren har tillväxten varit mycket hög – i genomsnitt ca 3,75 %. De flesta bedömare är eniga om att tillväxttal i denna storleksordning inte är långsiktigt möjliga att upprätthålla. Sett från ekonomins utbudssida kan tillväxten förklaras av en hög sysselsättnings- och en god produktivitetstillväxt.

Den öppna arbetslösheten ligger emellertid på en låg nivå varför det föreligger en viss risk för överhettning på arbetsmarknaden. Även på ekonomins efterfrågesida finns det några potentiella obalanser. Efter ett antal år med hög investeringstillväxt är investeringarnas andel av BNP nu på en relativt hög nivå vilket tillsammans med stigande finansieringskostnader kan komma att leda till ett omslag i investeringskonjunkturen. Den snabba värdetillväxten på den amerikanska börsen har bidragit till att sparandet i hushållssektorn för närvarande ligger på en låg nivå. En svagare börsutveckling kan därför komma att leda till ett ökat hushållssparande och en svagare konsumtionsutveckling. Det finansiella sparandet i ekonomin som helhet är kraftigt negativt. Den amerikanska ekonomin är således beroende av ett stort kapitalinflöde från övriga världen och i synnerhet Japan. I prognosen antas att den amerikanska ekonomin gradvis anpassar sig mot en långsiktigt balanserad situation, men osäkerheten vad gäller den fortsatta utvecklingen är betydande.

Under föregående år föll BNP i Japan med nära 3 %. En viss stabilisering kan nu skönjas. En expansiv finanspolitik har bidragit till att åtminstone temporärt vända den negativa trenden. För en fortsatt återhämtning är det dock nödvändigt att regeringens saneringsprogram för finanssektorn blir framgångsrikt och att strukturreformerna genomförs.

Det ekonomiska tillståndet i euroområdet har förbättrats sedan årsskiftet. Det pessimistiska stämningläget inom industrin har brutits och hushållens förväntningar är på en historiskt sett hög nivå. Medlemsländerna befinner sig dock i något olika konjunkturskeden. Exporten i Italien och Tyskland drabbades förhållandevis hårt av fjolårets globala konjunkturavmattning. I ett flertal euroländer – exempelvis Frankrike, Spanien och Nederländerna – har dock en god utveckling av den inhemska efterfrågan delvis motverkat efterfrågebortfallet från omvärlden. Euroområdet ligger något senare än Sverige i konjunkturcykeln, varför tillväxten förväntas falla tillbaka från 2,8 % 1998 till 2,1 % 1999. I takt med att konjunkturen stärks i Italien och Tyskland stiger tillväxten i euroområdet till 2,7 % år 2000.

Storbritannien, Danmark och Norge har alla legat långt fram i konjunkturcykeln. För att motverka tendenser till överhettning har den samlade ekonomiska politiken i dessa länder haft en stram inriktning. Detta har bidragit till att

dämpa konjunkturen och till att tillväxttalen under innevarande år förväntas bli relativt låga. Under hösten 1998 genomfördes dock lättnader av den brittiska penningpolitiken, vilket väntas stimulera tillväxten. Under fjolåret brottades den norska ekonomin med låga oljepriser och snabbt stigande lönekostnader. Framtidsutsikterna har dock ljusnat i och med att oljepriset har stigit och att årets avtalsrörelse resulterade i relativt låga löneavtal.

Tabell 1.1 Prognosförutsättningar

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
BNP OECD ¹	2,9	2,3	2,4	2,2	2,1	2,2
KPI OECD ¹	2,0	1,4	1,4	1,6	1,7	1,8
Timlön, kostnad ¹	4,5	3,8	3,4	3,2	3,0	3,0
Dollarkurs (SEK) ²	7,7	8,0	8,2	7,8	7,2	7,0
TCW-index ²	120,5	123,3	124,6	121,9	119,4	118,0
Tysk långränta ³	5,7	4,6	4,4	4,9	5,1	5,1
Svensk långränta ³	6,6	5,0	4,9	5,4	5,5	5,3
Svensk kortränta ⁴	4,3	4,3	3,2	3,6	4,1	4,4

¹ Årlig procentuell förändring, BNP OECD och KPI OECD avser OECD 16 (se kapitel 2)

² Årsgenomsnitt

³ 10-års statsobligation, årsgenomsnitt

⁴ 6-månaders statsskuldsväxel, årsgenomsnitt

Källor: OECD, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Räntor, inflation, valutor och löner

Den omsvängning som har ägt rum vad gäller de globala tillväxt- och inflationsutsikterna har satt tydliga spår i ränteutvecklingen. Exempelvis har räntan på en 10-årig svensk statsobligation stigit med ca 1,5 procentenheter sedan maj i år. Den amerikanska långränteuppgången under motsvarande period har varit något större, medan uppgången har varit något mindre i euroområdet. En allmän tendens till minskad statlig upplåning, på grund av bättre offentliga finanser, och växande privat upplåning, har därtill inneburit att ränteskillnaden mellan den privata och den statliga upplåningen har ökat. På den svenska marknaden har växande räntemarginaler medfört att bolåneinstitutens 5-åriga utlåningsränta till hushållen har ökat med ca 2 procentenheter till drygt 7 % sedan maj.

Det förbättrade konjunkturläget och därmed ett ökat inflationstryck i euroområdet väntas leda till att den europeiska centralbanken (ECB) nästa år höjer styrräntan. I prognosen antas en höjning med 0,75 procentenheter under år 2000 och med ytterligare 0,5 procentenheter under 2001, vilket implicerar en styrränta på 3,75 % i

slutet av 2001. Sammantaget måste detta betraktas som en ganska måttlig åtstramning.

Den svenska penningpolitiken vägleds av ett inflationsmål. Inflationen mätt som förändringen av konsumentprisindex skall uppgå till 2 % med ett toleransintervall på +/- 1 procentenhet. Mot bakgrund av att priserna föll under fjolåret och ett allmänt lågt inflationstryck sänkte Riksbanken i mars i år sin viktigaste styrränta, den s.k. reporäntan, till 2,90 %. Trots att sysselsättningen och produktionen har ökat snabbt under våren och sommaren har inte inflationstrycket ökat påtagligt. Den prisuppgång som har kunnat registreras är först och främst hänförlig till höjda priser och skatter på bränslen, tandvårdsreformen och höjningar av vissa administrativt satta priser. Det finns också mycket litet som tyder på att någon betydande uppgång i inflationen är nära förestående – det finns inga generella kapacitetsproblem inom industrin eller tjänstenäringarna, löneökningarna i ekonomin är begränsade, kronan väntas appreciera och inflationsförväntningarna ligger på eller under inflationsmålet. Den snabba ökningen av hushållens efterfrågan möjliggör dock en viss höjning av marginalerna i handeln.

Tabell 1.2 Nyckeltal

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
KPI, dec–dec	1,9	-0,6	0,9	1,3	2,0	2,0
UNDIX, dec–dec	1,8	0,6	1,5	1,1	-	-
Disponibel inkomst ^{1,6}	-1,0	2,9	4,2	2,6	2,3	2,7
Sparkvot (nivå) ⁶	3,5	3,7	4,4	3,9	3,8	4,4
Industriproduktion ¹	4,9	4,0	3,5	4,5	2,9	2,4
Relativ enhetsarbetskostnad i industrin ¹	-3,8	-1,0	-1,4	1,4	-	-
Sysselsättning ²	-1,0	1,5	2,7	1,6	0,5	0,3
Öppen arbetslöshet ³	8,0	6,5	5,4	4,5	4,2	4,2
Arbetsmarknadspolitiska program ³	4,3	3,9	3,3	3,5	3,5	3,5
Handelsbalans ⁴	141	140	146	157	169	183
Bytesbalans ⁵	2,8	1,9	1,4	1,7	2,4	3,0
Offentliga sektorns finansiella sparande ⁵	-1,8	2,3	1,7	2,1	2,0	2,0

¹ Årlig procentuell förändring

² Antal personer, årlig procentuell förändring

³ Andel av arbetskraften

⁴ Miljarder kronor

⁵ Procent av BNP

⁶ Nytt sparbegrepp, nya beräkningar. Enligt de nya nationalräkenskaperna ingår hushållens nettosparande i avtalspensioner i sparbegreppet. Sparkvotens nivå har därmed höjts med 2,9 procentenheter för 1998. För år 2002 avses värde efter beräkningsteknisk överföring till hushållen.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Riksbanken och Finansdepartementet

Tabell 1.3 Försörjningsbalans

	Miljarder kronor 1998	1996	1997	1998	1999	Årlig procentuell volymförändring		
						2000	2001	2002
Hushållens konsumtionsutgifter	951	1,4	1,6	2,4	3,1	3,0	2,2	2,1
Offentliga konsumtionsutgifter	499	0,8	-1,0	1,0	1,6	1,0	1,0	0,5
Statliga	147	2,6	-2,9	-7,1	1,5	0,5	0,5	0,5
Kommunala	352	0,0	0,0	4,9	1,7	1,3	1,1	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	296	5,1	-2,1	9,2	6,4	5,6	3,6	3,0
Näringsliv exkl. bostäder	227	8,1	3,8	10,9	6,9	5,2	1,8	1,0
Bostäder	24	8,9	-25,5	4,9	14,8	14,3	20,0	20,0
Myndigheter	44	-8,0	-11,9	3,1	-0,8	2,4	2,4	0,7
Lagerinvesteringar ¹	17	-1,0	0,5	0,3	-0,4	0,1	0,0	0,0
Export	816	3,9	12,7	6,9	5,0	6,7	5,0	5,0
Import	705	2,9	11,7	9,7	3,2	7,1	5,2	5,2
BNP	1873	1,3	1,8	2,6	3,6	3,0	2,2	2,0

¹ Förändring uttryckt i procent av BNP föregående år.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Inflationen mätt med KPI eller med Riksbankens underliggande mått, UND1X, väntas ligga mellan 1 % och 1,5 % i slutet av nästa år. Under åren 2001 och 2002 ligger resursutnyttjandet i ekonomin på en högre nivå än i dag, vilket ökar risken för bristsituationer på arbetsmarknaden. I prognosen antas att Riksbanken under nästa år höjer reporäntan med en knapp procentenhet. Genom denna anpassning av penningpolitiken bedöms inflationen år 2001 och 2002 överensstämma med inflationsmålet, dvs. 2 %.

Den svenska kronan antas gradvis stärkas till TCW-index 118 från den aktuella nivån (ca 123), där TCW-index är ett konkurrensvägt växelkursindex. Den väntade kronförstärkningen avspeglar dels den goda utvecklingen av den svenska ekonomin innefattande bl.a. låg inflation och väntade bytesbalansöverskott, dels en antagen depreciering av dollarn i förhållande till främst euron. Den svenska kronan antas fluktuera kring 8,70 mot euron.

Enligt den preliminära lönestatistiken, som fortfarande är behäftad med en viss osäkerhet, steg lönerna 1998 med 3,8 %. I år väntas lönerna stiga med 3,4 %. En återhållsam löneutveckling under de kommande åren är en central förutsättning för att sysselsättningsuppgången inte skall brytas i förtid. I förlängningen är det också en förutsättning för att regeringens sysselsättningsmål skall uppnås. Utvecklingen mot mer koordinerade avtalsförhandlingar, samordnade lönekrav och en fortsatt inriktning mot en friare lönesättning på lokal nivå, bidrar sannolikt till

lägre nominella löneökningar. Den låga inflationen och de låga inflationsförväntningarna innebär att det är möjligt att uppnå reallöneökningar även vid relativt låga nominella löneökningar. Detta illustreras inte minst av årets och föregående års starka reallönetillväxt. Mot dessa gynnsamma faktorer skall ställas de risker för bristsituationer och åtföljande problem med löneglidning som uppkommer när arbetskraftsefterfrågan är hög, men ojämnt fördelad mellan regioner och yrkeskategorier. Till grund för prognosen ligger ett antagande om att löneökningarna begränsas till 3,2 % nästa år och 3,0 % såväl 2001 som 2002.

Försörjningsbalansen

Trots det relativt svaga internationella konjunkturläget under det första halvåret visade exporten förvånansvärt goda utvecklingstal. Detta förklaras med stora exportframgångar inom tre områden; teleprodukt-, läkemedels- och lastbilsindustrin. Konjunkturinstitutets industribarometer indikerar ett förbättrat orderläge och en återhämtning framöver i de cykliska branscher som hade en svag tillväxt under det första halvåret. Sammantaget beräknas den svenska varuexporten vinna marknadsandelar och öka med drygt 5 % 1999. En förbättrad europakonjunktur under nästa år förutses leda till en god utveckling inom de cykliska branscherna. Till följd av den förväntade kronapprecieringen torde svenska exportörers relativpris komma att stiga något nästa år. Efter ett antal år med fördelaktig relativpris-

utveckling är dock konkurrensläget mycket gott. Den samlade bedömningen är därför att svenska exportörer vinner marknadsandelar även nästa år och att exporten stiger med drygt 6,5 %.

Importtillväxten har visat mycket tvära kast mellan åren. Under 1998 steg importen med nästan 10 %. Under årets inledning har en kraftig avmattning skett och importen väntas stiga med endast 3,2 % i år. Nästa år ökar importtillväxten och beräknas uppgå till drygt 7 %. Dessa svängningar kan tyckas vara något märkliga med tanke på att BNP-tillväxten utvecklas relativt jämnt (och faktiskt är högst det år importtillväxten är som svagast). Förklaringen ligger i variationer i bruttonationalproduktens sammansättning mellan åren. År 1998 växte de delar i ekonomin som hade ett högt importinnehåll snabbt – export, lager- och maskinvesteringar. I år minskar lagerinvesteringarna och exporttillväxten avtar. De exportprodukter som har gått starkt hittills under året har dessutom ett relativt lågt importinnehåll (exempelvis läkemedel). Nästa års uppgång av importtillväxten innebär en anpassning till en mer långsiktigt normal nivå. Sammantaget innebär export- och importutvecklingen att handelsbalansöverskottet fortsätter att stiga för att nästa år uppgå till 7,7 % av BNP.

Investeringsklimatet i den svenska ekonomin måste betraktas som mycket gynnsamt. Industriinvesteringarna stimuleras av det låga ränteläget, en starkare europeisk konjunktur och en relativt god vinstnivå. Den positiva utvecklingen av den inhemska ekonomin – med en bred sysselsättningsuppgång och en stark utveckling av de disponibla inkomsterna – ökar efterfrågan på bostäder och kommersiella lokaler. Investerings-tillväxten förutses dock dämpas något under de kommande åren i jämförelse med den kraftiga ökningen 1998. Nivån på investeringarna i näringslivet (exkl. bostäder) är dock mycket hög, vilket innebär att redan oförändrade volymer medför en betydande kapacitetsutbyggnad.

I industrin var investeringstillväxten stark 1998 samtidigt som industriproduktionen stagnerade under slutet av året. Detta innebar att resursutnyttjandet föll under årets inledning, vilket ledde till prispress och fallande vinstmarginaler. Under våren och sommaren har det, enligt KI:s konjunkturbarometer, skett en snabb omsvängning i företagens produktionsplaner. Företagen kan därför bibehålla 1998 års höga investeringsnivå. Ökningen av exporten under nästa år med åtföljande behov av ny kapacitet inom bl.a. bas-

industrin medför att investeringstillväxten återigen tilltar.

Investeringarna i övrigt näringsliv ökade mycket kraftigt 1998. De sektorer som i hög grad påverkas av hushållens efterfrågan expanderade samtidigt som ett antal stora infrastrukturprojekt förstärkte uppgången. En fortsatt stark efterfrågan i hushållssektorn och låga räntor bidrar till höga tillväxttal även i år. Därtill har pris- och vakansutvecklingen i det kommersiella fastighetsbeståndet skapat goda förutsättningar för nybyggnation. På grund av den höga investeringsnivån i övrigt näringsliv i utgångsläget förväntas en viss avmattning av tillväxten under nästa år.

Efter ett antal år med mycket lågt bostadsbyggande, på grund av höga realräntor och en anpassning av bostadsbeståndet till en lägre subventionsnivå, finns nu ekonomiska förutsättningar för en återhämtning. Antalet påbörjade bostäder ökade under första halvåret med 35 % jämfört med motsvarande period året innan. Korttidsindikatorer (exempelvis KI:s barometer) och prisutvecklingen pekar på fortsatt god tillväxt vad gäller småhus. I tillväxtregionerna begränsas dock produktionen på kort sikt av kapacitetsrestriktioner både i form av tomtmark och en begynnande brist på byggnadsarbetare. Sammantaget beräknas antalet påbörjade lägenheter stiga från 12 000 år 1998 till 15 000 i år och 17 000 nästa år. Den långsiktiga jämviktsnivån beräknas ligga runt 25 000 lägenheter.

I början av året fanns ett kraftigt missnöje med lagersituationen inom industrin och inom delar av handeln. Konjunkturutsikterna har under våren och sommaren markant förbättrats, vilket har reducerat behovet av att justera lagren. I år väntas lagerinvesteringar ge ett tillväxtbidrag motsvarande -0,4 % av BNP. Detta innebär en upprevidering med 0,3 procentenheter i förhållande till bedömningen i vårpropositionen. Lageranpassningsprocessen förutses därmed vara avslutad detta år. Nästa år och åren därefter förväntas lagren växa i takt med produktionsökningarna. Lagerbidraget beräknas år 2000 till 0,1 % av BNP.

Hushållens konsumtionsutgifter ökade 1998 med 2,4 %. Den snabba sysselsättningstillväxten, en god reallöneutveckling, och de nu föreslagna skattesänkningarna gör att de reala disponibelinkomsterna sammantaget stiger med knappt 7 % i år och nästa år. Därtill verkar en rad andra gynnsamma förhållanden till stöd för höga ökningstal; en solid förmögenhetsställning, låga räntor, his-

toriskt hög tillförsikt om utvecklingen av den egna ekonomin, växande optimism om landets ekonomi och utvecklingen på arbetsmarknaden. Under dessa omständigheter bedöms hushållens konsumtionsutgifter växa med ca 3 % per år 1999 och år 2000.

Under åren 2001 och 2002 beräknas hushållens konsumtion öka med i genomsnitt drygt 2 %. För år 2002 överstiger överskotten i de offentliga finanserna den målsatta nivån om 2 % av BNP. Det är rimligt att anta att hushållen får ta del av detta överskjutande överskott och att de planerar sin konsumtion därefter (även om det är osäkert i hur stor utsträckning och i vilken form överskotten kommer hushållen tillgodo). Beräkningstekniskt har överskott i de offentliga finanserna år 2002 utöver 2 % av BNP överförts till hushållen.

Sparkvoten kommer under de kommande åren att ligga på en relativt låg nivå jämfört med tidigare under 1990-talet. Detta skall ses mot bakgrund av att hushållen har konsoliderat sina balansräkningar och att den anpassningen nu är avslutad. På sikt är sannolikt en viss uppgång i sparkvoten att vänta, men på grund av den gynnsamma förmögenhetsutvecklingen i hushållssektorn under senare år, bedöms sparkvoten vara relativt stabil under de närmaste åren.

Den kommunala konsumtionen ökade i volym förra året för första gången sedan 1991. Ökningen uppgick till drygt 1 %, exkluderat effekten av att betalningarna för läkemedelssubventionerna överfördes från staten till landstingen. Uppgången har fortsatt i år och för helåret väntas de kommunala konsumtionsutgifterna öka med 1,7 % jämfört med 1998. Det finansiella sparandet beräknas i år bli positivt efter flera år av underskott. Från och med år 2000 gäller att alla kommuner och landsting ska uppvisa ekonomisk balans, vilket kräver ett positivt finansiellt sparande i sektorn som helhet.

Den kraftiga ökningen av sysselsättningen i hela ekonomin medför en stark ökning av den kommunala sektorns skatteintäkter. Detta tillsammans med höjda statsbidrag ger utrymme för en konsumtionsökning med i genomsnitt ca 1 % under åren 2000–2002.

Den statliga konsumtionen varierar mellan åren delvis beroende på variationer i försvarets inköp av varaktiga varor. Förra året steg den statliga konsumtionen med ca 2 % (exkluderat effekten av att betalningarna för läkemedelssubventionerna överfördes till landstingen). Första halvåret i år ökade konsumtionen med 2 % och

helåret 1999 beräknas ökningen till 1,5 %. De följande åren förutses en tillväxt på 0,5 % per år.

Tabell 1.4 Bidrag till BNP-tillväxt

Procentenheter						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Hushållens konsumtionsutgifter	0,8	1,2	1,6	1,5	1,1	1,1
Offentliga konsumtionsutgifter	-0,2	0,2	0,4	0,3	0,2	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	-0,3	1,4	1,0	0,9	0,6	0,5
Lagerinvesteringar	0,5	0,3	-0,4	0,1	0,0	0,0
Export	4,8	2,9	2,2	2,9	2,3	2,3
Import	-3,8	-3,4	-1,2	-2,7	-2,0	-2,1
Netto utrikeshandel	1,0	-0,5	0,9	0,3	0,2	0,3
BNP	1,8	2,6	3,6	3,0	2,2	2,0

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Tillväxtens och sparandets sammansättning

Förra året gav den inhemska efterfrågan ett ansenligt bidrag till tillväxten. Denna utveckling väntas fortsätta (se tabell 1.4). Bidraget från hushållens konsumtionsutgifter ligger i år och nästa år kring 1,5 procentenheter. Lägg därtill att bruttoinvesteringarna ger bidrag kring 1 procentenhet per år under 1999 och 2000. Årets stora bidrag från utrikeshandelsnettot om 0,9 procentenheter förefaller stämma illa överens med årets exportavmattning. Förklaringen ligger i att det är de snabba kasten i importen som slår igenom i utrikeshandelsnettot. Årets bidrag från exporten sjunker dock i förhållande till 1998 för att sedan återigen stiga år 2000.

Det finansiella sparandet, vilket i stort överensstämmer med bytesbalansens saldo, väntas visa växande överskott. Sett från den reala sidan av ekonomin är de växande överskotten i handelsbalansen en viktig förklaring till den positiva utvecklingen av det finansiella sparandet. I år sjunker dock överskottet i det finansiella sparandet trots att handelsbalansöverskottet ökar. En viktig förklaring bakom detta är att årets fusioner och försäljningar av svenska företag till utlandet innebär att de vinster som tidigare tillgodoräknades det svenska finansiella sparandet nu tillgodoräknas det land där företaget har sin nya juridiska hemvist. Sett från den finansiella sidan av ekonomin är det i hushålls- och den offentliga sektorn som sparandet stiger. Företagssektorn har ett negativt sparande som ytterligare försämrar på grund av ovan nämnda bokföringsmässiga

effekt. Det reala sparandet, främst i form av fasta investeringar, ökar svagt som andel av BNP.

Tabell 1.5 Sparandets sammansättning

Procent av BNP

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bruttosparande	18,2	19,0	18,0	18,9	19,7	20,4
Realt sparande	15,5	16,7	16,8	17,2	17,3	17,4
Fasta investeringar	14,8	15,8	16,3	16,7	16,8	16,9
Lagerinvesteringar	0,6	0,9	0,5	0,5	0,5	0,5
Finansiellt sparande	2,7	2,3	1,2	1,7	2,4	3,0
Offentlig sektor	-1,8	2,3	1,7	2,1	2,0	2,0
Hushåll	2,5	2,4	2,7	2,4	2,3	2,6
Företag	2,0	-2,4	-3,2	-2,8	-1,9	-1,6

Källor: Statistiska centralbyrån och
Finansdepartementet

Arbetsmarknaden

En av drivkrafterna bakom den starka konjunkturen är en mycket positiv sysselsättningsutveckling. I år förutses sysselsättningen stiga med 2,7 % och nästa år med 1,6 %. Sett över de två åren handlar det om ca 170 000 fler arbetstillfällen. En stor del av sysselsättningsuppgången kan hänföras till den privata tjänstesektorn, men även den kommunala sysselsättningen växer snabbt. Sysselsättningsgraden för personer i reguljär sysselsättning mellan 20 och 64 år beräknas år 2000 uppgå till 77,1 %, vilket kan jämföras med 74,6 % år 1998.

Produktivitetstillväxten bedöms i år uppgå till ca 0,5 %. Detta är i förhållande till de fem senaste åren en mycket låg siffra, särskilt med beaktande av att tillväxten i år beräknas till 3,6 %. Den viktigaste förklaringen till den svaga produktivitetstillväxten är att produktionen och sysselsättningsuppgången har varit särskilt stark inom de sektorer som har en lägre produktivitetstillväxt än genomsnittet i ekonomin. Därtill finns ett antal tekniska förklaringar; att antalet arbetade dagar är fler än förra året, vilket inte ger upphov till en motsvarande produktionsuppgång, och att arbetsmarknadspolitiska program utanför arbetskraften har dragits ned. Till detta kan läggas de statistiska problem som är förknippade med att mäta produktivitetstillväxten i ekonomin (t.ex. inom delar av tjänstesektorn). Nästa år förutses en normalisering av produktivitetstillväxten i och med att efterfrågan i högre grad än i år antas riktas mot verksamheter med en bättre produktivitetstillväxt än genomsnittet (exempelvis industriproduktion). En annan möjlig utveckling är att efterfrågan nu trendmässigt riktar

sig mot lågproduktiv verksamhet och att den låga produktivitetstillväxten till viss del kommer att bli bestående. Fallande relativpriser för varor och tjänster från högproduktiva sektorer motverkar dock en sådan utveckling.

Den goda sysselsättningsutvecklingen har medfört att fler personer sökt sig till arbetsmarknaden. Det fortsatt förbättrade arbetsmarknadsläget innebär att arbetsutbudet ökar också nästa år. Ökningen av arbetsutbudet hålls dock tillbaka bl.a. genom att antalet platser i regeringens utbildningssatsning utökas. Sammantaget väntas utvecklingen av sysselsättning och arbetskraftsutbud leda till att den öppna arbetslösheten fortsätter att sjunka till 4,5 % år 2000.

Under åren 2001 och 2002 bedöms den svenska ekonomin växa med ca 2 % per år, vilket motsvarar den uppskattade långsiktiga tillväxtakten. Den öppna arbetslösheten kommer därför under perioden att ligga kvar på ungefär samma nivå som under slutet av 2000, dvs. 4,2 %. Osäkerheten är dock mycket stor. Det kan inte uteslutas att det i slutet av år 2000 finns lediga resurser som gör det möjligt för svensk ekonomi att växa snabbare än 2 % utan att inflationen ökar. I ett sådant scenario kan den öppna arbetslösheten fortsätta att falla (se avsnitt 1.3). Men det är också möjligt att det i slutet av år 2000 finns en mer allmän brist på arbetskraft i vissa regioner och brist på arbetskraft med den efterfrågade utbildningsnivån. Den brist på arbetskraft som till följd av den mycket snabba sysselsättningsstillväxten kan ha uppstått i slutet av år 2000 behöver emellertid inte vara bestående. Regeringens utbildningssatsningar syftar just till att på längre sikt öka utbudet av utbildad arbetskraft och därmed bidra till att målet om 80 % i sysselsättningsgrad uppnås år 2004.

Den offentliga sektorns finanser

År 1998 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande till 43,5 miljarder kronor eller 2,3 % av BNP, enligt redovisningen i nationalräkenskaper. Av detta överskott beror emellertid ca 17 miljarder kronor eller 0,9 % av BNP på en bokföringsmässig effekt av att AP-fondens innehav av fastigheter överfördes till bolagsform. Överföringen tillgodoräknas det finansiella sparandet eftersom aktier, i motsats till fastigheter, räknas som finansiella tillgångar i nationalräkenskaper.

Tabell 1.6 De offentliga finanserna

Procent av BNP

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	60,7	59,2	58,3	57,0	56,5
Utgifter	58,4	57,5	56,2	55,0	53,6
Finansiellt sparande före överföring	2,3	1,7	2,1	2,0	2,9
Beräkningsteknisk överföring	–	–	–	–	0,9
Finansiellt sparande efter överföring	2,3	1,7	2,1	2,0	2,0
Konsoliderad bruttoskuld efter överföring	71,7	66,1	58,8	54,1	52,0

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

I år beräknas det finansiella sparandet uppgå till knappt 34 miljarder kronor eller 1,7 % av BNP. Det är en förbättring från 1998 efter hänsyn tagits till den bokföringsmässiga effekten av bolagiseringen av AP-fondens fastigheter förra året. Både inkomster och utgifter sjunker som andel av BNP.

I vårpropositionen beräknades överskottet i det finansiella sparandet år 2000 till 2 % av BNP, vilket också är det målsatta överskottet. Genom att den ekonomiska tillväxten nu väntas bli betydligt bättre och skatteinkomsterna högre än vad som då beräknades har det uppstått ett utrymme för de nu föreslagna skattesänkningarna. År 2001 och år 2002 uppgår sedan sparandet till 2,0 % av BNP respektive 2,9 % av BNP. Under perioden 1999–2002 fortsätter minskningen av inkomster och utgifter som andel av BNP. Ränteutgifterna sjunker även nominellt till följd av amorteringarna av statsskulden. Även inkomsterna av räntor och utdelningar faller eftersom de finansiella tillgångarna minskar, främst genom AP-fondens överföringar till staten (se kapitel 11), men också på grund av försäljningar av statliga bolag. Inkomsterna från dessa försäljningar inräknas per definition inte i det finansiella sparandet. Däremot reduceras den offentliga skulden och ränteutgifterna när försäljningsinkomsterna används till amorteringar av statsskulden.

Det finansiella sparandet år 2002 överträffar målet om ett överskott på 2 % av BNP med 20,6 miljarder kronor. Detta överskjutande överskott antas i föreliggande kalkyl beräkningstekniskt tillföras hushållssektorn så att budgetmålet för den offentliga sektorn uppnås exakt.

Finanspolitiken har i år och nästa år en stimulerande effekt på ekonomin, enligt de beräkningar som redovisas i kapitel 11. Det kan ses mot

bakgrund av den kraftiga åtstramningen som skedde under perioden 1995–1998, då konsolideringsprogrammet bidrog till att vända ett underskott på ca 11 % av BNP 1994 till ett överskott 1998.

Fortsatta överskott åren 2001 och 2002 enligt budgetmålet på 2 % av BNP beräknas innebära att finanspolitiken får en mildt kontraktiv inriktning dessa år.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld definieras enligt de s.k. Maastrichtkriterierna som det nominella värdet av samtliga skulder minskat med den offentliga sektorns innehav av egna skulder. För svenska förhållanden innebär definitionen att statens och den kommunala sektorns skulder på kreditmarknaden minskas med AP-fondens innehav av statliga och kommunala skulder. Som andel av BNP har den konsoliderade skulden sjunkit sedan 1995 och uppgick vid utgången av 1998 till 71,7 % av BNP. Under prognosperioden minskar den även nominellt och beräknas understiga 60 % av BNP år 2000.

Nettoskulden, som är nettot av den offentliga sektorns samtliga finansiella tillgångar och skulder, sjunker i takt med de finansiella överskotten och de värdeförändringar som sker på tillgångar och skulder. I slutet av prognosperioden beräknas nettoskulden understiga 1 % av BNP.

1.3 Alternativa medelfristiga beräkningar

BNP-tillväxten beräknas bli hög i år och nästa år. Den öppna arbetslösheten faller därmed ytterligare och uppgår till ca 4,5 % år 2000, mätt som årsgenomsnitt. I kalkyl 1 för åren 2001 och 2002 antas, som redovisats i tabellerna ovan, BNP-tillväxten närma sig en långsiktigt normal tillväxttakt på 2 %. Kalkyl 1 beskriver en ekonomi där resursutnyttjandet når det läge där inflationen närmar sig Riksbankens inflationsmål på 2 % och där arbetslösheten inte längre sjunker. Tillväxten bestäms då dels av den långsiktiga produktivitetstillväxten på ca 1,7 %, dels av befolkningsökningen på ca 0,3 %. Utbudsrestriktioner på arbetsmarknadssidan begränsar således BNP-tillväxten. Den öppna arbetslösheten kommer därför under perioden att ligga kvar på ungefär samma nivå som under slutet av år 2000, dvs. 4,2 %.

Osäkerheten om i vilken omfattning det finns lediga resurser kvar i ekonomin under 2001 och

2002 är dock mycket stor. Det finns idag få klara belägg för flaskhalsar på såväl arbetsmarknads- som på produktionsidan. Såväl löne- som prisutveckling är också stabil. Överhettning råder dock inom ADB-verksamheten men i denna sektor förutses efterfrågan mattas av efter millennieskiftet. I andra sektorer finns tecken på vissa tidiga bristsituationer redan idag. Det gäller bland annat för byggverksamheten i tillväxtregionerna, liksom för tekniska konsulter, medan bristen på arbetskraft i industrin och i varuhandeln är små.

Arbetslösheten är låg bland högre utbildade medan den fortfarande är hög bland de med lägre utbildning. De regionala skillnaderna är också stora med påfallande låg arbetslöshet i vissa tillväxtområden medan den fortfarande är hög i andra regioner. De här uppräknade förhållandena tyder på att svensk ekonomi efter år 2000 närmar sig ett fullt resursutnyttjande vilket skulle innebära att arbetslösheten kommer att ligga på för svenska förhållanden relativt höga 4,2 %.

Det finns dock ett antal faktorer som skulle kunna medföra en något högre tillväxttakt än i kalkyl 1 de närmaste åren och därmed också en bättre sysselsättningsutveckling. De stora utbildningsinsatser som för närvarande genomförs torde innebära ett generellt sett större utbud av arbetskraft med hög kompetens. Tillväxten kan också bli mer regionalt jämnt fördelad de närmaste åren när efterfrågan framförallt drivs av en god konsumtionsutveckling i hela landet. Dessutom utgör den relativt höga flyttbenägenheten i den yngre generationen en god förutsättning för en hög tillväxt.

I kalkyl 2 och 3 redovisas därför den ekonomiska utvecklingen då arbetsmarknaden fungerar mycket väl så att produktion och sysselsättning kan växa snabbare än i kalkyl 1, samtidigt som löner och priser utvecklas på ett hållbart sätt. I kalkyl 2 ökar BNP med 2,5 % såväl 2001 som 2002. Den öppna arbetslösheten kan då minska till 3,8 % år 2002 och sysselsättningsgraden för personer mellan 20 och 64 år stiga från 77,3 % i kalkyl 1 till 78,0 % . I kalkyl 3 stiger BNP med 2,8 % per år vilket leder till en öppen arbetslöshet på 3,5 % år 2002 och en sysselsättningsgrad som uppgår till 78,5 %. Jämfört med kalkyl 1 förutses både konsumtionen och investeringarna öka i snabbare takt i kalkyl 2 och 3.

Tabell 1.7 Arbetsmarknadsutveckling vid olika tillväxtantaganden

	2001	2002
<i>BNP-tillväxt</i>		
Kalkyl 1	2,2	2,0
Kalkyl 2	2,5	2,5
Kalkyl 3	2,8	2,8
<i>Sysselsättningstillväxt</i>		
Kalkyl 1	0,5	0,3
Kalkyl 2	0,9	0,8
Kalkyl 3	1,2	1,1
<i>Reguljär sysselsättningsgrad, 20–64 år¹</i>		
Kalkyl 1	77,3	77,3
Kalkyl 2	77,6	78,0
Kalkyl 3	77,8	78,5
<i>Öppen arbetslöshet²</i>		
Kalkyl 1	4,2	4,2
Kalkyl 2	4,0	3,8
Kalkyl 3	3,9	3,5

¹ Antalet sysselsatt i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i den åldersgruppen

² I procent av arbetskraften
Källa: Finansdepartementet

Appendix De nya nationalräkenskaperna

Den omläggning av nationalräkenskaperna som genomfördes i våras omfattade i huvudsak tre delar:

1. En anpassning av definitioner och begrepp till det Europeiska nationalräkenskapssystemet från 1995 (ENS 1995).
2. En översyn av beräkningskällor och metoder, s.k. generalrevidering.
3. En ny metod för fastprisberäkningarna (kedjeindex).

Produktion och användning

Tidigare baserades de svenska nationalräkenskaperna på FN:s rekommendationer från 1968, System of National Accounts (SNA 1968). Genom medlemskapet i EU är ENS 1995 bindande och samtliga medlemsländer skall under 1999 presentera kompletta nationalräkenskaper enligt denna manual. ENS 1995 bygger på FN:s riktlinjer på området från 1993, vilka är utarbetade i samarbete med EU, OECD, IMF och Världsbanken.

Sammantaget innebar omläggningen att BNP-nivån höjdes med 69 miljarder kronor 1998, vilket motsvarar 3,8 %. Större delen av höjningen beror på definitionsförändringar, framför allt rörande offentlig konsumtion och bruttoinvesteringar.

Enligt ENS 1995 skall vissa betalningar från den offentliga sektorn som tidigare bokfördes som subventioner klassas som konsumtion. Det gäller t.ex. den offentliga sektorns andel av kostnaderna för receptbelagda läkemedel, liksom ersättningarna till privata läkare och tandläkare. Dessutom ses numera även kapitalförslitningen av vägar, broar och liknande infrastruktur som offentlig konsumtion. Tidigare antogs dessa ha "evigt liv" såtillvida att man helt bortsåg från förslitningen.

De fasta bruttoinvesteringarna har ökat i och med omläggningen. I de tidigare nationalräkenskaperna tillämpades affärsbokföringspraxis för avgränsningen av livslängden för vad som skall räknas som investering, dvs. 3 år. Genom införandet av ENS 1995 har livslängden kortats till 1 år. Således är det mer som räknas som investering i de nya nationalräkenskaperna och därmed har investeringsnivån höjts. Därtill skall inköp eller egen produktion av datorprogramvara nu behandlas som investering, vilket höjer nivån ytterligare.

I de nya nationalräkenskaperna har lagerbegreppet vidgats genom att det tillkommer lager inom bygg- och tjänstebranscherna (främst mjukvara) där lagren tidigare antogs vara noll. Dessutom ses växande skog numera som produktion och på användningssidan av BNP utgör därmed nettot av avverkning och tillväxt av skog en lagerinvestering. De nya lagerdefinitionerna har endast haft en marginell påverkan på BNP-tillväxten.

Som en anpassning till de engelska uttrycken har vissa aggregat fått nya benämningar. Bland annat benämns privat konsumtion numera *hushållens konsumtionsutgifter*, och offentlig konsumtion kallas nu *offentliga konsumtionsutgifter*. I de nya nationalräkenskaperna har indirekta skatter bytt namn till *produktionskatter* och varuanknutna indirekta skatter till *produktskatter*.

Finansiellt sparande

Den viktigaste begreppsmässiga förändringen för den offentliga sektorns finansiella sparande är att registrering av inkomster och utgifter sker när den bakomliggande ekonomiska aktiviteten äger rum och inte som tidigare när betalningen sker. Detta medför i vissa fall tämligen betydande omperiodiseringar mellan olika år, framför allt beträffande skatter och räntor. Det finns en viss osäkerhet om implementeringen av de nya redovisningsprinciperna, vilket kan leda till framtida revideringar av de nu redovisade uppgifterna om den offentliga sektorns finansiella sparande.

De ovan nämnda omklassificeringarna av konsumtion och investeringar påverkar den offentliga sektorns omslutning, men påverkar i princip inte det finansiella sparandet. Offentliga sektorns inkomster och utgifter (men inte finansiellt sparande) påverkas dessutom av att transaktioner med EU nu registreras som betalningar direkt mellan EU och företagen i Sverige. Tidigare kanaliserades huvuddelen av transaktionerna via den svenska staten. Den del av medlemsavgiften som baseras på bruttonationalinkomsten (BNI) bokförs dock alltjämt som en statlig utgift. Den del av EU-avgiften som baseras på tullinkomster och mervärdeskatt bokförs nu som en skatt till EU. Därmed innebär de nya principerna för transaktionerna med EU att den offentliga sektorns skatteinkomster är något lägre än de totalt betalda skatterna.

Den viktigaste förändringen vad gäller hushållssektorn är införandet av ett nytt sparbegrepp. Nettosparande i avtalspensioner har förts över från företagssektorn till hushållssektorn.

Denna omklassificering påverkar dock inte hushållens disponibla inkomster, utan sparandet i avtalspensioner läggs till hushållens "egna" sparande.

Förändringarna i redovisningen av Sveriges transaktioner med utlandet innebär bl.a. att återinvesterade vinstmedel nu medräknas i utlandets och företagets finansiella sparande. Denna bokföring tillämpas redan sedan en tid av Riksbanken och Finansdepartementet och föranleder således ingen förändring i Finansdepartementets redovisning.

Generalrevideringen

Förbättringen av beräkningsunderlaget och metodöversynen förefaller endast ha haft en begränsad påverkan på den totala BNP-nivån och på försörjningsbalansens delar. Inom vissa poster har dock omfördelningar skett. Inom hushållens konsumtionsutgifter har till exempel konsumtionen av livsmedel justerats ned med 4 miljarder kronor medan finansiella tjänster har höjts med 13 miljarder kronor för 1996.

Kedjeindex

Tidigare tillämpades fastbasmetoden vid beräkningarna av volymutvecklingen. Då användes priserna från ett visst år, det fasta basåret, för att väga samman kvantiteter av olika varor och tjänster under en period till ett mått som möjliggjorde volymjämförelser över tiden. Byte av basår genomfördes normalt med 5 års intervall. Senast användes 1991 som fast basår.

Kedjeindexmetoden kan beskrivas som en fastprisberäkning där basåret ändras årligen. Till exempel ligger 1998 års priser till grund för beräkningen av 1999 års nationalräkenskaper i fasta priser. Den stora fördelen med kedjeindex är att volymberäkningarna baseras på aktuella vikter (priser), vilket gör att relativprisförändringarna över tiden fångas in.

Eftersom basåret byts ut varje år är det inte självklart hur volymutvecklingen över tiden för de olika storheterna skall redovisas. Två vanliga metoder är att beräkna indexserier eller s.k. referensårsserier. En referensårsserie beräknas genom att ett godtyckligt år väljs som utgångspunkt (referensår). Detta års värde i löpande priser skrivs sedan fram med de beräknade volymutvecklingstalen varvid en fastpriserie erhålls. Det är viktigt att notera att en sådan referensårsserie blir en fastpriserie i den meningen att ett visst års prisnivå används som skala, men priserna som används vid sammanvägning till

olika aggregat är alltså inte från referensåret. Detta begränsar adderbarheten av referensårsserier. Exempelvis summerar en försörjningsbalans med t.ex. 1995 som referensår endast till BNP för åren 1995 och 1996 men inte för övriga år.

I föreliggande prognos har kedjeindexmetoden ej tillämpats i beräkningarna, utan 1998 har använts som (fast) basår i prognosen för åren 1999–2002. För det första prognosåret, 1999, blir resultatet detsamma som om kedjeindexmetoden hade tillämpats eftersom denna metod använder föregående års priser som utgångspunkt. Huruvida prognosen till den ekonomiska vårproposition år 2000 fullt ut ska beräknas med kedjeindex är under övervägande.

Vad gäller utvecklingen av BNP över tiden har vissa år reviderats men sammantaget för perioden är tillväxten i princip densamma, se diagram A.1.

Diagram A.1 BNP 1985 – 2 kvartalet 1999

Volym, säsongrensade data, index 1995=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Tillfälligt minskad redovisning

För närvarande har SCB publicerat data för perioden 1993 t.o.m. andra kvartalet 1999 enligt de nya nationalräkenskaperna. Utfall för tiden före 1993 kommer tidigast att publiceras under hösten 1999. På grund av att omläggningen av nationalräkenskaperna ännu inte är genomförd i alla delar redovisas statistiken i vissa fall på en mer aggregerad nivå än tidigare. Dessutom är endast åren 1993–1996 mer genomarbetade årsberäkningar. De korta tidsserierna och det ännu inte kompletta utfallet försvårar analysen och därigenom ökar osäkerheten även för prognoserna.

2 Internationell utveckling

Efter försvagningen av den internationella konjunkturen i samband med Asienkrisen syns nu tecken på en uppgång i den globala tillväxten. Gynnsamma makroekonomiska förutsättningar i form av låg inflation och låga räntor har tillsammans med den begynnande återhämtningen i Asien förbättrat förutsättningarna för ökad tillväxt i stora delar av världsekonomin. Dessutom tycks utvecklingen i Latinamerika inte bli lika negativ som tidigare befarats. Sammantaget bedöms den globala ekonomiska tillväxten under innevarande år uppgå till 2,7 % jämfört med 2,4 % 1998, för att nästa år öka till 3,4 %.

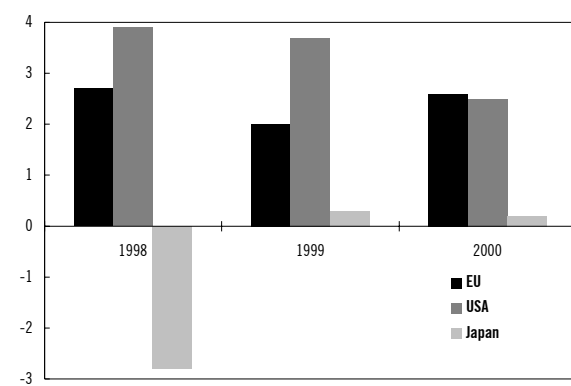
Tillväxten i EU förutses avta till ca 2 % i år, delvis till följd av negativa bidrag från nettoexporten och lagerutvecklingen. Avmattningen förefaller dock bli tillfällig. Gynnsamma monetära förhållanden, stigande framtidsoptimism hos företagen och förbättrade exportutsikter väntas bidra till en tillväxt på 2,6 % i EU under nästa år.

I Förenta staterna förutses bl.a. högre marknadsräntor och en viss ökning av det privata sparandet bidra till en gradvis avmattning av konjunkturen under de närmaste åren. Vissa förändringar på ekonomins utbudssida förefaller dock även fortsättningsvis ha en positiv inverkan på tillväxtutsikterna.

Även om utsikterna för den japanska ekonomin har förbättrats något, finns ännu inga tydliga tecken på en varaktig återhämtning. Fortsatta strukturella reformer är nödvändiga för att skapa förutsättningar för en bättre ekonomisk utveckling framöver.

Diagram 2.1 BNP-tillväxt i EU, Förenta staterna och Japan

Procent

Källa: Finansdepartementet

Trots att den internationella konjunkturen stärks, väntas världsmarknadstillväxten för

svensk export sammantaget avta jämfört med förra året. Främsta anledningen till denna utveckling är en svagare konjunktur på flera viktiga exportmarknader. Som en följd av den dämpade utvecklingen under det första halvåret bedöms således importefterfrågan i Tyskland, Storbritannien, Norge och Danmark utvecklas betydligt svagare under 1999 än under föregående år. Samtidigt syns i några av dessa länder tydliga tecken på en återhämtning. Sammantaget väntas världsmarknadstillväxten för svensk export minska från ca 7,5 % 1998 till ca 4,5 % i år för att under nästa år öka till drygt 6 %.

Osäkerheten i bedömningen av den internationella utvecklingen har minskat. Den största enskilda riskfaktorn i prognosen avser Förenta staterna. Till viss del kan den gynnsamma inflationsutvecklingen i Förenta staterna under de senaste åren förklaras av tillfälliga faktorer. Man kan därför inte utesluta att inflationstakten ökar mer än vad som allmänt väntas, exempelvis som ett resultat av ökade arbetskraftskostnader och stigande importpriser. En sådan utveckling riskerar att utlösa en kraftigare åtstramning av penningpolitiken än vad som nu antas. Även börsutvecklingen, vilken kan förväntas påverkas av förändringar i penningpolitiken, utgör ett osäkerhetsmoment i prognosen. Samtidigt kan strukturella förändringar bidra till en fortsatt gynnsam utveckling med hög tillväxt och låg inflation.

En ogynnsam utveckling av den amerikanska ekonomin utgör den största risken för den återhämtning av världskonjunkturen som prognostiseras. Ett förlopp i Förenta staterna kännetecknat av ökad inflation, höjd styrränta och en kraftig dämpning av den inhemska efterfrågan skulle medföra negativa handelseffekter samt driva upp marknadsräntorna i omvärlden. En betydande börskorrigering skulle sannolikt starkt påverka aktiepriser världen runt.

2.1 Utvecklingen i Europa

Euroområdet

Efter konjunkturavmattningen i slutet av 1998 och i början av 1999 finns nu indikationer på en återhämtning i euroområdet.

Konjunkturavmattningen yttrade sig bl.a. i att exporttillväxten i euroområdet mattades av betydligt mot slutet av förra året, samtidigt som det

skedde en påtaglig lageruppbyggnad. Denna utveckling fortsatte under inledningen av 1999.

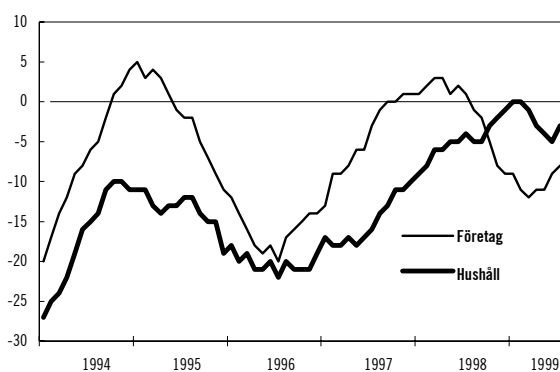
Medan den avtagande exporttillväxten och lagerutvecklingen kommit att inverka negativt på BNP-tillväxten tycks detta i flera euroländer – däribland Frankrike, Spanien och Nederländerna – i stor utsträckning ha kompenseras av en fortsatt stark inhemsk efterfrågan. Tyskland och Italien drabbades hårdare av den minskande efterfrågan i omvärlden och BNP-tillväxten var i dessa länder negativ under det fjärde kvartalet 1998 jämfört med det tredje kvartalet.

Efter det att företagets förtroende fallit kontinuerligt sedan inledningen av 1998 vände utvecklingen under våren och företagen är nu mer optimistiska.

Konsumentförtroendet, vilket nådde historiskt höga nivåer i inledningen av 1999, avtog något under våren. Den senaste statistiken indikerar emellertid att konsumentförtroendet återigen har stigit.

Diagram 2.2 Företagens och hushållens förtroende i euroområdet

Nettobalans

Källa: EU-kommissionen

Inflationen är fortsatt låg i euroområdet. Inflationstakten uppgick i juli till 1,1 %. Efter en nedgång fram till i slutet av januari i år har långräntan i euroområdet som helhet stigit med drygt en procentenhet till drygt 5 %. Den europeiska centralbanken, ECB, sänkte i början av april sin styrränta från 3 % till 2,5 %, vilket kan ses som en reaktion på den svaga konjunkturutvecklingen och det svaga inflationstrycket i euroområdet.

Framför allt som en följd av konjunkturavmattningen i euroområdet, men också på grund av den starka ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna, har euron sedan årsskiftet försvagats mot den amerikanska dollarn. En försvagning har också skett i effektiva termer. En viss förstärkning av euron mot dollarn har dock kunnat

observeras under sommaren, bl.a. som en följd av de gynnsammare konjunkturutsikterna i euroområdet.

Sammantaget har de monetära förhållandena lättat under det första halvåret 1999 jämfört med hösten 1998 och bedöms, i kombination med en under innevarande år neutral finanspolitik, verka stimulerande på den inhemska efterfrågan. Även om en viss uppgång i inflationen förutses under prognosperioden antas styrräntan i euroområdet förbli oförändrad i år. I takt med att konjunkturen stärks antas en höjning av styrräntan med 0,75 procentenheter ske under nästa år.

Trots att konjunkturutsikterna för det andra halvåret nu synes vara något gynnsammare, förutses, som en följd av det svaga första halvåret, tillväxten i euroområdet avta från knappt 3 % 1998 till drygt 2 % 1999. Både nettoexporten och lagerutvecklingen väntas ge ett negativt bidrag till BNP-tillväxten i år, medan framför allt hushållens konsumtion förutses utvecklas fortsatt starkt som en följd av stigande realinkomster och den fortsatt höga framtidstron hos hushållen.

Medan BNP-tillväxten i Tyskland och Italien i år väntas avta till 1,5 % respektive 1,3 %, bedöms tillväxttakten i Frankrike, Nederländerna och Österrike avta till ca 2,5 %. I Spanien, Portugal, Irland och Finland bedöms BNP-tillväxten överstiga 3 % i år.

Konjunkturförstärkningen förutses fortsätta under år 2000, då tillväxten bedöms uppgå till 2,7 % i euroområdet som helhet. Även åren där efter antas ekonomin växa med ca 2,7 % årligen. Detta är något över den uppskattade potentiella tillväxten, vilket grundas på att det förefaller finnas viss ledig kapacitet även efter år 2000.

Trots den något svagare utvecklingen i år förutses en fortsatt nedgång i arbetslösheten under prognosperioden. Offentliga sysselsättningsprogram i Tyskland och Frankrike bidrar här till.

Riskerna i prognosen antas vara mindre och mer balanserade än tidigare. En starkare utveckling under det andra halvåret 1999 och år 2000 kan dock inte uteslutas. Samtidigt kan en styrräntehöjning eller en uppgång i långräntan komma tidigare och/eller bli större än vad som nu antas. Detta skulle i så fall kunna verka återhållande på tillväxten under framförallt år 2000.

Storbritannien, Norge och Danmark

Den förväntade avmattningen i några av de viktigaste svenska exportmarknaderna utanför euroområdet – Storbritannien, Norge och Danmark – har under våren bekräftats. Dessa länder har

legat långt fram i konjunkturcykeln. Avmattningen kan delvis förklaras av att den ekonomiska politiken stramats åt till följd av överhettningstendenser. Dessutom har den svaga internationella utvecklingen inverkat negativt på exportutvecklingen. Förutsättningarna för en återhämtning har dock förbättrats något sedan i våras.

Tabell 2.1 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet

Årlig procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001	2002
Bruttonationalprodukt					
Världen	2,4	2,7	3,4	3,5	3,6
OECD ¹	2,3	2,4	2,2	2,1	2,2
Förenta staterna	3,9	3,7	2,5	2,1	2,3
Japan	-2,8	0,3	0,2	0,7	1,2
EU	2,7	2,0	2,6	2,7	2,6
Euroområdet	2,8	2,1	2,7	2,8	2,7
Tyskland	2,2	1,5	2,6	2,7	2,5
Frankrike	3,2	2,3	2,6	2,7	2,5
Italien	1,3	1,3	2,3	2,6	2,8
Storbritannien	2,1	1,2	2,3	2,2	2,3
Norden	3,2	2,6	2,6	2,6	2,6
Danmark	2,9	1,6	1,8	1,8	2,2
Finland	5,6	3,6	3,5	3,4	3,2
Norge	2,1	0,7	2,1	2,8	2,5
Konsumentpriser					
OECD	1,4	1,4	1,6	1,7	1,8
EU	1,6	1,4	1,7	1,8	1,8
Euroområdet	1,3	1,2	1,5	1,6	1,7
Norden	1,4	1,5	1,6	1,8	1,8
Arbetslöshet i procent av arbetskraften²					
OECD	6,0	5,8	5,8	5,9	5,9
EU	10,5	10,1	9,8	9,7	9,6
Euroområdet	11,7	11,1	10,7	10,4	10,4
Norden	6,7	6,1	5,9	5,7	5,5
Marknadstillväxt för bearbetade varor, vägt med svenska handelsvikter					
	7,4	4,2	6,2	6,9	6,9

¹ Med OECD-området avses här 16 länder: Förenta staterna, Japan, Tyskland, Frankrike, Italien, Storbritannien, Kanada, Belgien, Danmark, Finland, Nederländerna, Norge, Spanien, Schweiz, Sverige och Österrike.

² Nationella definitioner

Källor: OECD och Finansdepartementet

I *Storbritannien* mattades konjunkturen tydligt under 1998 då bidraget från nettoexporten sjönk till följd av de senaste årens appreciering av pundet samt den svagare internationella utveckling-

en. Den strama finans- och penningpolitiken bidrog samtidigt till att den inhemska efterfrågan försvagades under slutet av förra året.

Det starka pundet och i viss mån finanspolitiken bedöms bidra till att BNP-tillväxten i år minskar till 1,2 %. En återhämtning av konjunkturen väntas 2000–2001 beroende på en förbättrad exportutveckling och en stärkt inhemsk efterfrågan stimulerad av lättare monetära förhållanden och en mild expansiv finanspolitik.

Förra årets kraftigt fallande oljepriser har hämmat konjunkturutvecklingen i *Norge*. I syfte att medverka till ett högre oljepris införde Norge under förra året produktionsbegränsningar, vilka under våren i år skärptes ytterligare. Detta har tydligt dämpat investerings- och exportutvecklingen. Oljeprisfallet bidrog även till en försvagning av den norska kronan under 1998, vilket i sin tur medförde en åtstramning av penningpolitiken. I år har oljepriset stigit, valutan stärkts och styrräntan sänkts i flera steg. Till följd av att produktionsbegränsningarna gäller året ut, förutses det högre oljepriset inverka positivt på exportutvecklingen först under nästa år. Sammantaget innebär detta att BNP-tillväxten bedöms avta till 0,7 % i år för att därefter öka till drygt 2 % år 2000.

Efter en längre period av stark ekonomisk tillväxt i *Danmark* har konjunkturen mattats av. Exportutvecklingen förutses fortsätta att försämrans delvis till följd av att lönekostnaderna ökat snabbare än i omvärlden. Samtidigt förväntas en fortsatt stram finanspolitik inverka dämpande på den inhemska efterfrågan. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten därför sjunka till drygt 1,5 % i år och stiga till knappt 2 % år 2000 i takt med den allmänna konjunkturförstärkningen i Europa.

2.2 Utvecklingen i Förenta staterna

I Förenta staterna har ekonomin fortsatt att utvecklas starkt. BNP ökade under det första halvåret 1999 med 4 % jämfört med samma period förra året och arbetslösheten är fortsatt låg, samtidigt som inflationstakten i juli uppgick till måttliga 2,1 %. Liksom tidigare har hushållens konsumtion utgjort den främsta drivkraften bakom den starka utvecklingen. En gynnsam sysselsättningsutveckling och måttlig inflation har bidragit till en stark tillväxt av realinkomsterna. Hushållens förtroende har dessutom varit fortsatt högt till följd av att stigande aktiepriser

har stärkt hushållens förmögenhetsställning. Samtidigt har den starka inhemska efterfrågan och en gynnsam produktivitetstillväxt bidragit till en fortsatt hög investeringstakt. Den starka inhemska efterfrågan samt den dämpade utvecklingen i omvärlden har tillsammans med dollarns appreciering medfört att nettoexportens bidrag till tillväxten har varit fortsatt kraftigt negativt. På grund av en stabilisering på finansmarknaderna, överhettningstendenser på arbetsmarknaden samt den fortsatt starka inhemska konjunkturen, höjde den amerikanska centralbanken i juni och i augusti styrräntan med sammanlagt 0,5 procentenheter till 5,25 %. Den gynnsamma ekonomiska utvecklingen och en fortsatt åtstramande finanspolitik genererade under 1998 ett budgetöverskott på drygt 1,5 % av BNP.

Ett antal faktorer talar för en något lägre tillväxttakt under de närmaste åren. På grund av högre marknadsräntor och en stabilisering av de senaste årens uppgång av aktiepriserna väntas en gradvis ökning av hushållens sparkvot, vilket bidrar till en svagare utveckling av hushållens konsumtion. Samtidigt ligger arbetslösheten under den nivå som åtminstone tidigare ansetts vara förenlig med en stabil löneutveckling. Med en penningpolitik som är inriktad på låg inflation kan en gradvis stigande arbetslöshet väntas. Investeringarna bedöms mattas på grund av det förhållandevis låga kapacitetsutnyttjandet i industrin, ökade finansierings- och arbetskraftskostnader, samt en fortsatt stark prispress. Nettoexporten väntas ge ett fortsatt, om än avtagande, negativt bidrag till BNP-tillväxten under de närmaste två åren. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten uppgå till drygt 3,5 % i år och till ca 2,5 % år 2000. Därefter väntas en tillväxt på i genomsnitt knappt 2,5 %, vilket är något lägre än den uppskattade potentiella tillväxten.

Styrkan i den amerikanska ekonomin har fortsatt att överraska och en del traditionella ekonomiska samband, exempelvis mellan arbetslöshet och inflation, tycks åtminstone tillfälligt ha förskjutits. Det är därför svårt att bedöma omfattningen av och tidpunkten för konjunkturavmattningen. Exempelvis är det svårt att uppskatta i vilken utsträckning de senaste årens starka produktivitetstillväxt är varaktig, samt huruvida förändringar på ekonomins utbudssida har medfört en del permanenta förändringar i sambanden mellan tillväxt, arbetslöshet och inflation. En bestående eller långvarig förändring av ekonomins funktionssätt utgör den enskilt

viktigaste *positiva* risken i prognosen för Förenta staterna.

En högre inflation än förväntat, t.ex. som ett resultat av kraftigt ökade arbetskraftskostnader, skulle kunna leda till en kraftigare höjning av styrräntan än väntat. Tillsammans med risken för en stor korrigerande av de högt värderade aktiepriserna utgör detta de viktigaste *negativa* riskerna. Hushållens låga sparande utgör i detta sammanhang en risk för hushållens konsumtion. Minskad efterfrågan och ökade arbetskrafts- och finansieringskostnader för företagen skulle kunna medföra en större nedgång av investeringstakten än väntat. Det stora bytesbalansunderskottet innebär dessutom en risk för kapitalutflöden vilket skulle kunna medföra fallande aktiepriser och, via en depreciering av den amerikanska dollarn, ökat inflationstryck och en ytterligare åtstramning av penningpolitiken. Man kan därför inte utesluta att den amerikanska ekonomin utvecklas betydligt svagare än förväntat, vilket också skulle få negativa effekter på resten av världsekonomin.

2.3 Utvecklingen i Asien och Latinamerika

Japan

Konjunkturförsvagningen i den japanska ekonomin inleddes det tredje kvartalet 1997 och fördjupades under 1998. BNP föll med 2,8 % förra året. Efter de senaste två årens kraftiga avmattning har emellertid den japanska ekonomin under det första halvåret i år visat tecken på en begynnande återhämtning. Den japanska regeringens finanspolitiska stimulansåtgärder och saneringsprogram för banksektorn, i kombination med en expansiv penningpolitik, anses åtminstone i ett kortsiktigt perspektiv ha bidragit till att stabilisera ekonomin och förbättra förtroendet bland hushåll och företag.

Under prognosperioden bedöms dock investeringstakten förbli måttlig, då företagen väntas fortsätta att anpassa produktionskapaciteten till det svaga efterfrågeläget, vilket i sin tur förväntas få till följd att arbetslösheten fortsätter att stiga. I juli uppgick arbetslösheten till 4,9 %, vilket är den högsta uppmätta siffran i ett historiskt perspektiv. Denna utveckling bedöms motverka den svaga återhämtning av hushållens konsumtion som ägt rum under våren och sommaren. Utsikterna för den japanska ekonomin är därmed fortsatt osäkra. De positiva tecken som har kun-

nat skönjas innebär inte att en varaktig ekonomisk återhämtning är säkerställd. Sammantaget väntas tillväxten uppgå till 0,3 % i år och 0,2 % nästa år.

Finanspolitiken förutses även fortsättningsvis inriktas på att stödja efterfrågan. Ytterligare stimulanspaket väntas presenteras under hösten. Samtidigt bedöms penningpolitikens inriktning förbli expansiv så länge oron för deflation består.

En förutsättning för en varaktig återhämtning på sikt är att förtroendet bland hushåll och företag förbättras framöver. För att stärka hushållens och företagens tillförsikt krävs fortsatt sanering av finanssektorn och fortsatta strukturreformer. Även regeringens långsiktiga hantering av de växande underskotten i de offentliga finanserna är av betydelse i detta sammanhang.

Övriga Asien

Återhämtningen i Asien blir allt tydligare. Fler-talet ekonomier väntas uppvisa positiva tillväxtsiffror redan under 1999. Variationerna är emellertid betydande. Sydkorea uppvisar den snabbaste återhämtningen, medan utvecklingen i Indonesien är svag, framför allt beroende på att politiska faktorer fördröjer reformarbetet. Ett ökat nationellt och internationellt förtroende med ett ökat kapitalinflöde samt ökade exportvolymerna har en positiv inverkan på tillväxten i regionen. Andra faktorer som ligger bakom återhämtningen inkluderar en finansiell stabilisering, lägre inflation, en lättare penningpolitik samt en expansiv finanspolitik. Dessutom gynnas exportsektorn av en ökad extern efterfrågan inom elektroniksektorn, samtidigt som det finns tydliga tecken på att även hushållens konsumtion ökar, framför allt i Sydkorea. För regionen som helhet väntas en BNP-tillväxt på 4,5 % i år och drygt 5,5 % år 2000.

En förutsättning för en varaktig återhämtning är att det påbörjade arbetet med att stärka den finansiella sektorn fortsätter. Om reformeringen av företagssektorn fördröjs skulle detta utgöra en risk för en svagare utveckling än väntat under prognosperioden.

Utvecklingen i den kinesiska ekonomin utgör dock den största riskfaktorn i regionen. Tillväxten väntas avta de närmaste åren trots stora offentliga investeringar. Behovet av reformer av den statliga företagssektorn, banker och den finansiella sektorn är fortsatt stort. Risken för en devalvering av den kinesiska renminbin kvarstår. Effekterna väntas dock inte längre bli så kraftiga

på övriga asiatiska länder, vars ekonomier nu bedöms vara mer stabila.

Latinamerika

Recessionen bland de latinamerikanska ekonomierna väntas vända till positiv tillväxt redan nästa år, även om skillnaderna mellan länderna är stora. Regionen påverkas positivt av den snabba återhämtningen av den brasilianska ekonomin. Utländska investeringar har åter ökat, vilket medgivit en lättare penningpolitik i flera länder. Fortsatt låga råvarupriser innebär dock ett hinder för återhämtningen. Oljeproducerande länder, däribland Mexiko, gynnas däremot av stigande oljepriser.

Efter en mild recession i år väntas Brasiliens BNP utvecklas positivt redan under början av nästa år. Den snabba återhämtningen i Brasilien beror delvis på en mindre ökning av inflationen än befarat. Styrräntan har sänkts i flera steg och antas sänkas ytterligare i år.

För regionen som helhet väntas BNP minska med 0,3 % i år medan en tillväxt på 3,5 % väntas år 2000. Den främsta osäkerhetsfaktorn för återhämtningen är förnyad turbulens på världens finansmarknader. En ökad osäkerhet om den ekonomiska politiken i samband med kommande presidentval i flera länder utgör också en risk.

2.4 Utvecklingen i Ryssland och i övriga Östersjöområdet

Ryssland

Den ryska ekonomin har utvecklats något gynn-sammare än väntat, trots att den statsfinansiella krisen kvarstår olöst i allt väsentligt. En stram penningpolitik har dämpat inflationen vilket möjliggjort en viss stabilisering. Bytesbalansöverskottet har vuxit som en följd av högre oljepriser samt minskad import efter förra årets kraftiga rubeldepreciering. Mot bakgrund av den positiva nettoexporten och i mindre mån ökad industriproduktion förutses BNP-nedgången bli måttlig under 1999, eller ca -1 %. En viss återhämtning väntas för år 2000.

Estland, Lettland och Litauen har påverkats märkbart av den ryska krisen. Trots dämpad tillväxt består de stora underskotten i bytesbalansen. De baltiska ekonomierna bedöms dock inleda en återhämtning under det andra halvåret 1999. BNP-tillväxten i de tre länderna förväntas i

år bli drygt 1 % för att under år 2000 öka till närmare 5 %.

Den sedan 1992 höga tillväxttakten i *Polen* bröts i samband med den ryska krisens utbrott, då behovet av strukturella reformer tydliggjordes. Inflödet av utländska direktinvesteringar är dock fortfarande stort. Under 1999 förväntas Polens BNP-tillväxt bli 3,5 %, medan tillväxten nästa år väntas stiga till ca 5 % i samband med en bättre exportkonjunktur.

2.5 Den svenska världsmarknadstillväxten

Till följd av en förhållandevis svag tillväxt på flera viktiga exportmarknader under innevarande år bedöms förutsättningarna för den svenska exporten för 1999 som helhet försämrats jämfört med föregående år. På grund av den förväntade återhämtningen av världskonjunkturen är utsikterna under de närmaste åren ljusare än för innevarande år. Världsmarknadstillväxten, vilken utgör ett handelsviktat genomsnitt av importtillväxten av bearbetade varor på Sveriges avsättningsmarknader, bedöms minska från ca 7,5 % 1998 till drygt 4 % under innevarande år, för att därefter öka till drygt 6 % under år 2000. Bakom de ljusare utsikterna för år 2000 ligger i första hand den väntade återhämtningen i EU.

3 Kapitalmarknaderna

De svenska och internationella räntorna med längre löptider har stigit kraftigt sedan slutet av vintern. Bakgrunden är i första hand ljusare tillväxtutsikter globalt och därmed en omvärdering av inflationsriskerna både i Sverige och i omvärlden. Den stigande kreditefterfrågan och den ökade privata upplåningen till följd av den starkare konjunkturen, särskilt i Förenta staterna, i kombination med en ökad osäkerhet om den framtida inflationen har förstärkt den globala ränteuppgången och höjt kreditriskpremien. I huvudsak bedöms ränteuppgången bli bestående.

Prissättningen på de finansiella marknaderna återspeglar en mer optimistisk syn än tidigare på den ekonomiska utvecklingen i Europa och en fortsatt överraskande stark tillväxt i Förenta staterna. Marknaden gör nu dessutom en något mer positiv bedömning av utsikterna för den japanska ekonomin jämfört med för några månader sedan. Utvecklingen innebär att konjunkturskillnaderna mellan euroområdet och Förenta staterna ser ut att minska framöver. Detta har bidragit till en lägre långräntedifferens samtidigt som den trendmässiga försvagningen av euron har brutits.

De goda tillväxtutsikterna för Sveriges del har påverkat förväntningarna på penningpolitiken. I takt med att resursutnyttjandet ökar framöver så förväntas inflationstrycket stiga, vilket förutsätts leda till att Riksbanken lägger om penningpolitiken i mindre expansiv riktning. Trovärdigheten för den svenska låginflationsregimen skapar emellertid förutsättningar för att inflations- och ränteuppgången blir begränsad.

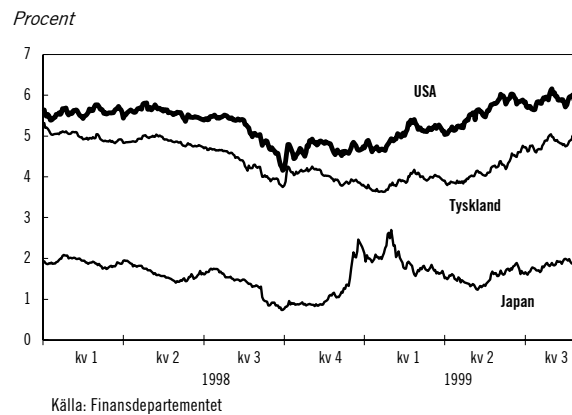
3.1 Utvecklingen i omvärlden

I början av 1999 noterades i flera länder historiskt låga långräntenivåer. De låga räntorna var en konsekvens av en global ekonomisk avmattning, ett lågt internationellt pristryck och en expansiv penningpolitik världen över för att motverka risker för kreditåtstramning och deflation. I slutet av 1998 började den finansiella turbulensen klinga av och volatiliteten på de finansiella marknaderna dämpades påtagligt. Flertalet av de industriländer som drabbades i samband med den s.k. Asienkrisen är nu på väg mot en återhämtning.

Förenta staterna har fortsatt att utvecklas överraskande starkt. De amerikanska långrän-

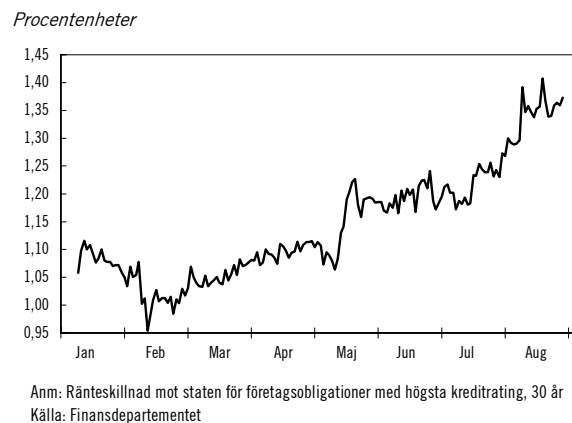
torna har mot denna bakgrund stigit kontinuerligt under året. Räntan på en 10-årig statsobligation uppgick i början av september till knappt 6,0 %, vilket är 1,3 procentenheter högre än vid årsskiftet. I juni och augusti höjde den amerikanska centralbanken styrräntan med 0,25 procentenheter vid vardera tillfället, bl.a. mot bakgrund av den strama arbetsmarknaden.

Diagram 3.1 10-årsräntor i USA, Tyskland och Japan

Den starka amerikanska tillväxten har åtföljts av ökad privat upplåning. Den höga kreditefterfrågan har genererat ett relativt högt utbud av företagsobligationer under 1999. Merparten av emissionerna är planerade till årets tre första kvartal, främst för att minska risken för likviditetsproblem i samband med millennieskiftet. Samtidigt har överskott i de offentliga finanserna inneburit att den amerikanska staten börjat köpa tillbaka statsobligationer. Det relativa utbudet har därför förändrats påtagligt.

Diagram 3.2 Amerikansk kreditspread 1999

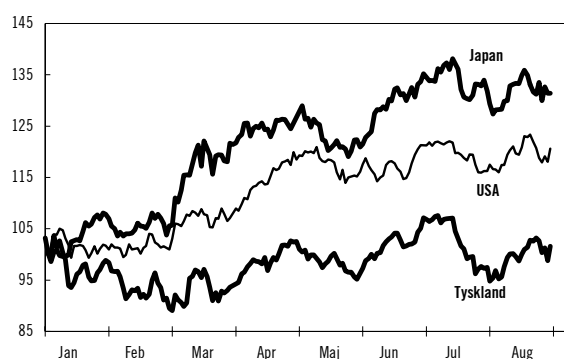
De portföljanpassningar som har ägt rum i samband med att tillväxtutsikterna och penningpolitiken globalt omvärderats, ökade försiktigheten

hos placerare. Den minskade riskbenägenheten i kombination med den starka amerikanska privatupplåningen medförde att de s.k. kreditspreadarna – skillnaden i upplåningskostnad mellan staten och mindre kreditvärldiga låntagare som företag och bostadsinstitut – steg kraftigt i slutet av sommaren. Även om orsakerna är helt andra, så kan det noteras att dessa kreditspreadar tidvis har legat på samma nivåer som under den finansiella turbulensen förra hösten.

Aktiekursutvecklingen globalt har under året haft stöd av de mer optimistiska tillväxtutsikterna och den expansiva penningpolitiken. De högt ställda vinstförväntningarna, särskilt inom IT-sektorn, har bidragit till att aktiekurserna har stigit till rekordhöga nivåer på flera av världens ledande börser. I takt med att marknadsräntorna stigit under året, inte minst räntorna på företagslån, så har kursutvecklingen dämpats den senaste tiden.

Diagram 3.3 Aktiebörsen i USA, Tyskland och Japan 1999

Index 1999-01-03=100

Källa: Finansdepartementet

Den snabba börsuppgången, framför allt i Förenta staterna, innebär ett riskmoment. Det kan ifrågasättas om värderingen av vissa aktier står i rimlig proportion till vad som kan betraktas som realistiska förväntningar om den framtida vinstutvecklingen i företagen. Även om det inte finns någon entydig metod för att avgöra om aktiepriserna i genomsnitt är övervärderade, indikerar flera studier att åtminstone den amerikanska börsen är högt värderad i förhållande till rimliga vinstutsikter. Den historiskt sett höga amerikanska produktivitetstillväxten och sannolikt bestående lägre realräntor dämpar möjligen riskerna för en kraftig kursnedgång. Sannolikheten för en kraftig korrigerings av börskurserna är dock

långt ifrån försumbar. En större börsnedgång skulle få en dämpande effekt på efterfrågan.

De högre amerikanska obligationsräntorna i kombination med förbättrade utsikter för den europeiska konjunkturen har lett till stigande obligationsräntor i Europa. Den förutsedda återhämtningen i euroområdet har inneburit att skillnaderna i förväntad penningpolitik har konvergerat. Inflationsutsikterna i euroområdet talar dock för en relativt måttlig penningpolitisk åtstramning från ECB:s sida de kommande åren. ECB förutsätts börja höja styrräntan från dagens 2,50 % först under 2000.

Diagram 3.4 Dollar mot euro och räntedifferens 1999

USD/EUR Procentenheter

Källa: Finansdepartementet

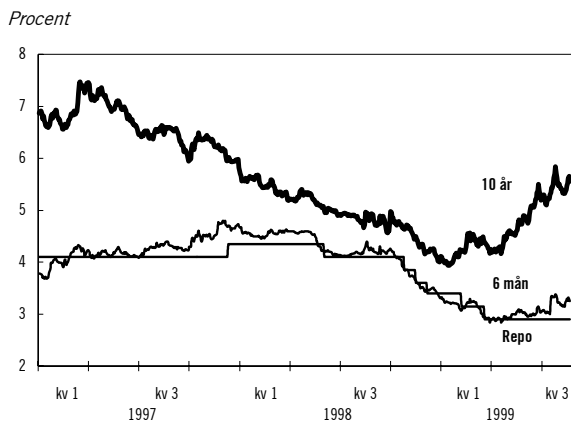
Den trendmässiga försvagning av euron mot dollarn i riktning mot paritet, som till stor del har berott på divergerande tillväxtutsikter, bröts under sommaren, då euron noterade sin hittills svagaste kurs mot dollarn på 1,01 men har sedan dess stärkts något, delvis till följd av den ljusare konjunkturbilden i euroområdet.

Även i den japanska ekonomin kan det nu skönjas en del positiva tecken. Detta har tagit sig uttryck i bl.a. svagt stigande långräntor. Penningpolitiken kännetecknas alltjämt av att de kortaste räntorna ligger nära noll. Parallellt med en mindre pessimistisk bild av tillväxtutsikterna har trenden med omfattande utflöden av kapital från Japan brutits. Detta minskade utflöde har bidragit till stigande aktiepriser och en apprecierande valuta och kan dessutom sannolikt förklara en del av den amerikanska ränteuppgången.

3.2 Utvecklingen i Sverige

Räntan på en svensk 10-årig statsobligation har stigit med ca 1,6 procentenhet sedan årsskiftet och uppgår för närvarande till 5,7 %. Räntorna på bostadsobligationer och bostadslån har stigit ännu mer. Räntan på ett 5-årigt bostadslån har stigit med ca 2 procentenheter under loppet av 1999. Den senaste tidens uppgång i marknadsräntorna kan först och främst hänföras till den förbättring av de svenska och internationella konjunkturutsikterna som ägt rum. Uppgången bedöms i huvudsak bli bestående. Kreditriskpremierna kan dock komma att minska något.

Diagram 3.5 Ränteutvecklingen i Sverige

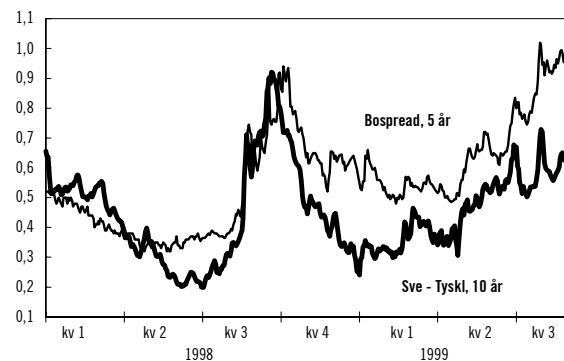

Den minskade riskbenägenheten och de internationellt vidgade kreditspreadarna har haft återverkningar på marknadens värdering av bl.a. svenska räntebärande värdepapper. De svenska obligationsräntorna steg i slutet av sommaren betydligt mer än i Tyskland. Vidgade ränteskillnader gentemot omvärlden är inte ett ovanligt fenomen i perioder med ökad osäkerhet och därmed ökad riskaversion hos placerare. Placerarna undviker vad de bedömer vara mindre säkra och likvida värdepapper. Därtill har räntan på inhemska tillgångar med lägre kreditvärdighet, t.ex. företags- och bostadsobligationer, stigit mer än statsobligationsräntan. Sommarens ökade volatilitet på kreditmarknaderna har nu lagt sig. Ränteskillnaden mellan bostads- och statsobligationer har minskat något men ligger fortfarande kvar på höga nivåer. Kreditvärderingsinstitutet Moody's uppgradering av Sveriges kreditbetyg i augusti var en bekräftelse på ett ökat internationellt förtroende för den svenska kreditmarknaden.

Parallellt med de ljusare konjunkturutsikterna har förväntningarna på penningpolitiken omvärderats. Så sent som under våren spekulerades i ytterligare räntesänkningar. I dag prissätter marknaden en penningpolitisk åtstramning redan under innevarande år. De ändrade förväntningarna kan ses i ljuset av att Riksbankens inflationsbedömning redan i juni var i linje med målet. Därefter har tillväxtutsikterna reviderats upp.

Diagram 3.6 Ränteskillnader, Sverige

Procentenheter

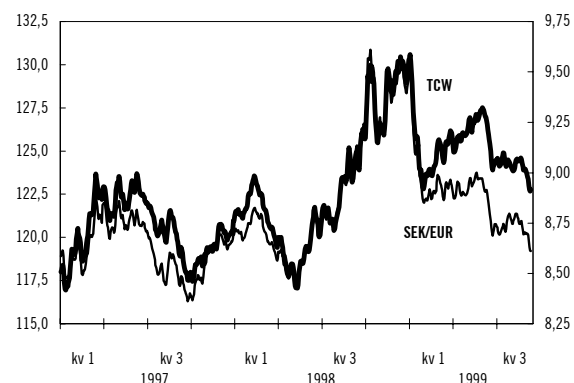

Ekonomisk-politiska reformer som Riksbankens självständiga ställning och den nya budgetprocessen samt starka offentliga finanser har bidragit till att trovärdigheten för den svenska låginflationsregimen har befasts. Ett ökat konkurrenstryck, medlemskapet i EU och avregleringar är ytterligare faktorer som talar för att inflationsbenägenheten har blivit lägre. Därmed torde den konjunkturbetingade ränteuppgången bli relativt begränsad framöver.

Diagram 3.7 Kronan mot TCW och euron

Index 1992-11-18=100

SEK/EUR

Till stor del har kronrörelserna under året åter speglat dollarns utveckling mot euron. Parallellt med dollarns appreciering mot euron under våren stärktes dollarn påtagligt även mot kronan, medan kronans kurs mot euron var förhållandevis stabil. Förväntningarna om en starkare ekonomisk tillväxt och stramare penningpolitik med bibehållen låg inflation har bidragit till att kronan stärkts under de senaste månaderna. Utländska köp av svenska företag kan även ha bidragit till kronapprecieringen under året. Sammantaget har kronan stärkts med drygt 5 % mot det konkurrensväga TCW-indexet under loppet av 1999.

Bytesbalansen visade överskott såväl 1998 som första halvåret 1999. Under årets sex första månader var överskottet något lägre jämfört med samma period 1998. Bytesbalansens och kapitaltransfereringarnas saldo motsvaras definitionsmässigt av den finansiella balansens saldo så att betalningsbalansen summerar till noll (se Tabell 3.1). Statistiken är osäker till följd av den stora restposten som dock till stor del bör kunna hänföras till posten övrigt kapital.

Tabell 3.1 Betalningsbalansens finansiella poster

Flöden, miljarder kronor

	1998	1999 ¹
Bytesbalans	36,4	12,9
Kapitaltransfereringar	6,4	-5,5
Finansiell balans	21,5	-15,8
Direkta investeringar ²	-26,7	346,3 ³
Portföljinvesteringar ²	-123,4	-341,4 ³
Räntebärande värdepapper ²	-61,5	-35,8
I svenska kronor ²	19,0	-3,1
I utländsk valuta	-80,5	-32,7
Aktier	-61,8	-305,6
Svenska	-2,8	-44,7
Utländska	-59,0	-260,9
Finansiella derivat	-10,5	6,3
Övrigt kapital ²	208,3	-25,7
Valutareservens förändring	-26,2	-1,4
Restpost	-64,3	8,4

¹ T.o.m. juni

² Begränsad jämförbarhet över tiden då definitionen ändrades 1997.

³ Ca 300 miljarder kronor härrör från affärerna mellan Astra och Zeneca respektive Ford och Volvo.

Källa: Sveriges riksbank

Valutautflödet till följd av portföljinvesteringar har varit relativt stort under årets första sex månader. Det dominerande utflödet återfinns på aktiesidan och har varit fem gånger större under det första halvåret i år än under hela 1998. Samti-

digt redovisar direkta investeringar i form av omfattande utländska företagsförvärv ett betydande inflöde 1999. Statistiken över såväl handeln i portföljaktier som direktinvesteringar åter speglar ett flertal företagsaffärer som har ägt rum under det första halvåret i år, och den absoluta merparten beror på samgåendet mellan Astra och Zeneca och Fords köp av Volvo Personvagnar.

Summan av bytesbalans, kapitaltransfereringar, direkta investeringar och portföljaktier har historiskt haft en viss korrelation med kronans utveckling. Under 1998 gav detta mått ett utflöde på 46 miljarder. Under de sex första månaderna 1999 genererade samma mått ett inflöde på 48 miljarder. Detta inflöde kan ha bidragit till kronapprecieringen under 1999.

Stockholms fondbörs OMX-index har stigit trendmässigt sedan oktober 1998. Uppgången i de svenska aktiepriserna mätt med samma index är drygt 20 % inom loppet av 1999, vilket är jämförbart med kursuppgången i Förenta staterna. Utvecklingen på Stockholmsbörsen har varit starkare än ett europeiskt genomsnitt under 1999. Dagens nivåer överstiger de som rådde före den tillfälliga, men kraftiga, korrigeringen som följde av den finansiella turbulensen under förra årets tredje kvartal. Börsuppgången har haft stöd av en global ekonomisk återhämtning, ökad stabilitet på de finansiella marknaderna och låga räntenivåer.

3.3 Ränte- och valutaantaganden

Ränte- och valutaantagandena reflekterar till stor del bedömningen av konjunkturutvecklingen framöver i Sverige och i omvärlden. Tillväxtutsikterna för den svenska ekonomin är goda samtidigt som inflationen är låg och bedöms utvecklas i linje med Riksbankens inflationsmål. Bytesbalansen och de offentliga finanserna visar på överskott de kommande åren.

Den svenska ekonomiska återhämtningen förväntas leda till en viss ökning i inflationstrycket i och med att resursutnyttjandet successivt ökar. Effekterna på marknadsräntorna bör emellertid bli relativt begränsade till följd av en hög trovärdighet för prisstabilitetsmålet och ett förhållandevis lågt inflationstryck. Den svenska 10-årsräntan antas uppgå till 5,3 % i slutet av 1999 och 5,5 % i slutet av 2000.

Penningpolitiken i Sverige bedöms läggas om i en mindre expansiv riktning under de komman-

de åren. Inflationsuppgången begränsas av ett trovärdigt inflationsmål, återhållsamma löneökningar, ett lågt internationellt inflationstryck och en lägre inflationsbenägenhet än historiskt till följd av ökat konkurrenstryck och avregleringar. Svensk ekonomi bör kunna klara en period med hög tillväxt utan att historiska mönster med hög inflation återupprepas.

Den amerikanska centralbanken antas höja styrräntan med ytterligare 0,25 procentenheter under 1999 för att sedan anpassa penningpolitiken till den avmattning som förutses i Förenta staterna. Dagens långa räntor bedöms ligga nära sina toppnivåer.

Mot bakgrund av den ekonomiska återhämtningen i euroområdet antas ECB höja styrräntan med totalt 0,75 procentenheter under 2000 och ytterligare 0,5 procentenheter under 2001, vilket sammantaget utgör en relativt måttlig åtstramning. Obligationsräntorna antas stiga något på sikt, även om en lugnare marknad senare under hösten kan tillåta en viss räntenedgång det närmaste halvåret. Räntedifferensen mellan Sverige och Tyskland på en tioårig obligation, som på senare tid varit relativt hög och volatil, bedöms ligga kring 0,5 procentenheter vid årets slut, dvs. något lägre än för närvarande. På sikt väntas differensen minska till 0,2 procentenheter.

En viss avmattning i den amerikanska ekonomin framöver innebär att konjunkturutvecklingen relativt den i euroområdet blir mindre divergent. I takt med att penningpolitiken därmed bedöms bli mer likartad, parallellt med att Förenta staterna har mycket stora underskott i bytesbalansen, bedöms euron stärkas successivt mot dollarn de kommande åren. Stark svensk tillväxt med en i utgångsläget undervärderad krona antas på sikt bidra till att kronan stärks till 118 i termer av TCW-index. Den svenska kronan antas fluktuera kring 8,70 mot euron framöver. Den relativt kraftiga apprecieringen mot dollarn hänger samman med att dollarn väntas depreciera mot euron.

Tabell 3.2 Ränte- och valutakursantaganden

Värde vid respektive års slut

	1998	1999	2000	2001	2002
Reporänta	3,4	2,9	3,8	4,0	4,3
6-månadersränta	3,5	3,3	4,0	4,3	4,6
5-årsränta	3,8	4,7	5,0	5,0	5,0
10-årsränta	4,2	5,3	5,5	5,4	5,2
10-årsdiff. SEK-DEM	0,4	0,5	0,4	0,3	0,2
6-mån. DEM EURIBOR	3,3	2,9	3,7	4,0	4,5
TCW-index	130	123	121	118	118
SEK/USD	8,10	8,00	7,60	7,00	7,00
SEK/EUR	9,50	8,70	8,70	8,70	8,70

Källor: Finansdepartementet och Sveriges riksbank

4 Utrikeshandeln

I år har svensk exportindustri mött en svagare internationell konjunktur än under 1998. Trots detta har varuexporten utvecklats oväntat väl under det första halvåret i år tack vare en hög efterfrågan på vissa mindre konjunkturkänsliga varor. Fallande relativpriser under 1999 förbättrar också konkurrenssituationen. Under hösten och nästa år väntas den globala konjunkturen stärkas och medföra en tilltagande investeringsaktivitet vilket gynnar den svenska exporten. Exportindustrin väntas ta marknadsandelar både 1999 och 2000. Den totala exporten beräknas därmed stiga med 5,0 % respektive 6,7 %. Framöver väntas en starkare krona försämra konkurrenskraften. I ett medelfristigt perspektiv bedöms därmed exporten stiga i något långsammare takt än den internationella efterfrågan på bearbetade varor.

Importtillväxten har mattats av under inledningen av 1999, vilket delvis kan förklaras av en minskning av lagerinvesteringarna i förhållande till föregående år samt att exporten till stor del dominerats av varor med lågt importinnehåll. I slutet av 1999 och under 2000 förväntas en viss lageruppbyggnad, vilket tillsammans med en god tillväxt av export och maskininvesteringar, bidrar till att importtillväxten stiger.

Varuhandelns utveckling medför att överskottet i handelsbalansen blir mycket stort både 1999 och 2000. Detta bidrar till att bytesbalansens överskott väntas motsvara ca 1,5 % av BNP per år under prognosperioden.

4.1 Varuexporten

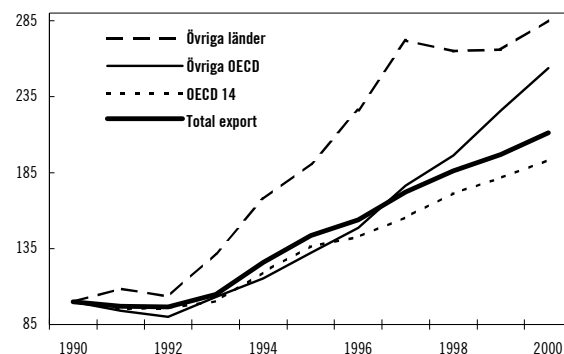
Trots Asienkrisen utvecklades svensk varuexport väl under 1998. Exporten till de s.k. krisdrabbade länderna i Asien¹ samt Japan föll med knappt 40 % förra året, vilket drog ned den svenska exporttillväxten med drygt två procentenheter. Ändå steg varuexporten med knappt 7 %, tack vare en stark efterfrågan i Europa. Även under inledningen av 1999 har exporttillväxten varierat kraftigt mellan olika marknader. Efterfrågan har varit mycket dämpad i ett flertal traditionellt

viktiga handelsländer i Västeuropa. Dessutom har exporten till Ryssland och till flera av de tidigare krisdrabbade länderna i Asien fortsatt att falla. Exporten till Sydkorea har dock börjat stiga i god takt. I Förenta staterna, Sveriges tredje största exportmarknad, har efterfrågan på svenska varor också utvecklats väl. Starkast har efterfrågetillväxten varit på marknader som enskilt betyder mindre för den totala svenska exporten som t.ex. Spanien, Portugal, Grekland, Mexiko och Kina. Sammantaget har dessa länder i hög grad bidragit till att den svenska exporten utvecklats starkt trots den svaga konjunkturen på ett flertal viktiga exportmarknader. Enligt nationalräkenskapernas preliminära statistik för det första halvåret i år steg exporten av varor med 5,7 % jämfört med samma period 1998.

En konsekvens av ökad exportdiversifiering avseende länder är att exportens känslighet för regionala ekonomiska kriser minskar. Förra året gick 75 % av den totala svenska varuexporten till OECD 14-länderna², men andelen har minskat något under 1990-talet. Expansionen har istället varit särskilt kraftig till Asien, vars andel dock åter minskade förra året till följd av krisen i regionen, se diagram 4.1. Fortsatt internationell integration och handelsspecialisering är faktorer som talar för att den ökade diversifieringen av svenska exportmarknader kommer att fortsätta.

Diagram 4.1 Svensk exportutveckling till olika regioner

Index 1990 = 100

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

¹ Bland dessa länder inkluderas här Filippinerna, Indonesien, Malaysia, Sydkorea och Thailand.

² Med OECD 14 avses Förenta staterna, Japan, Tyskland, Frankrike, Italien, Storbritannien, Kanada, Österrike, Belgien, Danmark, Finland, Nederländerna, Norge och Schweiz.

Tabell 4.1 Export och import av varor och tjänster

	Miljarder kronor			Procentuell volymutveckling			Procentuell prisutveckling				
	1998	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
Varuexport	681	6,9	5,2	6,6	5,2	5,3	-0,5	-1,7	0,1	0,4	0,9
Bearbetade varor ¹	599	8,3	5,9	7,2	5,5	5,5	0,2	-1,8	-0,2	0,5	1,0
Tjänsteexport	135	7,0	4,0	7,0	3,5	3,5	1,2	0,5	-1,4	1,4	1,6
Total export	816	6,9	5,0	6,7	5,0	5,0	-0,3	-1,3	-0,1	0,5	1,0
Varuimport	537	9,3	2,5	6,8	5,4	5,4	-1,2	0,6	-0,3	-0,3	0,3
Bearbetade varor ¹	451	10,8	3,0	7,8	5,5	5,5	0,6	-0,1	-0,6	-0,3	0,3
Tjänsteimport	168	11,0	5,2	8,0	4,5	4,5	2,6	1,8	0,1	0,0	0,8
Total import	705	9,7	3,2	7,1	5,2	5,2	-0,3	0,9	-0,2	-0,3	0,4

¹ Varugrupping enligt SNI

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Svensk export beräknas ha stigit snabbare än den globala marknadstillväxten för bearbetade varor under inledningen av året. En kraftigt stigande efterfrågan inom ett fåtal kunskapsintensiva branscher har kompenserat en svag efterfrågan i mer konjunkturkänsliga sektorer. Hittills i år förklaras i stort sett hela exporttillväxten av ökad export av lastbilar, teleprodukter och läkemedel. Insatsvaru- och maskinindustrin har däremot drabbats hårt av den svaga internationella industrikonjunkturen med åtföljande lageromslag och svag investeringsaktivitet på viktiga exportmarknader.

Tabell 4.2 Bidrag till exporttillväxten

Procentenheter

	1995	1996	1997	1998	kv. 1 1999
Teleprodukter	3,9	3,7	3,5	1,8	3,3
Motorfordon	3,2	-0,9	0,9	2,1	2,6
Läkemedel	-0,2	0,6	0,6	0,6	0,9
Övrigt	7,2	1,1	7,0	2,4	-2,5
Total varuexport	14,1	4,5	12,0	6,9	4,3

Källor: Statistiska centralbyrån och
Finansdepartementet

De s.k. kunskapsintensiva delarna av exportindustrin har under 1990-talet ökat sina andelar av varuexporten från ca 50 % till ca 60 %. En ökad andel av varor, för vilka efterfrågan bedöms fortsätta att växa i betydande omfattning, innebär att den svenska exportens produktsammansättning blivit mer gynnsam och att förutsättningarna för god tillväxt stärkts. Efterfrågesvängningarna inom de mer cykliskt betingade delarna av exportindustrin får även allt mindre genomslag på den

totala exportutvecklingen. Tillsammans med de konkurrenskraftsfördelar som de senaste årens svaga krona har medfört, har strukturomvandlingen bidragit till att exportindustrin återtagit de marknadsandelar som tappades under andra halvan av 1980-talet och under inledningen av 1990-talet.

Till följd av den svaga utvecklingen på viktiga exportmarknader under det första halvåret i år väntas världsmarknadstillväxten för bearbetade varor mattas av till drygt 4 % 1999, för att nästa år överstiga 6 %. Det finns tecken på en förestående konjunkturförstärkning i Västeuropa och tillväxten i Förenta staterna väntas bli fortsatt god trots att den dämpas något framöver. I Asien förutses konjunkturen stärkas nästa år och då leda till stigande efterfrågan på insatsvaror och ett ökat investeringsbehov.

I takt med att den internationella industrikonjunkturen förbättras väntas även efterfrågans sammansättning bli mer fördelaktig för den svenska exportindustrins vidkommande och en bredare uppgång i exporttillväxten kan därmed komma till stånd. Bilden av en påtaglig förstärkning av den tidigare svaga orderingången inom stora delar av insats- och investeringsvaruindustrin samt en fortsatt stark efterfrågan inom de hittills framgångsrika branscherna bekräftas i SCB:s orderstatistik t.o.m. juni och Konjunkturinstitutets industribarometer för juli 1999.

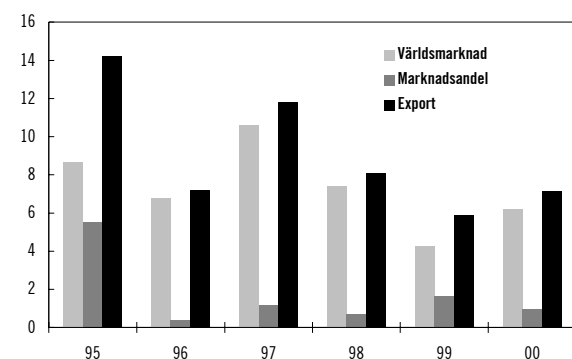
De svenska exportföretagen bedöms ha goda möjligheter att sätta konkurrenskraftiga priser under prognosperioden. Under ett flertal år har produktivitetens gynnsamma utveckling kunnat kompensera lönekostnadsökningar och vinstmarginalerna har därmed legat på relativt höga

nivåer. Företagens prisbeteende hittills i år tyder på att de är beredda att utnyttja den relativt svaga kronan till att ta marknadsandelar. I år bedöms därmed exportindustrin sänka priserna på bearbetade varor i utländsk valuta mer än konkurrenterna. Den påbörjade förstärkningen av den internationella efterfrågan har inneburit att priserna börjat vända uppåt på världsmarknaden. Svenska exportöret väntas dock sänka priserna i svensk valuta till följd av att kronan förväntas stärkas framöver. De väntas emellertid inte helt kunna kompensera apprecieringen, vilket leder till att relativpriserna för svenska exportvaror stiger. Kvardröjande effekter av flera års fallande relativpriser samt en i övrigt gynnsam konkurrenssituation leder till att den prisrelaterade försämringen av konkurrenskraften främst får genomslag i ett medelsiktigt perspektiv.

Sammantaget bedöms exportindustrin därmed kunna ta marknadsandelar under både 1999 och 2000 tack vare en fortsatt stark efterfrågan på vissa mindre konjunkturkänsliga varor, ökad internationell investeringsaktivitet under konjunkturförstärkningen i Europa, samt ett lågt relativprisläge. Svensk varuexport beräknas därmed stiga med 5,2 % i år och med 6,6 % nästa år. I ett medelfristigt perspektiv väntas konkurrenskraften försämrats till följd av en förväntad kronförstärkning. Varuexporten beräknas därmed under åren 2001 och 2002 stiga med drygt 5 % per år, vilket är något lägre än den prognostiserade världsmarknadstillväxten.

Diagram 4.2 Export av bearbetade varor

Procentuell volymförändring

Källor: Statistiska Centralbyrån, Konjunkturinstitutet, OECD och Finansdepartementet

4.2 Varuimporten

Varuimporten ökade med drygt 9 % år 1998 och med drygt 10 % år 1997, mätt som årsgenomsnitt. Den höga importtillväxten under dessa två år beror till stor del på att exporten och maskininvesteringarna, vilka båda har ett högt importinnehåll, ökade kraftigt. Även hushållens konsumtion av varaktiga varor steg under denna period och bidrog till den höga tillväxten av varuimporten. Efter två år med en relativt kraftig importökning har den svenska varuimporten mattats av under början av innevarande år. Detta har skett trots en stark exporttillväxt. Den svaga utvecklingen av importen under första halvåret 1999 kan förklaras av en lageravveckling inom handeln och industrin samt att den svenska varuexporten har dominerats av varor med lågt importinnehåll. Dessutom innebar de erbjudanden om personaldatorer som företag, tack vare särskilda skatteregler, kan erbjuda sina anställda, en kraftig importökning av datorer under 1998. Under 1999 har importen av personaldatorer däremot minskat betydligt.

Under andra halvåret 1998 föll de internationella priserna samtidigt som den svenska kronan försvagades kraftigt. Sammantaget förde detta med sig att importpriserna på varor steg. Hittills i år har den svenska kronan apprecierat, vilket inneburit att importpriserna på varor exklusive energirelaterade produkter sjunkit, trots att de internationella priserna börjat stiga. Framöver förväntas kronan förstärkas ytterligare och det bidrar till svagt sjunkande importpriser på varor framöver även om en internationell prisuppgång förväntas.

Under slutet av 1999 och under 2000 förutspås efterfrågans sammansättning delvis skifta mot varor med ett högre importinnehåll, när såväl export som maskininvesteringar ökar i god takt. Även en viss lageruppbyggnad förutses. Den under första halvåret 1999 låga importtillväxten av varor förväntas återgå till en utveckling mer i linje med hur export, investeringar och hushållens konsumtionsutgifter utvecklas framöver. Sammantaget innebär detta att importtillväxten tilltar framöver. Importen av varor beräknas stiga med 2,5 % år 1999 och med 6,8 % år 2000. Åren efter millennieskiftet antas importen utvecklas enligt historiska samband, vilket innebär att importen av varor ökar något snabbare än den importviktade efterfrågan. Den totala varuimporten växer då i ungefär samma takt som varuexporten, dvs. med drygt 5 % per år.

4.3 Tjänstehandeln

I likhet med de senaste åren väntas utrikeshandeln med tjänster ge ett negativt bidrag till BNP-tillväxten under prognosperioden. Enligt nationalräkenskaperna för det första halvåret ökade tjänsteexporten med drygt 4 % jämfört med motsvarande period förra året. Tjänsteimporten ökade under samma period med knappt 6 %. Både exporten och importen av tjänster har således vuxit i långsammare takt jämfört med förra året då de ökade med 7 % respektive 11 %.

Hushållens starka reala disponibelinkomstökningar bedöms bidra till ökade utgifter i samband med utlandsresor. Eftersom utländsk turism i Sverige förväntas öka i mindre utsträckning, försämras resevalutanettet under prognosperioden. Försämringen av resevalutanettet har emellertid hittills under året varit mindre dramatisk än de senaste åren och framöver bedöms den förväntade kronförstärkningen bidra till att begränsa ökningarna i underskottet. Handeln med s.k. övriga tjänster, som bl.a. innefattar uppdrags- och försäkringstjänster, har visat större underskott i år än under första halvåret 1998. Det är främst importen av juridiska tjänster, bokföring och marknadsföring som ökat under inledningen av året. Handeln med datatjänster har också ökat och visar ett något större underskott. Försämringen av tjänstenettet mildras något av att den svaga varuimporten medfört minskad import av vissa tjänster som uppstår i samband med varuhandeln, t.ex. varuprovisioner. Även under resten av prognosperioden väntas den totala importen av näringslivsrelaterade tjänster stiga snabbare än exporten av dessa tjänster.

Sammantaget väntas exporten av tjänster öka med 4 % i år och med 7 % nästa år, medan importen ökar med 5,2 % respektive 8 % under samma period.

4.4 Bytesbalansen

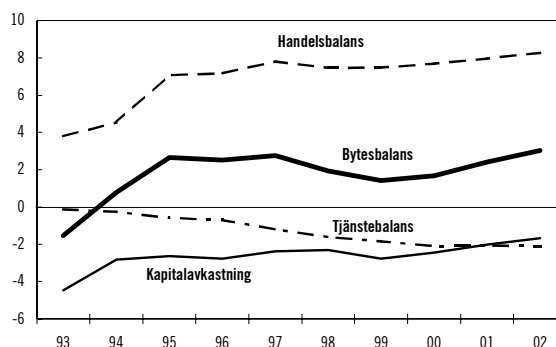
Bytesbalansen beräknas uppvisa överskott motsvarande ca 1,5 % av BNP per år under 1999 och 2000, vilket till stor del förklaras av handelsbalansens förväntade utveckling. Varuhandelns överskott har sedan 1995 överstigit 7 % av BNP varje år. Under 1999 beräknas handelsbalansens överskott stiga ytterligare till följd av importens svaga utveckling och den relativt starka exporttillväxten. Framöver tar varuimporten fart igen.

Handelsbalansens överskott bedöms ändå stiga ytterligare nästa år, eftersom exporten ökar från ett högre utgångsvärde och importpriserna förutses falla mer än exportpriserna.

Tjänstebalansen väntas däremot visa successivt större underskott till följd av att tjänsteimporten stiger snabbare än tjänsteexporten, enligt diskussionen om tjänstehandeln i avsnitt 4.3.

Diagram 4.3 Utvecklingen av vissa poster i bytesbalansen

Procent av BNP

Anm: Posterna löner och löpande transfereringar visas ej i diagrammet.
Källor: Riksbanken och Finansdepartementet

I samband med konjunkturförstärkningen bedöms räntorna stiga både i Sverige och utomlands. Därmed förutses räntenettet visa större underskott under prognosåren än förra året, eftersom Sverige har en nettoskuld till utlandet. Den relativt svaga kronan under 1999 medför också högre nettobetalningar i år. Nästa år dämpar en förutsedd appreciering effekten av de stigande räntorna.

Avkastningen på svenska direktinvesteringar i utlandet har under 1990-talet varit större än avkastningen på utländska tillgångar i Sverige. Överskottet bedöms emellertid minska påtagligt i år. Trots att det förbättras något nästa år under den globala återhämtningen förblir det på en väsentligt lägre nivå än 1998. Bakom nivåskiftet ligger den senaste tidens fusioner och försäljningar av svenska företag till utlandet. Affärerna medför att de tidigare svenska företagens vinster hädanefter bokförs som utländskt finansiellt sparande i betalningsbalansstatistiken. Detta belastar bytesbalansen. Särskilt stor blir effekten av fusionen mellan Zeneca och Astra, som har höga vinster. Bytesbalansen stärks något av att nettoavkastningen på portföljaktier ökar eftersom svenskar i högre grad kommer att erhålla utdelning från utländska bolag framöver. Totalt blir effekten på bytesbalansen entydigt negativ. Samtidigt uppkommer en motsvarande förbättring av

posten direkta investeringar i den finansiella balansen (se tabell 3.1). Hänsyn har inte tagits till de effekter på bytesbalansen eller den finansiella balansen som kan uppkomma till följd av förändrade strategier hänförliga till utländskt ägande.

Utöver de ovan nämnda positiva effekterna på aktieavkastningen förbättras också nettoavkastningen på portföljaktier framöver av att svenskar sedan flera år tenderar att köpa utländska aktier i större utsträckning än vad utlänningar köper aktier i Sverige. Att såväl det svenska ägandet av utländska aktier som det utländska ägandet av svenska aktier ökat under de senaste åren kan bl.a. ses som en följd av ökande internationell integration och avreglerade kapitalmarknader.

Tabell 4.3 Bytesbalansen

Miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Handelsbalans	139,9	146,0	157,0	169,5	183,3
Varuexport	676,6	699,7	747,0	–	–
Varuimport	536,7	553,7	590,0	–	–
Tjänstebalans	-30,3	-36,1	-42,9	-44,1	-46,8
Transporter	4,6	4,5	4,5	–	–
Resevaluta	-28,1	-30,8	-33,0	–	–
Övriga tjänster	-6,9	-9,8	-14,4	–	–
Löner	-2,5	-2,6	-2,8	-3,0	-3,0
Avkastning på kapital	-43,4	-54,1	-49,9	-43,0	-37,0
Räntor	-65,5	-66,5	-65,9	–	–
Direkta investeringar	28,0	13,0	16,0	–	–
Aktier	-5,9	-0,6	0,0	–	–
Löpande transfereringar	-27,3	-26,2	-27,4	-28,0	-29,2
Bytesbalans	36,4	27,1	34,1	51,4	67,4
Kapitaltransfereringar	6,4	-4,0	0,0	0,0	0,0
Finansiellt sparande ¹ , procent av BNP	2,3	1,2	1,7	2,4	3,0

Anm: Bytesbalansen är enligt Riksbankens definition.

¹ Finansiellt sparande utgörs av bytesbalansens och kapitaltransfereringarnas sammantagna saldo.

Källor: Riksbanken och Finansdepartementet

De löpande transfereringarna domineras av Sveriges nettobetalingar till EU och bistånd till utvecklingsländer. Under förutsättning att EU:s tilläggsbudget antas under hösten kommer den valutakurskorrigerigering av avgiften för 1999, som skulle ha ägt rum år 2000, att tidigareläggas till i år. Därmed blir avgiften lägre i år än vad som väntades i vårpropositionen. En ytterligare anpassning till EU:s redovisningsprinciper för den bruttonationalinkomst som ligger till grund för EU-avgiften beräknas preliminärt innebära att avgiften blir ca 200 miljoner kronor högre per år framöver. Dessutom tillkommer då en retroaktiv betalning avseende utfallskorrigerigering om ca 1 miljard kronor görs under år 2000. Sveriges utbetalade bistånd till utvecklingsländer beräknas också bli något högre nästa år än i år. Sammantaget bedöms nettot av de löpande transfereringarna visa lägre underskott 1999 än förra året. Därefter stiger underskottet successivt till år 2002.

Det finansiella sparandet, som utgörs av bytesbalansens saldo samt nettot av kapitaltransfereringarna, beräknas i år bli lägre än bytesbalansens överskott. En bidragande orsak till detta är att Astra i samband med fusionen med Zeneca gjort en FOU-relaterad betalning på flera miljarder till ett annat företag som kompensation för ett tidigare avtal.

Efter millennieskiftet bedöms det finansiella sparandet stiga som andel av BNP. Bland annat bidrar det uppsatta målet på 2 % överskott i de offentliga finanserna över en konjunkturcykel till ett fortsatt positivt finansiellt sparande.

5 Näringslivets produktion

Produktionen i näringslivet har ökat kraftigt hittills i år trots en viss avmattning inom industrin. Den privata tjänstesektorn växte med 5 % det första halvåret samtidigt som sysselsättningen steg markant.

Den starka investeringskonjunkturen samt uppgången i hushållens konsumtion förväntas innebära att de flesta delsektorer inom tjänstesektorn växer i god takt i år. Omställningsarbetet till följd av millennieskiftet bidrar till den mycket starka produktionsutvecklingen för företagstjänster. Expansionen inom den privata tjänstesektorn väntas fortsätta även nästa år, om än i långsammare takt. Såväl den privata som offentliga konsumtionsefterfrågan mattas något samtidigt som investeringsutvecklingen dämpas. Till viss del bedöms en mer markant produktionsökning i den privata tjänstesektorn begränsas av vissa utbudsrestriktioner. Det gäller bland annat uppdragsverksamhet där bristsituationer redan har uppstått.

Tabell 5.1 Näringslivets produktion

Procentuell volymförändring

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Jordbruk, fiske och skogsbruk	7,5	-3,4	1,0	2,0	-	-
Industri	4,9	4,0	3,5	4,5	2,9	2,4
El, gas, värme och vattenverk	2,0	2,3	0,0	-1,0	-	-
Byggnadsindustri	-5,5	3,3	4,6	5,5	-	-
Näringslivets tjänster	3,0	2,6	4,6	2,9	-	-
Summa näringsliv	3,2	2,9	4,0	3,3	2,5	2,2

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Industrikonjunkturen var relativt svag i början på året till följd av en avmattning på några av Sveriges största marknader samt ett inhemskt lageromslag. En tilltagande europeisk tillväxt samt en starkare efterfrågan på traditionellt viktiga svenska exportvaror medför en relativt kraftig konjunkturuppgång i industrin framöver.

Byggkonjunkturen förutses vara stark under hela prognosperioden. En gradvis återhämtning av framför allt bostadsbyggandet men också den snabba expansionen inom näringslivet bidrar till en mycket kraftig produktionsökning. Begynnande flaskhalsar inom byggsektorn begränsar emellertid uppgången nästa år.

Under åren 2001 och 2002 förutses produktionsstillväxten i näringslivet avta då fullt resurs-

utnyttjande nås. Industriproduktionen beräknas öka något snabbare än genomsnittet i näringslivet till följd av den relativt snabba produktivitetensutvecklingen.

5.1 Industrin

Trots den negativa inverkan av Asienkrisen steg industriproduktionen med 4 %, mätt som årsgenomsnitt, under förra året. Den svaga utvecklingen i såväl Asien som på några av Sveriges viktigaste exportmarknader i Europa resulterade dock i en betydande avmattning i industrikonjunkturen under loppet av 1998. Mot slutet av året stagnerade produktionen och priserna föll kraftigt. Det svaga efterfrågeläget gav dessutom upphov till en ofrivillig lageruppbbyggnad inom stora delar av industrisektorn. Därigenom försvagades produktionsutsikterna för 1999 ytterligare.

Under det första halvåret innevarande år har lagren reducerats, vilket har medfört en dämpad produktionsutveckling. Den totala industriproduktionen har ändå ökat mer än tidigare förväntat, vilket till stor del förklaras av kraftiga exportökningar i några få kunskapsintensiva branscher som teleprodukt- och läkemedelssektorerna. Däremot har de traditionellt konjunkturkänsliga sektorerna inom bas- och verkstadsindustrin utvecklats svagt (se kapital 4 diagram 4.2). Produktionen i maskinindustrin har exempelvis fallit kraftigt. Under 1990-talet har industristrukturen successivt förskjutits mot en allt större del kunskapsintensiv produktion där efterfrågeutvecklingen är mycket stark. De strukturella förändringarna kan således vara förklaringen till varför industrin nu uppvisar ett mindre cykliskt beteende än i andra jämförbara konjunkturfaser. En annan förklaring är det mycket fördelaktiga konkurrensläget.

Under sommaren blev signalerna om en nära förestående konjunkturuppgång tydliga. Enligt Konjunkturinstitutets senaste kvartalsbarometer från juni steg orderingsgången markant på såväl export- som hemmamarknaden samtidigt som producentpriserna stabiliserades. Återhämtningen sammanhänger sannolikt med en förstärkning av det europeiska konjunkturläget samt en begynnande återhämtning i de tidigare krisdrabbade ekonomierna i Asien. Genom att lagernivåerna nu har justerats ned möts också den tilltagande efterfrågan av produktionsökningar

framöver. Produktionen förväntas stiga gradvis bland de delar av verkstads- och basindustrin som tidigare har haft en svag utveckling samtidigt som de tidigare expansiva sektorerna fortsätter att växa i god takt. Sammantaget bedöms industriproduktionen öka med 3,5 % år 1999. Kapacitetsutnyttjandet steg under det andra kvartalet i år men låg ändå kvar på en låg nivå. Mot slutet av året förväntas emellertid den relativt snabba produktionsökningen leda till ett resursutnyttjande som ställer krav på större investeringsvolymen så att flaskhalsar kan undvikas.

Tabell 5.2 Nyckeltal för industrin

Procentuell förändring

	1997	1998	1999	2000
Industriproduktion	4,9	4,0	3,5	4,5
Lönekostnad per timme	4,8	3,9	2,8	2,9
Produktivitet	6,1	1,8	2,1	3,5
Enhetsarbetskostnad (ULC)	-1,2	2,1	0,7	-0,6
14 OECD-länders ULC	-1,1	0,7	0,9	0,6
14 OECD-länders ULC, SEK	2,7	3,1	2,1	-2,0
Relativ ULC, SEK	-3,8	-1,0	-1,4	1,4

Källor: OECD, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

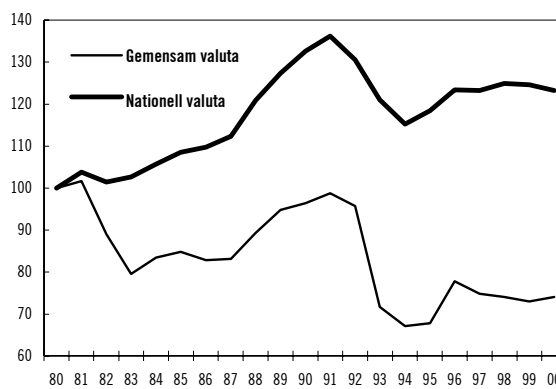
Nästa år förutses den starkare internationella tillväxten tillsammans med en mer gynnsam sammansättning av efterfrågan medföra att industriproduktionen växer med 4,5 %. Den ekonomiska aktiviteten stärks på den för Sverige viktiga EU-marknaden samtidigt som investeringsaktiviteten tilltar, vilket traditionellt gynnar den svenska verkstadsindustrin. Basindustrin har de senaste åren präglats av en global överkapacitet som delvis beror på recessionen i Asien. Den förväntade återhämtningen i denna region och i Europa medför dock en bättre balans mellan utbud och efterfrågan vilket leder till en betydande konjunkturförbättring också i denna sektor. Expansionen av de inhemska industriinvesteringarna bidrar också till den fördelaktiga produktionsutvecklingen inom industrin under år 2000.

Produktionsökningen under nästa år förutses leda till ett relativt högt kapacitetsutnyttjande, vilket stimulerar till en fortsatt kapacitetsutbyggnad. Produktivitetstillväxten väntas öka till 3,5 %, vilket är normalt i en konjunkturuppgång då resursutnyttjandet stiger. Sammansättnings-effekter kan också förklara en del av produktivitetstillväxten då produktionen i den högproduktiva basindustrin beräknas växa snabbare än under innevarande år. Mot bakgrund av den för-

utsedda produktionsstillväxten stiger därmed selsättningen endast svagt under nästa år. Sett i ett historiskt perspektiv ligger bristtalen i industrin i utgångsläget på låga nivåer. Tillgången på arbetskraft förväntas vara gynnsam fram till och med år 2000, vilket bör innebära att några generella flaskhalsproblem inte uppkommer under denna period.

Diagram 5.1 Industrins arbetskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder

Index 1980=100

Källor: OECD, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

1990-talet har inneburit en starkt förbättrad konkurrenskraft för svensk industri. Industrilönerna har visserligen ökat något mer än i konkurrentländerna, men ökningstakten har gradvis anpassats till den som råder i dessa länder. Produktivitetstillväxten har samtidigt varit betydligt snabbare i Sverige vilket har medfört att enhetsarbetskostnaden, dvs. arbetskostnaden per producerad enhet, utvecklats mer fördelaktigt än i omvärlden. Den gynnsamma utvecklingen av enhetsarbetskostnaden i kombination med kronförsvagningen har givit upphov till en mycket fördelaktig konkurrenssituation, som förklarar huvuddelen av de andelsvinster som exportindustrin gjort under 1990-talet. Under åren 1999 och 2000 antas industrilönerna öka i takt med konkurrentländernas samtidigt som produktivitetstillväxten bedöms bli något högre. I prognosen antas dock kronan appreciera, vilket innebär att industrins relativa kostnadsläge i stort blir oförändrat gentemot omvärlden. Svensk industris gynnsamma konkurrenssituation består således framöver.

Lönsamheten sjönk i industrin förra året och väntas försämrats ytterligare innevarande år, trots relativt sett låga löneökningar. Det låga kostnadstrycket och det låga resursutnyttjandet i flertalet OECD-länder förväntas innebära att de

internationellt bestämda priserna, mätt som års-genomsnitt, faller under 1999. Även de inhemska priserna förutses falla i år. Industrin förutsätts dock höja sina vinstmarginaler något nästa år i takt med konjunkturåterhämtningen. På branschnivå bedöms lönsamheten mellan åren variera mest inom den cykliska basindustrin.

5.2 Byggnadsverksamhet

En återhämtning av byggproduktionen från en historiskt låg nivå påbörjades föregående år. För de närmaste åren förutses byggkonjunkturen stärkas ytterligare. Byggproduktionen beräknas totalt öka med ca 4,5 % år 1999 och med 5,5 % år 2000. Den starka inhemska efterfrågan väntas medföra en fortsatt betydande kapacitetsutbyggnad i tjänstesektorerna medan den tilltagande internationella efterfrågan också innebär att industrins bygginvesteringar vänder upp. Bostadsbyggandet tar fart efter en lång stagnationsperiod samtidigt som de totala infrastrukturinvesteringarna planar ut när Öresundsbron färdigställs.

Tabell 5.3 Byggnadsverksamhet

	Miljarder kronor 1998	Årlig procentuell volymförändring			
		1997	1998	1999	2000
<i>Byggnadsinvesteringar</i>	102	-14,6	3,5	6,3	7,1
Näringslivet	50	-3,7	4,5	7,6	5,9
Myndigheter	28	-20,2	0,7	-3,3	2,2
Bostäder	24	-25,5	4,9	14,8	14,3
<i>Reparation och underhåll</i>	56	4,1	9,3	1,5	2,4
Totalt	158	-8,5	5,5	4,6	5,5

Källor: Statistiska centralbyrån och
Finansdepartementet

Det höga resursutnyttjandet i stora delar av näringslivet beräknas medföra en kraftig ökning av *bygginvesteringarna* i denna sektor under såväl 1999 som 2000. Inom den privata tjänstesektorn väntas också både produktion och sysselsättning stiga mycket snabbt, vilket ställer krav på en betydande kapacitetsutbyggnad av framförallt kommersiella lokaler. De flesta indikatorer visar på en sådan utveckling framöver. Inom storstadsområdena har vakansgraden på kommersiella fastigheter halverats under perioden 1994–1998. Preliminära uppgifter från de större fastighetsbolagen tyder på att andelen tomma lokaler fortsatt att minska det första halvåret i år. Samti-

digt har hyresnivåerna stigit kraftigt. Den senaste byggbarometern liksom statistiken över orderingen till arkitekter indikerar också en kraftig nyproduktion av affärs- och kontorslokaler framöver. Räntheuppgången samt begynnande svårigheter att rekrytera byggarbetskraft bör dock medföra en viss dämpning av tillväxttakten under nästa år. Inom industrin beräknas däremot bygginvesteringarna plana ut i år för att åter öka något nästa år när exportkonjunkturen stärks.

Bostadsbyggandet vände upp kraftigt det första halvåret i år. Förutsättningarna är också goda för en fortsatt återhämtning även om vissa flaskhalsproblem sannolikt gör sig gällande mot slutet av nästa år. Hushållens disponibla inkomster beräknas växa med sammantaget 7 % 1999–2000 samtidigt som arbetsmarknadsläget förbättras ytterligare. Vakansgraden, dvs. andelen outhyrda lägenheter i förhållande till beståndet, har det senaste året sjunkit till 3,7 % för riket som helhet. De regionala skillnaderna är dock mycket stora. Inom exempelvis Stockholms län uppgick vakansgraden till endast 0,7 % i mars 1999. Bostadspriserna har fram till augusti månad stigit med ytterligare 8 %, mätt på årsbasis, medan produktionskostnaderna i stort sett legat stilla. Lönsamheten i nyproduktion är därmed god i flertalet tillväxtregioner vilket bidrar till en ökad nyproduktion framöver.

Bostadsbyggandet förutses dock begränsas i viss omfattning framöver till följd av begynnande flaskhalsproblem. Av dessa kan nämnas brist på tomtmark men också i någon mån svårigheter att rekrytera byggnadsarbetare i tillväxtområdena. Arbetslösheten i Byggnadsarbetarförbundet låg visserligen på 11 % så sent som i juni månad efter att ha uppgått till 14 % i juni förra året, men andelen arbetslösa i expansiva storstadsområden var betydligt lägre. Osäkerheten om i vilken omfattning byggnadsarbetare är benägna att flytta till expansiva områden är emellertid mycket stor. Det relativt sett låga igångsättandet av nya projekt under perioden 1998–2000 innebär att få bostäder färdigställs de närmaste åren. Risken för en snar bostadsbrist inom expansiva områden är därför överhängande.

Volymerna för *reparationer och underhåll* förväntas öka i betydligt lugnare takt under prognosperioden än de senaste åren. Det kan delvis förklaras av borttagandet av skattereduktioner för ombyggnad av bostäder under innevarande år. En annan förklaring är att de större ombyggnadsvolymer framöver reducerar det framtida behovet av reparation och underhållsåtgärder.

6 Arbetsmarknad

Arbetsmarknadsläget har förbättrats avsevärt det senaste halvåret. Sysselsättningen har stigit mycket snabbt och den öppna arbetslösheten har minskat. Sysselsättningsutvecklingen väntas bli fortsatt god framöver. Mellan 1998 och 2000 beräknas antalet sysselsatta öka med ca 170 000, mätt som årsgenomsnitt. Även arbetskraftsutbudet har ökat den senaste tiden och förutses fortsätta att öka i samband med att sysselsättningen stiger. Genom att antalet platser inom regeringens utbildningsåtgärder planeras att utvidgas dämpas dock utbudsoökningen en del. Sammantaget innebär utvecklingen av sysselsättningen och arbetskraftsutbudet att den öppna arbetslösheten bedöms falla till 4,5 % år 2000.

Enligt det sysselsättningsmål som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 1999 och som riksdagen senare ställde sig bakom, skall den reguljära sysselsättningsgraden för personer mellan 20 och 64 år uppgå till 80 % år 2004. I prognosen stiger denna sysselsättningsgrad från 74,6 % år 1998 till 77,1 % år 2000.

År 2001 och 2002 antas BNP öka med ca 2 % per år och sysselsättningen beräknas då stiga i ungefär samma takt som den arbetsföra befolkningen. Därmed ligger sysselsättningsgraden och den öppna arbetslösheten kvar på ungefär samma nivå år 2001 och 2002 som i slutet av år 2000.

Tabell 6.1 Arbetsmarknad

Årlig procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001	2002
BNP, producentpris	2,5	3,6	3,0	2,1	1,8
Produktivitet	1,1	0,5	1,5	1,6	1,6
Arbetade timmar	1,4	3,1	1,5	0,5	0,2
Medelarbetstid	0,0	0,4	-0,1	-0,1	-0,1
Antal sysselsatta	1,5	2,7	1,6	0,5	0,3
Reguljär sysselsättningsgrad, 20-64 år ¹	74,6	76,2	77,1	77,3	77,3
Arbetskraft	-0,2	1,5	0,6	0,2	0,3
Öppen arbetslöshet ²	6,5	5,4	4,5	4,2	4,2
Program ³	3,9	3,3	3,5	3,5	3,5

¹ Antalet sysselsatta i åldern 20-64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i den åldersgruppen

² I procent av arbetskraften

³ Antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program i procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

Sysselsättning och produktivitet

Hittills i år har sysselsättningen ökat med ca 60 000 personer, rensat för säsongvariationer, vilket historiskt sett är en mycket snabb upp-

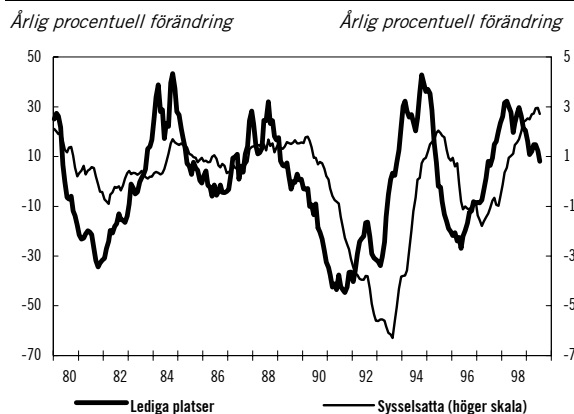
gång. De flesta nya arbetstillfällena har skapats i privat tjänstesektor och inom kommunala myndigheter. Även inom byggsektorn noteras en viss ökning, medan sysselsättningen inom industrin i princip har varit oförändrad.

Produktivitetstillväxten i ekonomin som helhet har varit mycket svag hittills i år, vilket bland annat förklaras av att produktionen i lågproduktiva sektorer har ökat mer än genomsnittet, dvs. produktionen har varit sysselsättningsintensiv. Den svaga produktivitetstillväxten kan också vara ett tecken på att de senaste årens rationaliseringar och måttliga nyrekryteringar innebär att arbetsstyrkan var för liten för att produktionen skulle kunna öka när efterfrågan började stiga. Därmed kan det finnas ett inslag av engångseffekt i årets sysselsättningsökning. Dessutom är det sannolikt att nyanställda under en inlärningsperiod inte är lika produktiva som de som varit anställda en längre tid, vilket också kan ha bidragit till en låg produktivitetstillväxt i år.

Därtill kan den låga produktivitetstillväxten sannolikt förklaras av några faktorer av teknisk karaktär. Exempelvis har antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program utanför arbetskraften minskat i år. Deltagarna i dessa program är per definition inte sysselsatta och genererar inga arbetade timmar medan de däremot sannolikt bidrar till produktionen. När deltagandet i dessa program minskar leder det antingen till att antalet arbetade timmar ökar, om deltagarna ersätts av reguljärt sysselsatta, eller till att produktionen minskar, vilket i båda fallen bidrar till en lägre produktivitet.

Framöver förväntas produktiviteten stiga snabbare eftersom efterfrågan då i högre grad inriktas mot verksamheter där produktiviteten är högre samt att de eventuella engångseffekter som nämnts ovan då successivt avtar. Produktiviteten beräknas dock fortfarande utvecklas svagare år 2000 än vad historiska samband indikerar vid en BNP-tillväxt på 3,0 %.

Ovanstående faktorer i kombination med att aktiviteten i ekonomin förutses mattas något bedöms leda till att sysselsättningen fortsättningsvis ökar något långsammare än under det första halvåret. Den senaste utvecklingen av antalet nyanmälda lediga platser, som historiskt sett har varit en bra indikator på hur efterfrågan på arbetskraft kommer att variera, tyder också på en något svagare sysselsättningsutveckling framöver. Sammantaget bedöms antalet sysselsatta öka med ca 105 000 personer i år och ca 65 000 personer nästa år, mätt som årsgenomsnitt.

Diagram 6.1 Nyanmälda lediga platser och antal sysselsatta

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Arbetsmarknadsstyrelsen

En kraftigt ökad byggproduktion framöver innebär att efterfrågan på arbetskraft inom byggsektorn fortsätter att stiga. Inom den privata tjänstesektorn, där sysselsättningen ökat avsevärt det senaste året, har de engångseffekter som nämnts ovan sannolikt varit störst. Dessutom har efterfrågan varit inriktad på lågproduktiva sektorer inom tjänstesektorn. Nästa år bedöms tillväxten inom denna sektor bli mindre sysselsättningsintensiv och sysselsättningsutvecklingen förväntas dämpas något.

Antalet sysselsatta i industrin väntas minska med ca 5 000 i år till följd av det senaste årets försvagade konjunkturläge. Avmattningen i industrikonjunkturen bedöms dock bli kortvarig och redan under innevarande år förväntas produktionen ta fart igen. Industrisysselsättningen väntas därmed öka med ca 5 000 personer nästa år.

Inom kommunala myndigheter förväntas inkomsterna öka kraftigt de närmaste åren, dels till följd av höjda statsbidrag, dels till följd av ökade skatteinkomster, vilket möjliggör en fortsatt expansion av antalet sysselsatta inom denna sektor. Antalet statligt anställda förväntas också öka något under perioden.

Efter millennieskiftet antas produktionen närma sig en mer trendmässig och långsiktig hållbar tillväxttakt, dvs. en ökning av produktionen som inte medför inflationsdrivande löneökningar. Sysselsättningen antas då öka i ungefär samma takt som den arbetsföra befolkningen stiger. Därmed ligger sysselsättningsgraden kvar på ungefär samma nivå år 2002 som i slutet av år 2000. Trots att bedömningen av sysselsättningsutvecklingen är något svagare år 2001 och 2002 än i vårpropositionen beräknas ändå ca 55 000 fler vara sysselsatta år 2002 i föreliggande be-

dömning. Det beror på den kraftiga upprevideringen av sysselsättningsprognosen avseende åren 1999 och 2000.

Tabell 6.2 Sysselsättning, branschfördelat

Tusental personer					
	1998	1999	2000	2001	2002
Privat sektor	2735	2813	2864	2877	2884
Jord- och skogsbruk	102	103	103		
Industri	803	798	803		
Byggnadsverksamhet	220	228	236		
Privat tjänstesektor	1610	1683	1722		
Offentliga myndigheter	1240	1268	1282	1291	1297
Staten	188	189	190		
Kommunerna	1053	1080	1092		
Totalt	3979	4085	4151	4172	4185
Arbetskraft	4255	4320	4347	4357	4370

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Finansdepartementet

Antal arbetade timmar och medelarbetstid

Förra året började sjukfrånvaron öka igen, efter att ha minskat kraftigt under första delen av 1990-talet. Det bidrog till att medelarbetstiden föll något mellan 1997 och 1998, dvs. antalet arbetade timmar utvecklades svagare än antalet sysselsatta. En större andel sysselsatta som arbetar mer än 35 timmar i veckan, dvs. ökad genomsnittlig arbetstid per vecka, samt ökad övertid motverkade dock nedgången i medelarbetstiden. I år har sjukfrånvaron fortsatt att öka vilket bidrar till att medelarbetstiden fortsätter att falla. Det är dock något fler arbetsdagar i år än förra året, vilket ger ett positivt bidrag till utvecklingen av antalet arbetade timmar mellan 1998 och 1999. På grund av denna kalendereffekt ökar därför medelarbetstiden i stället för att minska. Även nästa år antas sjukfrånvaron fortsätta att öka något. Den genomsnittliga veckoarbetstiden förväntas samtidigt minska något i samband med att den successiva arbetstidsförkortning som inkluderades i flertalet av de löneavtal som slöts under 1998 realiserar. Sammantaget beräknas därmed medelarbetstiden minska mellan år 1999 och 2000.

Konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program samt utbildningsatsningen

Anslaget för konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program samt planerna avseende utbildningsatsningen ligger fast i förhållande till vårpropositionen. För innevarande år bedöms dock inte de arbetsmarknadspolitiska program-

men uppnå den volym som antogs i vårpropositionen. Mätt som årsgenomsnitt beräknas antalet deltagare i olika program nu ligga på 143 000, vilket är ca 10 000 lägre än i vårpropositionen. År 2000–2002 antas volymen ligga kvar på samma nivå som i vårpropositionen, dvs. på drygt 150 000 personer. Det föreligger dock inte längre något krav från regeringen att en viss volym eller en viss genomsnittlig kostnad för ett program skall uppnås, vilket innebär att volymen även fortsättningsvis kan bli lägre än 150 000.

Tabell 6.3 Konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program

Tusental personer						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002
<i>I arbetskraften</i>	32	37	36	36	36	36
Beredskapsarbete	7	1				
Rekryteringsstöd	4	0				
Utbildningsvikariat	4	0				
Individuellt anställningsstöd	–	11				
Starta-eget-bidrag	12	13				
Offentligt tillfälligt anställda	5	8				
Resursarbete	0	4				
<i>Ej i arbetskraften</i>	152	128	107	117	116	116
Arbetsmarknadsutbildning	37	42				
IT-satsning	–	1				
Arbetslivsutveckling	53	39				
Kommunalt uppföljningsansvar	14	12				
Utvecklingsgaranti för ungdomar	–	3				
Datortek	14	12				
Arbetsplatsintroduktion	34	19				
Europastipendier	–	1				
Totalt	184	165	143	153	152	152

Anm: I januari 1998 slogs beredskapsarbete, rekryteringsstöd och utbildningsvikariat ihop till individuellt anställningsstöd, vilket i sin tur kommer att ersättas av det nya förslaget om förstärkt anställningsstöd för långtidsarbetslösa. I januari 1999 ersattes arbetslivsutveckling och arbetsplatsintroduktion av arbetspraktik. Observera att antalet personer registrerade vid arbetsmarknadsinstitut, som AMS inkluderar i de konjunkturberoende programmen, inte ingår i tabellen ovan.

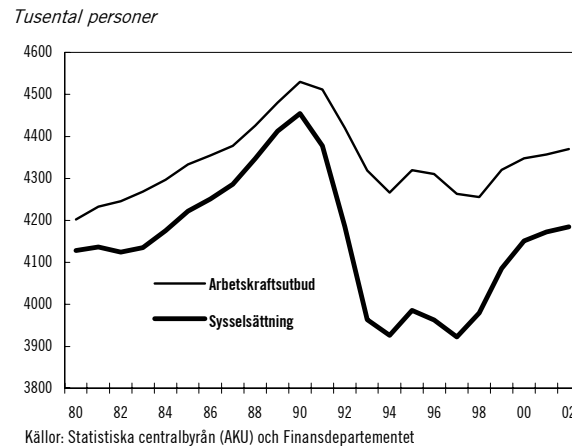
Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

Antalet platser i Kunskapslyftet planeras att utökas med ca 5 000 under hösten 1999 och beräknas då ligga som högst på drygt 130 000. Därefter beräknas antalet platser minska till ca 110 000 år 2002. Inom högskolor och universitet sker det en successiv utökning av antalet permanenta platser. År 2002 kommer de att ha ökat med ca 85 000 jämfört med år 1995.

Arbetskraftsutbud

Samtidigt som sysselsättningen har stigit under det första halvåret i år har även arbetskraftsutbudet ökat. Statistiken tyder på att det främst är personer som tidigare varit definierade som studerande som nu trätt in på arbetsmarknaden.

Diagram 6.2 Sysselsättning och arbetskraftsutbud

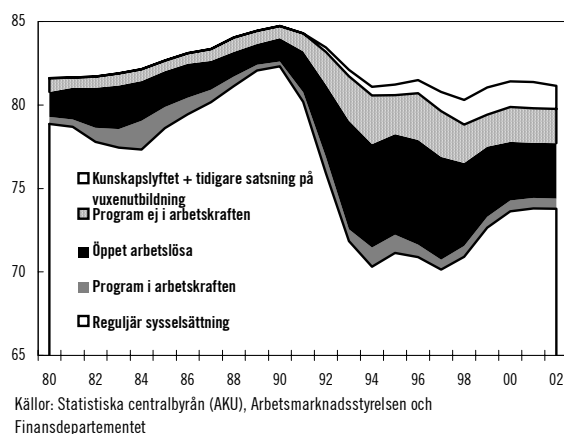

Till följd av det förbättrade arbetsmarknadsläget förutses arbetskraftsutbudet fortsätta att stiga framöver. Genom att antalet arbetsmarknadspolitiska program förutsätts öka samt att platserna inom regeringens utbildningsinsats planeras att utvidgas dämpas dock utbudsökningen en del. Sammantaget antas arbetskraftsutbudet stiga med ca 115 000 personer mellan 1998 och 2002 samtidigt som den arbetsföra befolkningen beräknas stiga med knappt 30 000 personer. Det innebär att arbetskraftstalet, dvs. arbetskraften mätt som andel av den arbetsföra befolkningen, stiger från 76,5 % 1998 till 77,7 % år 2002. Det är fortfarande ca 6,5 procentenheter lägre än år 1990 då arbetskraftstalet låg på en rekordhög nivå. Det finns flera anledningar till det. De personer utanför arbetskraften som betraktar sig som arbetssökande, men inte uppfyller villkoren för att betraktas som öppet arbetslösa, har ökat som andel av den arbetsföra befolkningen sedan slutet av 1980-talet. Andelen personer som betraktas som långvarigt sjuka, däribland förtidspensionärer, har också ökat, vilket delvis är en effekt av att andelen personer mellan 55 och 64 år är större år 2002 än år 1990. Även andelen studerande har ökat, bland annat till följd av att fler deltar i arbetsmarknadspolitiska program samt i vuxenutbildning. Lägger man till den ökning som har skett av antalet tillfälliga platser inom vuxenutbildningen samt ökningen av antalet arbetsmarknadspolitiska program ges ett bredare mått på arbetskraftsutbudet. Detta bredare mått

ökar från 80,3 % av befolkningen år 1998 till 81,1 % år 2002, men ligger fortfarande lägre än under slutet av 1980-talet, vilket framgår av diagram 6.3. År 2002 kommer dessutom antalet permanenta platser inom högskolan att ha ökat med ca 85 000, motsvarande ca 1,5 % av den arbetsföra befolkningen, jämfört med år 1990.

Diagram 6.3 Befolkningen i åldern 16-64 år uppdelad på olika grupper³

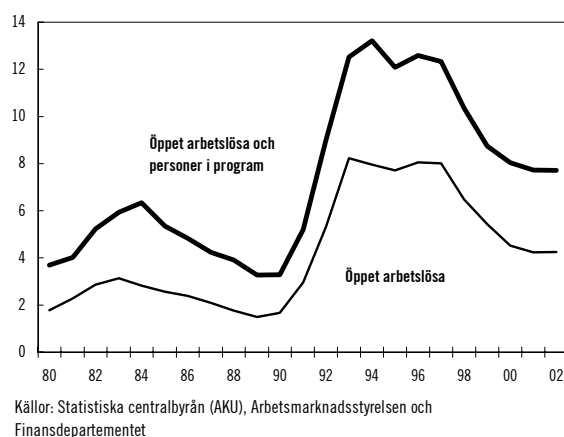
Procent av den arbetsföra befolkningen

Öppen arbetslöshet

Diagram 6.4 Öppet arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program

Procent av arbetskraften

Den öppna arbetslösheten har hittills i år fallit med ca 0,5 procentenheter, rensat för säsongvariationer. Sammantaget beräknas den fortsatt goda

sysselsättningsutvecklingen, i kombination med en förhållandevis dämpad utveckling av arbetskraftsutbudet, leda till att den öppna arbetslösheten fortsätter att falla, till 4,5 % år 2000. Efter millennieskiftet ligger den öppna arbetslösheten kvar på ungefär samma nivå som i slutet av år 2000, dvs. på 4,2 %.

Osäkerheter i kalkylen

Det finns en rad osäkerheter beträffande utvecklingen på arbetsmarknaden framöver.

År 2002 beräknas det fortfarande vara en förhållandevis stor andel av den arbetsföra befolkningen som inte förvärvsarbetar. Att BNP-tillväxten och sysselsättningen har kunnat öka mycket snabbt det senaste året samtidigt som inflationen fortfarande är låg, kan betyda att arbetsmarknaden och lönebildningen fungerar bättre än vad som antagits i kalkylen. Det vore då möjligt för en större andel av den arbetsföra befolkningen att bidra till produktionen utan att det uppstår inflationsdrivande löneökningar. Om så är fallet kan sysselsättningsnivån bli högre år 2002 än beräknat. I avsnitt 1.3 redovisas två alternativ där arbetsmarknaden fungerar bättre än vad som antagits i baskalkylen.

Andra faktorer talar för att BNP-tillväxten och sysselsättningen kan komma att utvecklas svagare än väntat. Även om sysselsättningen har ökat och arbetslösheten har minskat i alla regioner utom i övre Norrland i år är sysselsättningsgraden fortfarande betydligt högre och arbetslösheten betydligt lägre i vissa delar av landet än i andra, framför allt i storstadsregionerna. Dessutom är arbetslösheten lägre bland högutbildade än bland lågutbildade. Därmed finns det risk för att det uppstår matchningsproblem på arbetsmarknaden eller rena bristsituationer, dvs. det uppstår restriktioner vad gäller tillgången på arbetskraft med den kompetens och utbildning som efterfrågas. Löneökningarna skulle då kunna bli betydligt högre än beräkningsantagandet, vilket sannolikt skulle ha negativa effekter på sysselsättning och tillväxt.

³ Observera att det är regeringens planer avseende Kunskapslyftet som har lagts in för såväl utfallsåren som prognosåren. Dessutom finns det en viss risk för dubbelräkning eftersom det antas att alla deltagare i Kunskapslyftet är utanför arbetskraften även om flera av dem sannolikt är sysselsatta. Därmed kan nivån vara för hög vissa år.

Tabell 6.4 Sysselsättningsgrad och öppen arbetslöshet i olika regioner

	Öppen arbetslöshet, % av arbetskraften		Sysselsättningsgrad, % av den arbetsföra befolkningen	
	98 kv. 2	99 kv. 2	98 kv. 2	99 kv. 2
Stockholm	5,4	3,8	75,9	77,9
Östra Mellansverige	6,7	5,9	69,8	72,1
Småland och öarna	5,5	5,1	74,8	75,6
Sydsverige	7,5	6,0	68,6	70,6
Västsverige	6,4	4,9	71,7	73,5
Norra Mellansverige	8,2	7,3	68,7	71,1
Mellersta Norrland	8,4	6,1	68,7	71,2
Övre Norrland	7,8	7,7	68,2	68,2
Hela riket	6,6	5,4	71,5	73,3

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU)

Ytterligare en osäkerhetsfaktor vad gäller utvecklingen av den öppna arbetslösheten är att det i beräkningarna förutsätts att utbildningssatsningarna riktas till personer som annars skulle vara öppet arbetslösa samt att antalet utbildningsplatser expanderar som planerat. Enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning, AKU, har ökningen av antalet studerande de senaste månaderna främst skett bland dem som är sysselsatta. Om utbildningssatsningarna fortsätter att fyllas av sysselsatta och de inte ersätts av arbetslösa under tiden de studerar, samt om det blir svårt att fylla upp alla utbildningsplatser när läget på arbetsmarknaden förbättras ytterligare, finns det risk för att den öppna arbetslösheten blir högre än beräknat.

7 Löner

Mellan 1997 och 1998 ökade timlönerna preliminärt med 3,8 %, enligt Statistiska centralbyråns konjunkturstatistik samt Kommun- och Landstingsförbunden. Avtalen har beräknats till 2,8 % och löneglidningen till 1,0 %. För innevarande år bedöms löneglidningen öka något, till 1,1 %. För år 2000 förutsätts att löneglidningen begränsas till 0,5 %. För åren 2001 och 2002 är det svårare att göra någon uppdelning mellan avtal och löneglidning eftersom det i dagsläget endast finns ett fåtal avtal. Totalt sett antas lönerna då stiga med 3 % per år.

Tabell 7.1 Timlöner

Årlig procentuell förändring

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Industri	4,5	4,2	2,8			
Avtal	3,1	2,9	1,5	2,4		
Löneglidning	1,4	1,3	1,3			
Byggnadsindustri	3,8	3,6	4,0			
Avtal	3,8	3,1	2,0	2,5		
Löneglidning	0,0	0,5	2,0			
Privata tjänster	4,4	4,1	4,0			
Avtal	3,6	3,1	2,7	2,5		
Löneglidning	0,8	1,0	1,3			
Statliga myndigheter	4,3	2,9	3,0			
Avtal	3,5	1,9	2,5	2,4		
Löneglidning	0,8	1,0	0,5			
Kommunala myndigheter	4,8	3,2	3,2			
Avtal	4,7	2,3	2,7	3,6		
Löneglidning	0,1	1,0	0,5			
Totalt	4,5	3,8	3,4	3,2	3,0	3,0
Avtal	3,8	2,8	2,4	2,7		
Löneglidning	0,7	1,0	1,1	0,5		

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Avtal

Avtal finns slutna till och med år 2000 för i stort sett hela arbetsmarknaden. Det sista avtalsåret är dock uppsägningsbart i flera fall. För innevarande år ger avtalen löneökningar på i genomsnitt 2,4 % och för nästa år ger de 2,7 %. I samband med den senaste avtalsrörelsen skedde en del förändringar, vilket sannolikt bidrog till att avtalen blev relativt låga. Inom den konkurrensutsatta industrin bedrevs förhandlingarna utifrån en ny, mer strukturerad förhandlingsordning. Arbetsgivarna koordinerade dessutom avtalsrörelsen i större utsträckning än tidigare och på ar-

betstagsarsidan enades alla LO-förbund kring ett samordnat lönekrav.

I flera av de avtal som slöts 1998 förstärktes också den sedan tidigare inledda utvecklingen mot friare lönesättning på lokal nivå. I vissa fall finns inga centralt fastställda löneökningar. Inom andra avtalsområden är det endast fastställt vilka generella lönepåslag som skall gälla om man inte kommer överens på lokal nivå. För merparten av de kommunalt anställda har det endast fastställts ett s.k. lägsta utrymme för löneökningarna. Ovanstående faktorer innebär att det råder större osäkerhet än tidigare om de slutgiltiga löneökningarnas storlek samt att det blir svårare att avgöra vad som är avtalade löneökningar och vad som är löneglidning framöver.

Löneglidning och total löneökning

Mellan 1997 och 1998 ökade lönerna i näringslivet med ca 4 %. Avtalen har beräknats till 3 %, vilket innebär en löneglidning på ca 1 %. Inom offentlig sektor ökade lönerna med 3,1 %, varav avtal och löneglidning beräknas till 2,2 % respektive 0,9 %. Vad gäller löneutvecklingen inom kommunala myndigheter finns det ännu inget definitivt utfall⁴.

För innevarande år förutses löneglidningen i näringslivet bli något högre än förra året. Det är främst byggsektorn, där löneglidningen successivt har ökat sedan sommaren 1998, som bidrar till uppgången. Inom offentlig sektor, där det inte finns tillförlitlig statistik varken för 1998 eller 1999, antas löneglidningen bli något lägre i år än förra året.

År 2000 antas löneglidningen totalt sett begränsas till 0,5 %, vilket är förenligt med de uppskattningar som parterna eller de oberoende ordförandena inom vissa avtalsområden redovisade i samband med 1998 års avtalsrörelse. För år 2001 och 2002, då det endast finns ett fåtal avtal, antas lönerna totalt stiga med 3 % per år.

Löneökningarna åren 1999–2002 är låga sett ur ett historiskt perspektiv. Flera faktorer kan tän-

⁴ I samband med att statistikredovisningen avseende kommunala myndigheter flyttades över från Kommun- och Landstingsförbundet till Statistiska centralbyrån från och med januari 1999, skedde vissa förändringar avseende redovisningsmetod och populationsstorlek. Det innebär att det är svårt att justera det tidigare utfallet för 1998 med retroaktiva löneutbetalningar som inkommer under 1999 men som avser 1998. Därmed finns det ännu inget definitivt utfall för 1998. Förändringarna i statistiken försvårar också redovisningen av löneutvecklingen mellan 1998 och 1999.

kas samverka till att löneökningarna hålls nere framöver. Inflationen och förväntningarna om densamma har växlats ned under 1990-talet och pristrycket väntas bli fortsatt lågt framöver. Reallönerna, som har ökat mycket snabbt de senaste åren, kommer även med låga nominella löneökningar att stiga relativt snabbt framöver. Åren 1999–2002 beräknas de öka med i genomsnitt ca 2 % per år, givet de nominella löneökningar och den prisutveckling som förutses i kalkylen. Det är betydligt mer än den genomsnittliga reallöneökningen mellan 1970 och 1998.

Diagram 7.1 Timlöneutveckling i ekonomin som helhet

Fortsätter inriktningen mot mer koordinerade avtalsförhandlingar, samordnade lönekrav och friare lönesättning på lokal nivå i nästa avtalsrörelse, kan det bidra till att löneökningarna blir låga.

Regeringen avser att under hösten lämna förslag till riksdagen om förändringar i ramarna för lönebildningen, vilket kan bidra till en gynnsam löneutveckling.

Sysselsättningen har dock stigit mycket snabbt och väntas fortsätta att stiga framöver, vilket innebär att arbetsgivarnas konkurrens om ledig arbetskraft successivt ökar. Därmed finns det risk för att löneökningarna trots allt kan bli högre än enligt beräkningsantagandet. Ökar lönetrycket inom vissa branscher, eller bland vissa yrkesgrupper, till följd av att det uppstår brist på arbetskraft, kan det dessutom leda till att löneökningarna så småningom drivs upp även inom andra branscher eller regioner.

Om löneökningarna överstiger antagandet i kalkylen kan sysselsättningsutvecklingen bli svagare än beräknat. Företagen har ett begränsat utrymme att övervältra ökade kostnader på konsumenterna när penningpolitiken anpassas för att uppnå inflationsmålet. Den tilltagande interna-

tionella priskonkurrensen, som förstärks av att kronan antas appreciera framöver, liksom ökad priskonkurrens till följd av fortsatt avreglering av tidigare skyddade marknader, bidrar också till att det är svårare att höja priserna. Därmed skapar höga löneökningar i första hand press på företagen att rationalisera verksamheten samtidigt som Riksbanken tvingas föra en stramare penningpolitik för att klara inflationsmålet, vilket dämpar sysselsättningsutvecklingen.

Det är också viktigt att lönerna i Sverige utvecklas i takt med lönerna i konkurrentländerna så att inte konkurrenskraften för svensk exportindustri försämras. De löneökningar som antas i kalkylen ligger ungefär i linje med OECD:s prognos över utvecklingen i övriga Europa men något högre än inom EU-området.

8 Inflation

Inflationstrycket är fortsatt lågt i svensk ekonomi. I juli i år var inflationen, mätt som förändringen i konsumentprisindex (KPI) över tolv månader, 0,1 %. Motsvarande siffra enligt Riksbankens mått på underliggande inflation, UND1X, var 1,2 %. Det finns i dagsläget få tecken på ett tilltagande inflationstryck. Ledig kapacitet i ekonomin, återhållsamma löneökningar och låga importpriser skapar förutsättningar för måttliga konsumentprisökningar även framöver. Inflationen enligt KPI beräknas uppgå till 0,9 % i december i år, och till 1,3 % mot slutet av nästa år. Uppgången i inflationen förklaras till stor del av att vissa tillfälliga effekter, såsom fallande räntekostnader och förändrade indirekta skatter vilka för närvarande håller ned KPI, successivt klingar av. Enligt UND1X, som är rensat från dessa faktorer, beräknas inflationen ligga mellan 1 och 1,5 % under hela prognosperioden. Penningpolitiken antas anpassas så att inflationen år 2001 och 2002 uppgår till 2 % och därmed överensstämmer med Riksbankens inflationsmål.

Mot bakgrund av den snabba uppgången i sysselsättning och produktion har ökningen av konsumentpriserna varit mycket låg under det senaste året. Den begränsade inflationen indikerar att det trots den höga tillväxten fortfarande finns lediga resurser i ekonomin. Enligt Konjunkturinstitutets barometer för industrin steg kapacitetsutnyttjandet under andra kvartalet i år, men på grund av försvagningen av industrikonjunkturen i slutet av förra året och början av detta år torde det finnas utrymme för en ökad produktion utan att kapacitetsproblem uppstår. Sysselsättningen har också minskat inom industrin under det senaste året och den höga investeringsnivån talar för att inflationsdrivande kapacitetsproblem kan undvikas inom industrin.

Kapacitetsläget inom tjänstebranscherna är mer svårbedömt. Tillväxten drivs för närvarande till stor del av en kraftig expansion av hushållens efterfrågan, och lejonparten av sysselsättningsuppgången under senaste året har kommit i näringslivets tjänstebranscher. Sedan något år tillbaka är det brist på t.ex. datakonsulter och branschkompetent personal inom uppdragsverksamhet enligt Konjunkturinstitutets barometer. Samtidigt är det mycket som tyder på att det finns lediga personalresurser att tillgå inom andra expansiva delar av tjänstesektorn. Inom t.ex. handeln har sysselsättningen ökat snabbt under de senaste 12 månaderna samtidigt som bristta-

len har legat kvar på en låg nivå. Således förefaller det i dagsläget inte vara några problem att fylla det ökade arbetskraftsbehovet inom handeln. Det totala arbetskraftsutbudet ligger också fortfarande på en historiskt sett låg nivå och det finns även tecken på att det latent utbudet är stort, vilket möjliggör för bl.a. handeln att expandera utan att det uppstår lönekostnadstryck.

Byggbranschen har gått in i en expansiv fas och utvecklingen väntas fortgå de närmaste åren. Historiskt sett har en god byggkonjunktur medfört betydande kostnadsökningar med en viss spridning till andra delar av ekonomin. Den ränteuppgång som har ägt rum under sommaren torde dock dämpa byggkonjunkturen något, vilket minskar risken för inflationsimpulser från denna sektor. Det kan även påpekas att byggandet fortfarande är relativt blygsamt och koncentrerat till ett fåtal regioner.

En viktig del när det gäller utvecklingen av den potentiella produktionsnivån är produktivitetstillväxten. Via teknisk utveckling och effektiviseringar kan produktionen öka snabbare än tillskottet av ytterligare produktionsfaktorer, dvs. arbetskraft och kapital, och därmed minskar riskerna för prisstegringar genom utbudsbegränsningar. Enligt de preliminära nationalräkenskaperna för första halvåret i år var den genomsnittliga arbetsproduktiviteten i näringslivet knappt 1 % högre än under samma period förra året. Det är en lägre ökningstakt än vad som har varit fallet de senaste åren. Den svaga utvecklingen förklaras delvis av sammansättningseffekter såtillvida att det framför allt är branscher med låg produktivitet som har expanderat under det senaste året. Om den inhemska efterfrågan i större utsträckning än tidigare riktar sig mot varor och tjänster i sysselsättningsintensiva branscher där det är svårare att effektivisera produktionen kan detta få prishöjande effekter. Utfallet för första halvåret i år inger viss osäkerhet vad gäller produktivitetstillväxten men det är troligt att produktiviteten i näringslivet som helhet ökar mer från och med andra halvåret i år då industriproduktionen förväntas växa snabbare.

Sammantaget torde den höga tillväxten och den snabba ökningen av hushållens konsumtion som förutses underlätta för producenter och handeln att höja sina vinstmarginaler. Den höga tillväxten gör att förutsättningarna för prisbildningen hastigt kan ändras, vilket ökar osäkerheten om inflationsutvecklingen. Utvecklingen av produktiviteten är heller inte entydig. Mot bakgrund av att det i dagsläget bedöms finnas bety-

dande lediga resurser i ekonomin görs emellertid bedömningen att den BNP-tillväxt som förutses i år och nästa år är förenlig med låg inflation. Med en fortsatt hög tillväxt över ett antal år framåt ökar riskerna för överhettning via bl.a. bristsituationer på arbetsmarknaden. Det bör understrykas att i denna prognos förutsätts att löneökningarna begränsas till ca 3 % årligen de kommande åren. Större löneökningar torde på sikt leda till att inflationstrycket blir högre och att sysselsättningen blir lägre än vad som antas i denna prognos.

Tabell 8.1 Konsumentprisutveckling

Årlig procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001	2002
KPI, årsgenomsnitt	0,4	0,3	1,2	1,9	2,0
KPI, dec-dec	-0,6	0,9	1,3	2,0	2,0
HIKP, årsgenomsnitt	1,0	0,5	1,4	-	-
HIKP, dec-dec	0,0	0,8	1,0	-	-
UND1X, årsgenomsnitt	0,9	1,3	1,3	-	-
UND1X, dec-dec	0,6	1,5	1,1	-	-
NPI, årsgenomsnitt	-1,6	-1,3	0,3	-	-
NPI, dec-dec	-1,4	-0,8	0,5	-	-
Basbelopp, tusentals kr	36,4	36,4	36,6	36,9	37,6
KPI, OECD ¹ , årsgenomsnitt	1,4	1,4	1,6	1,7	1,8

¹ Med OECD avses 16 länder, se kapitel 2.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Ett av få tecken på ett stigande pristryck är att inflationsförväntningarna har ökat. Av såväl Statistiska centralbyråns som Prosperas senaste enkäter framgår att förväntningarna om framtida prisökningar har stigit något de senaste månaderna både bland hushållen och i näringslivet. De högre inflationsförväntningarna, som sannolikt förklaras av de förbättrade konjunkturutsikterna, avspeglas även i sommarens ränteuppgång. Räntorna föll dock i augusti och inflationsenkäterna visar att förväntningarna fortfarande ligger i linje med Riksbankens inflationsmål på upp till fem års sikt. Detta visar att Riksbankens prisstabilitetsmål har stor trovärdighet, vilket torde bidra till återhållsamma löneökningar och en allmänt sett låg inflationsbenägenhet framöver.

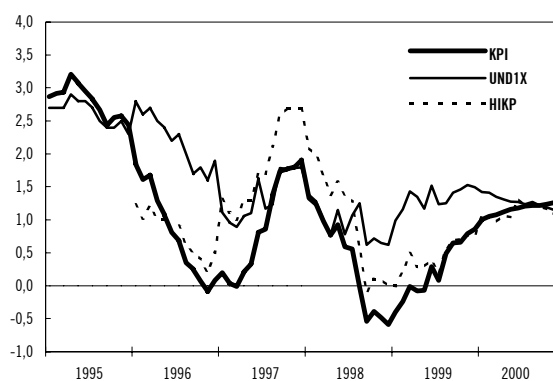
Ytterligare en omständighet som dämpar inflationstendenserna och skärper rationaliseringsstrycket i svensk ekonomi är de konkurrensfrämjande regelreformerna som har genomförts på ett flertal marknader under 1990-talet, nu senast på el- och telemarknaderna. På grund av den metod som för närvarande tillämpas i KPI

är det osäkert huruvida effekterna av förändringarna på bl.a. elområdet slår igenom i KPI på kort sikt. Förändringarna på el- och telemarknaderna är dock ytterligare en reform som höjer konkurrensen och som på sikt bidrar till att hålla ned ökningarna i konsumentpriserna.

Kronan försvagades kraftigt mot slutet av förra året. Sedan årsskiftet har en viss appreciering ägt rum men kronan får fortfarande anses vara relativt svag. Fördubblingen av världsmarknadspriset på olja har höjt bensin- och dieselprierna i Sverige. Däremot förefaller genomslaget av den svaga kronan i både import- och konsumentpriserna vara begränsat. Trots den svaga kronan var importpriserna på bearbetade varor i juli i år endast marginellt högre än under motsvarande månad 1998. De låga importpriserna förklaras sannolikt till stor del av att det fortfarande existerar en internationell prispress till följd av den tidigare s.k. Asienkrisen. I konsumentledet ligger varugrupper med högt importinnehåll fortfarande lågt i pris. Till exempel har priserna på radio och TV samt fritidsartiklar fallit kraftigt sedan förra året. I takt med förstärkningen av den internationella konjunkturen bedöms världsmarknadspriserna successivt stiga under nästa år. Effekterna av det ökade internationella pristrycket dämpas dock av en förväntad förstärkning av kronan samtidigt som oljeprierna beräknas falla något från dagens höga nivå.

Diagram 8.1 Konsumentprisutveckling

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Inflationen enligt KPI har gått upp från -0,6 % i december 1998 till 0,1 % i juli i år. Uppgången i inflationstakt förklaras till stor del av tandvårdsreformen och vissa höjningar av administrativt satta priser. Från årsskiftet, då tandvårdsreformen genomfördes, fram t.o.m. juli i år har tandläkararvodena ökat med 25 %. Läkemedel har genom höjningen av högkostnadsskyddet blivit

dyrare och i april i år slopades ROT-avdraget. Sammantaget har nämnda prispförändringar höjt KPI med omkring 0,7 procentenheter. Uppgången i KPI sedan årsskiftet har emellertid delvis dämpats av att bl.a. fastighetsskatten på flerfamiljshus sänktes i januari i år. Nästa år beräknas införandet av avfallsskatten tillsammans med höjda energiskatter dra upp KPI medan bl.a. ytterligare en sänkning av fastighetsskatten på flerfamiljshus förväntas bidra till att KPI sänks. Totalt bedöms skatte- och subventionsförändringar medföra att KPI höjs med knappt 0,2 procentenheter under loppet av nästa år.

Effekterna av höjda avgifter samt ändrade skatter och subventioner hittills i år har till största delen varit de väntade. Utvecklingen av konsumentpriserna fram t.o.m. juli i år ligger också i linje med vårpropositionens prognos där inflationen enligt KPI bedömdes uppgå till 0,5 % i december 1999. Ränteuppgången de senaste månaderna medför dock att inflationen sannolikt kommer att överstiga 0,5 %. Räntekostnaderna för egnahemsägare har fallit kraftigt de senaste åren i takt med att lån som har förfallit har satts om till en lägre ränta. Denna kostnadsminskning fortsätter även i år men sommarens stigande räntor bromsar nedgången. I den här prognosen antas räntorna stiga något nästa år och därmed kommer räntekostnaderna för egnahemsägare att öka något under andra halvåret 2000. Omslaget i räntekostnaderna är en viktig förklaring till att KPI beräknas öka snabbare under loppet av år 2000 än under 1999.

Räntekostnaderna ingår varken i UND1X eller i EU:s harmoniserade index för konsumentpriser, HIKP. Följaktligen har inflationen enligt KPI varit lägre än enligt UND1X och HIKP under de senaste åren. Allt eftersom kostnadsminskningen för egnahemsägare avtar nästa år minskar skillnaden mellan de olika måtten. I december 2000 beräknas inflationen enligt såväl HIKP, UND1X som KPI ligga på eller något över 1 %. Således väntas UND1X – givet löneökningar på ca 3 % årligen – ligga mellan 1 och 1,5 % under hela prognosperioden.

9 Hushållens ekonomi och konsumtionsutgifter

Den ökade sysselsättningen och låga priser medför en stark underliggande utveckling av hushållens inkomster de närmaste åren. Även de offentliga inkomsterna förstärks kraftigt framöver vilket möjliggör permanenta skattesänkningar samtidigt som budgetmålen uppfylls. Hushållens konsumtionsutgifter väntas uppvisa en fortsatt stark tillväxt.

9.1 Hushållens inkomster

Hushållens reala disponibla inkomster ökade med 2,9 % år 1998. Inte sedan 1994 har inkomstutvecklingen varit positiv. Den främsta förklaringen till den starka disponibelinkomstökningen är en god sysselsättningstillväxt och en stark reallönstillväxt. Det höjda bostadstillägget för pensionärer, höjda barnbidrag och flerbarns-

tillägg, höjda ersättningsnivåer i sjuk- och föräldraförsäkringen m.m. bidrog också till den positiva utvecklingen. Höjda skatter och avgifter, höjd allmän egenavgift till pensionssystemet samt höjd egenavgift till arbetslöshetsförsäkringen verkade dock i motsatt riktning. Utbetalningar i sjukförsäkringen steg kraftigt förra året bl.a. till följd av att arbetsgivarperioden återställdes till 14 dagar från 1 april 1998 efter att ha varit 28 dagar dessförinnan.

För 1999 förutses en fortsatt stark sysselsättningstillväxt samt en god reallöneutveckling. Dessa faktorer i kombination med skattesänkningar medför att den reala disponibelinkomsten ökar med hela 4,2 %. Den statliga inkomstskatten har sänkts i och med att den s.k. värnsskatten upphörde den 1 januari 1999. Skatteuttaget förblir dock 25 procent för inkomster över 389 500 kronor per år. Dessutom infördes en för åren 1999 och 2000 tillfällig skattereduktion på maximalt 1 300 kronor för inkomsttagare med

Tabell 9.1 Hushållens disponibla inkomster, konsumtionsutgifter och sparande

	1998	1998	1999	2000	2001	2002
<i>Disponibel inkomst och konsumtionsutgifter</i>	Miljarder kronor				Procentuell förändring, 1998 års priser	
Lönesumma inkl. sjuklön	809,5	5,6	5,1	3,5		
Transfereringar från offentlig sektor	388,3	2,6	0,6	0,5		
Pensioner	219,3	1,8	1,6	0,9		
Sjukförsäkring m.m.	40,2	16,7	15,7	3,0		
Arbetslöshetsbidrag m.m.	48,9	-11,7	-14,9	-9,1		
Övriga transfereringar	80,0	9,2	-0,3	2,8		
Räntor och utdelningar, netto	15,5	7,1	4,4	-8,0		
Övriga inkomster, netto	193,3	-0,5	1,6	-0,1		
Direkta skatter och avgifter	447,8	6,0	1,5	1,0		
<i>Disponibel inkomst före överföring</i>	<i>958,8</i>	<i>2,9</i>	<i>4,2</i>	<i>2,6</i>	<i>2,3</i>	<i>0,8</i>
<i>Disponibel inkomst efter överföring</i>						<i>2,7</i>
<i>Hushållens konsumtionsutgifter</i>	<i>950,8</i>	<i>2,4</i>	<i>3,1</i>	<i>3,0</i>	<i>2,2</i>	<i>2,0</i>
<i>Sparande, % av disponibel inkomst</i>					Procent	
Exkl. hushållens nettosparande i avtalspensioner (äldre definition och nya beräkningar)						
<i>Nettosparande</i>		<i>0,8</i>	<i>1,9</i>	<i>1,4</i>	<i>1,5</i>	<i>2,1</i>
<i>Finansiellt sparande</i>		<i>1,6</i>	<i>2,6</i>	<i>2,2</i>	<i>2,1</i>	<i>2,8</i>
Inkl. hushållens nettosparande i avtalspensioner (ny definition och nya beräkningar)						
<i>Nettosparande</i>		<i>3,7</i>	<i>4,4</i>	<i>3,9</i>	<i>3,8</i>	<i>4,4</i>
<i>Finansiellt sparande</i>		<i>4,6</i>	<i>5,2</i>	<i>4,7</i>	<i>4,6</i>	<i>5,1</i>

Anm: Lönesumma, inkomstöverföringar, räntenetto och skatter är deflaterade med KPI. Disponibel inkomst är deflaterad med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

inkomster upp till 245 000 kronor per år. År 1999 är det första året sedan den stora skatte-reformen 1990–1991 som inkomstskatterna totalt sett sänks för hushållen. Därutöver har pensionerna höjts då uppräkningsgraden ökat från 98 % till 100 % av basbeloppet. Även räntenedgången de senaste åren bidrar till den positiva disponibelinkomstutvecklingen. Det är främst utgiftsräntor för bolån m.m. som minskar när räntenedgången slår igenom på hushållens låneportfölj, vilket sker med en fördröjning på grund av olika bindningstider.

Tabell 9.2 Bidrag till disponibelinkomstutvecklingen

Procentenheter

	1998	1999	2000
Lönesumma inkl. sjuklön	4,6	4,3	3,0
Transfereringar från offentlig sektor	1,1	0,2	0,2
Räntor och utdelningar, netto	0,1	0,1	-0,1
Övriga inkomster, netto	-0,1	0,3	0,0
Direkta skatter och avgifter	-2,7	-0,7	-0,4
Disponibel inkomst	2,9	4,2	2,6

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Utbetalningarna från sjukförsäkringen ökar kraftigt även i år. Det är dels en eftersläpning från året innan, dels en följd av ett högre sjuktal vilket samvarierar med konjunkturen. Dessutom är de genomsnittliga inkomsterna som försäkringen skall ersätta högre år 1999. En teknisk faktor som höjer disponibelinkomsterna 1999 är att de inkomstskatter som belastar hushållen enligt redovisningen i nationalräkenskaperna var höga 1998 i förhållande till den slutligt fastställda skatten. Det motsatta förhållandet väntas för 1999. Dessutom beaktas sänkningen av fastighetsskatten i preliminärskatten från och med inkomståret 1999. Disponibelinkomstutvecklingen enskilda år beror i relativt stor utsträckning på periodiseringseffekter, som till stor del är en följd av variationer i reavinster. Om den disponibla inkomsten i stället beräknas med hänsyn taget till den slutliga skatten ökar den disponibla inkomsten reall med 3,3 % innevarande år i stället för 4,2 %. Detta mått stämmer bättre överens med den underliggande utvecklingen.

Under år 2000 fortsätter den positiva sysselsättnings- och reallöneutvecklingen, om än i lägre takt. Ränteuppgången 1999 i kombination med ökad upplåning försvagar hushållens nettoinkomster av räntor och utdelningar nästa år. De extraordinära utbetalningarna för avtalade tjäns-

tepensioner för kommun- och privatanställda är begränsade till 1998 och 1999, vilket försvagar disponibelinkomstillväxten år 2000 i förhållande till år 1999. Barnbidraget höjs med 100 kronor per barn och år. Inkomstskatterna föreslås sänkas permanent år 2000 med 11,6 miljarder kronor genom tre typer av skattesänkningar. Dels kompenseras löntagarna med en skattereduktion motsvarande 1/4 av egenavgifterna. Därutöver höjs den nedre skiktgränsen för statlig skatt med 3 600 kronor per år. Dessutom föreslås att den tillfälliga skattereduktion på 1 300 kronor även skall gälla för år 2000. I nationalräkenskapstermer ökar disponibelinkomsten reall med 2,6 %. Om beräkningen baseras på slutskatten ökar disponibelinkomsten reall med 3,8 %.

Under 2001 och 2002 förväntas lägre tillväxt av såväl reallöner som sysselsättning. Barnbidraget höjs med ytterligare 100 kronor år 2001. Överskott i de offentliga finanserna utöver det budgetpolitiska målet om 2,0 % överskott har beräkningstekniskt överfört till hushållen, vilket förstärker hushållens disponibla inkomster med ca 21 miljarder kronor år 2002. Inklusiv denna överföring beräknas disponibelinkomsten, om den slutliga skatten används, öka reall med 1,2 % år 2001 och 2,9 % år 2002. En anledningen till att den slutskattjusterade disponibelinkomstökningen är låg år 2001 är att fastighetsskatten återgår till sin tidigare nivå detta år.

9.2 Hushållens konsumtionsutgifter

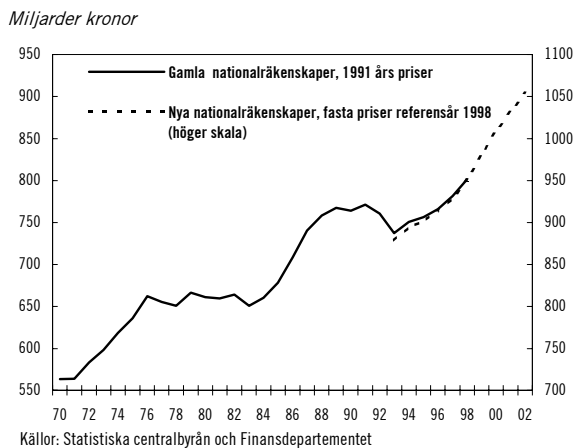
Förra året ökade hushållens konsumtionsutgifter (i de gamla nationalräkenskaperna benämnda *privat konsumtion*) med 2,4 % mätt som årsgenomsnitt, vilket är den starkaste tillväxten på tio år. Uppgången har fortsatt under första delen av 1999. Hushållens konsumtion växte med 3,6 % under första kvartalet och, enligt preliminära uppgifter, med 3,4 % under andra kvartalet (jämfört med motsvarande perioder 1998).

Många av de omständigheter som kan ha medverkat till den starka tillväxten i hushållens konsumtion under förra året har varit gynnsamma även under första halvåret i år. Sysselsättningen har stigit mycket snabbt, hushållens tillförsikt inför framtiden har stärkts, de reala disponibla inkomsterna har vuxit och hushållens redan goda förmögenhetsställning har förbättrats ytterligare. Det låga ränteläget, framför allt under första kvartalet, kan också ha bidragit till den

ökade konsumtionen. Under resten av prognosperioden 1999–2000 väntas flera av dessa faktorer fortsätta att vara gynnsamma. Sammantaget bedöms förutsättningarna vara goda för en fortsatt mycket hög tillväxt i hushållens konsumtion under innevarande och nästa år. Hushållens konsumtionsutgifter beräknas öka med ca 3 % per år 1999–2000.

Diagram 9.1 Hushållens konsumtionsutgifter

De nya nationalräkenskaperna har inte inneburit några större förändringar av nivån eller utvecklingen över tiden för hushållens konsumtionsutgifter totalt sett. (Se diagram 9.1.) Däremot har fördelningen mellan olika varor och tjänster förändrats. Detta beror delvis på definitionsförändringar, delvis på reviderade beräkningsmodeller och delvis på att nya, uppdaterade eller förbättrade statistiska grundmaterial, t.ex. aktuella hushållsbudgetundersökningar, ger en mer rättvisande bild av dagens konsumtionsmönster. Förändringarna har bl.a. inneburit att konsumtionen av finansiella tjänster (huvudsakligen bankavgifter) har höjts, att konsumtionen av bilreparationer har sänkts kraftigt, att livsmedelsutgifternas andel har minskats, att de totala bostadsutgifterna (inklusive uppvärmning) har ökat och att avgifter för bl.a. äldreomsorg nu ingår i hushållens konsumtionsutgifter. En effekt av förändringarna är att tjänsternas andel (inklusive bostäder) av den totala konsumtionen har stigit från knappt hälften till drygt hälften.

Även om sysselsättningen inte fortsätter att öka i samma takt som under inledningen av 1999 ger det förbättrade arbetsmarknadsläget ändå en god grund för fortsatt stark konsumtionstillväxt. Hushållens tilltro till den egna privatekonomiska utvecklingen har enligt Statistiska centralbyråns

undersökningar under våren planat ut på en historiskt hög nivå efter att successivt ha förbättrats sedan början av 1997. Sedan i vintras har också den negativa utvecklingen i hushållens uppfattning om arbetslösheten och landets ekonomi brutits, och hushållens syn på utvecklingen under den närmaste framtiden är nu entydigt optimistisk.

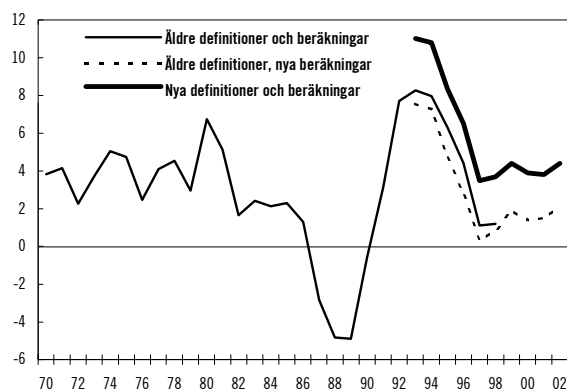
Som tidigare nämnts (se avsnitt 9.1 ovan) ökade hushållens reala disponibla inkomster förra året med nästan 3 % efter att ha minskat under flera år, och de beräknas växa ännu mer i år. Sammantaget bedöms den reala disponibla inkomsten nu öka med i genomsnitt ca 3,5 % per år under 1999 och 2000 vilket är mer än vad som förutsågs i 1999 års ekonomiska vårproposition. Till den goda disponibelinkomstutvecklingen bidrar de skattesänkningar som beskrivits tidigare i detta kapitel.

Eftersom vissa hushåll kan antas använda en stor del av varje inkomstökning till ökad konsumtion – och därför anpassa sin konsumtion även till tillfälliga inkomstförändringar – motiverar denna ändring en viss höjning av konsumtionsprognosen för dessa år. För de närmast därpå följande åren förutses en något svagare inkomstutveckling. Hushållen väntar sig dock sannolikt fortsatt god tillväxt, gynnsam sysselsättningsutveckling och överskott i de offentliga finanserna framöver. De hushåll som kan planera sin konsumtion och sitt sparande på längre sikt utifrån sina förväntningar om framtida inkomster torde därför betrakta åtminstone en del av prognosperiodens inkomstökningar som varaktiga och anpassa sin konsumtion därefter.

Hushållens väntade höga konsumtion innebär att sparkvoten förblir relativt låg under prognosperioden. Diagram 9.2 visar sparkvoten beräknad dels enligt de hittillsvarande nationalräkenskaperna, dels enligt de nya nationalräkenskaperna. Enligt de senare skall hushållens nettosparande i avtalspensioner ingå i sparbegreppet varför sparkvotens nivå blir högre. För att underlätta jämförelser visas dessutom sparkvoten beräknad enligt den tidigare definitionen av sparande men utifrån de nya nationalräkenskapernas data för åren 1993–1995. Som framgår av figuren väntas den sistnämnda sparkvoten bli fortsatt låg men positiv under innevarande och nästa år.

Diagram 9.2 Hushållens nettosparkvot

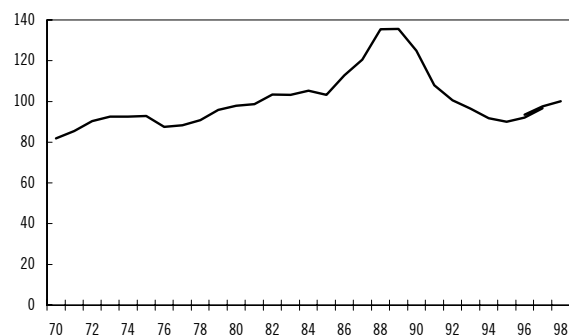
Sparande i förhållande till disponibel inkomst, procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Diagram 9.3 Hushållens skuldkvot

Bruttoskuld i förhållande till disponibel inkomst, procent

Anm: För 1970–1996 bygger diagrammet på gamla national- och finansräkenskaper och för 1996–1998 på de nya.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Den relativt låga sparkvoten måste bedömas mot bakgrund av hushållens dispositioner i övrigt. För det första avser en stor del av hushållens ökade konsumtion varaktiga varor och är i viss utsträckning att betrakta som investeringar i ekonomisk mening, dvs. som en form av sparande. Under 1999 har i synnerhet bilinköpen ökat kraftigt, och en något lägre ökningstakt framöver förutses. För det andra har hushållens förmögenhetsställning stärkts mycket kraftigt under senare år genom värdetillväxt.

Hushållssektorns reala tillgångar i form av småhus och bostadsrätter har fortsatt att stiga i värde under 1998 och 1999. Småhuspriserna har ökat med 8 % från augusti 1998 till augusti 1999. De finansiella tillgångarna har också fortsatt att växa i värde. I juli i år nådde Stockholmsbörsens generalindex samma nivå som ett år tidigare, och hela kursfallet från tredje kvartalet förra året hade därmed återhämtats (jfr avsnitt 3.2). Hushållen har således byggt upp en anseilig förmögenhet, och behovet av att spara torde därmed ha minskat. Även om småhuspriser och börskurser inte fortsätter att växa i samma takt under resten av prognosperioden bidrar hushållssektorns stora förmögenhet ändå till en hög konsumtion och till ett relativt lågt sparande.

Samtidigt som hushållens tillgångar har ökat genom värdetillväxt har också skulderna vuxit. Hushållens skuldsättning ökade under 1998 snabbare än den disponibla inkomsten och låg vid utgången av 1998 i nivå med densamma. (Se diagram 9.3.) Det bör emellertid framhållas att hushållssektorns skuldsättning är mycket lägre, dess finansiella ställning mer solid och konsumtionstillväxten därmed mer hållbar än i slutet av 1980- och början av 1990-talet.

Sammantaget bedöms den snabba sysselsättningsutvecklingen, hushållens positiva förväntningar, den emotsedda utvecklingen av de reala disponibla inkomsterna och hushållens starka förmögenhetsställning ge stöd för en prognos om en mycket hög konsumtionstillväxt under 1999 och 2000. Hushållens konsumtionsutgifter väntas växa med 3,1 % i år och med 3,0 % nästa år.

Under 2001 och 2002 ger utvecklingen på arbetsmarknaden, den fortsatt relativt goda realinkomstutvecklingen, hushållens förmögenhetsställning och de starka offentliga finanserna en god grund för en fortsatt tillväxt av hushållens konsumtion. För år 2002 görs i kalkylen en beräkningsteknisk överföring som stärker hushållens disponibla inkomst. Överskott utöver 2,0 % av BNP förs över till hushållen. Även om det inte är klart i hur stor utsträckning och i vilken form dessa överskott faktiskt kommer hushållen till godo kan man anta att hushållen räknar med att få del i dem och planerar sin konsumtion därefter. I ett längre perspektiv är det dock rimligt att räkna med en något lägre genomsnittlig konsumtionstillväxt än de mycket höga tillväxttal som prognostiserats för 1999 och 2000. Under 2001 och 2002 väntas konsumtionen således växa med drygt 2 % per år. Sparkvoten stiger därvid något.

10 Bruttoinvesteringar

Tillväxten i bruttoinvesteringarna beräknas dämpas något de närmaste åren efter den mycket kraftiga ökningen förra året. Den starka produktionsutvecklingen och ett fördelaktigt ränteläge väntas medföra en fortsatt stigande investeringsaktivitet inom näringslivet även om ökningstakten gradvis avtar jämfört med 1998. Den höga nivån på näringslivets investeringar innebär att redan oförändrade volymer medför en betydande kapacitetsutbyggnad.

Bostadsbyggandet förväntas öka kraftigt såväl i år som nästa år. God lönsamhet vid nybyggnation och en mycket positiv utveckling av såväl disponibelinkomster som sysselsättning bedöms ge stöd för en gradvis återhämtning av bostadsinvesteringarna. Vissa kapacitetsrestruktionser som brist på planerad tomtmark dämpar dock uppgången.

De offentliga myndigheternas investeringar faller något i år. Såväl Banverket som Vägverket minskar investeringarna. Däremot expanderar de statliga myndigheternas investeringar nästa år till följd av en uppgång i byggnationen av storstadslederna samt Botniabanan.

Den totala investeringsvolymen väntas öka med drygt 6 % år 1999 och med knappt 6 % år 2000.

Tabell 10.1 Bruttoinvesteringar efter näringsgren

	Miljarder kronor		Årlig procentuell volymförändring			
	1998	1999	1999	2000	2001	2002
Näringslivet	227,4	10,9	6,9	5,2	1,8	1,0
Industri	74,3	6,1	1,2	4,8	2,1	2,1
Övrigt näringsliv	153,1	13,5	9,7	5,4	1,6	0,5
Bostäder	24,1	4,9	14,8	14,3	20,0	20,0
Nybyggnad	10,7	3,9	17,0	17,0	–	–
Ombyggnad	13,4	5,7	13,0	12,0	–	–
Offentliga myndigheter	44,4	3,1	-0,8	2,4	2,4	0,7
Totalt	295,9	9,2	6,4	5,6	3,6	3,0
därav maskiner	154,7	14,7	5,9	5,0	2,0	0,8
byggnader	102,1	3,5	6,3	7,1	6,1	6,2
övrigt	39,1	3,1	8,4	4,1	3,0	3,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Åren 2001 och 2002 väntas investeringstillväxten dämpas ytterligare. Investeringskvoten i näringslivet, dvs. näringslivets investeringar som andel

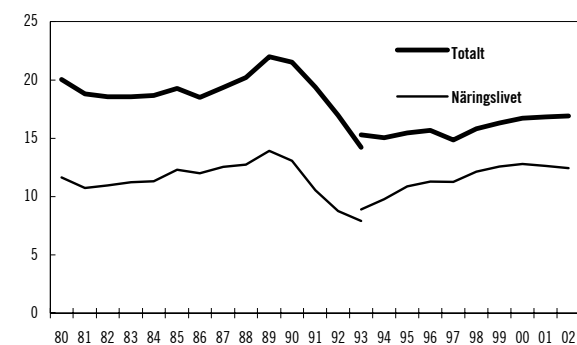
av BNP, förutsätts dock ligga kvar på en hög nivå. Därigenom byggs kapaciteten ut i takt med produktionsutvecklingen. Till följd av att det under dessa år sannolikt kommer att bli brist på arbetskraft i främst storstadsregionerna, dämpas dock utbyggnadstakten jämfört med åren innan. De allmänna förutsättningarna för en fortsatt investeringstillväxt i näringslivet är annars gynnsamma med relativt höga vinstmarginaler och låga räntor. Bostadsproduktionen ökar markant även i ett medelfristigt perspektiv. Därigenom antas att antalet nyproducerade bostäder år 2002 uppgår till ca 24 000 vilket är den av Boverket beräknade långsiktiga jämviktsnivån. Bostadsproduktionen är således låg de närmaste åren jämfört med nivån på 1980-talet.

Omläggningen till det nya nationalräkenskapssystemet har inneburit att investeringsbegreppet utvidgats. I det nya systemet ingår investeringar i programvara, såväl köpt som producerad i egen regi. Dessa investeringar som i fortsättningen benämns "övriga investeringar" uppgick år 1998 till 39 miljarder kronor. Dessutom utökas investeringsbegreppet till att omfatta maskininvesteringar med en avskrivningstid på 1-3 år som inte har räknats med tidigare. I det nya räkenskapssystemet redovisas vidare Banverkets investeringar under statliga myndigheter i stället för under övrigt näringsliv.

10.1 Näringslivets investeringar

Diagram 10.1 Investeringar som andel av BNP

Löpande priser, procent

Anm: Andelar enligt gamla nationalräkenskaper 1980-1993, samt nya nationalräkenskaper 1993 och framåt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Mellan 1995 och 1998 har konjunktursvängningarna i industrin varit relativt små, vilket inneburit att kapacitetsutnyttjandet legat på en förhållandevis hög och jämn nivå under hela perioden. Den starka produktionsutvecklingen har medfört att kapitalstocken årligen ökat med drygt

4 % under perioden 1996–1998. Industriproduktionen steg under motsvarande år med i genomsnitt 3,7 %.

Enligt de nya nationalräkenskaperna steg *industrins investeringar* med 6 % förra året trots att industrikonjunkturen försvagades avsevärt mot slutet av året. Avmattningen resulterade i ett sjunkande kapacitetsutnyttjande, prispress och fallande vinstmarginaler.

Industrins konjunkturläge försvagades ytterligare i början av innevarande år då priserna fortsatte att falla. Det låga resursutnyttjandet tillsammans med den pressade lönsamheten skulle normalt sett leda till en betydande investeringsminskning. Den senaste konjunkturbarometern från juli månad visar dock att industrins avmattning blir kortvarig och att produktionen tar fart under hösten. Enligt Statistiska centralbyråns investeringsenkät från maj planerar industriföretagen för i stort sett oförändrade investeringsvolymerna under 1999. En sådan utveckling är rimlig mot bakgrund av att den förväntade produktionsutvecklingen leder till en betydande uppgång i kapacitetsutnyttjandet under andra halvåret. Genom att nivån på investeringarna i utgångsläget är så hög innebär oförändrade investeringsvolymerna en utbyggnad av kapitalstocken med ca 3,5 % under året. Investeringarna väntas falla i basindustrin där lönsamheten är relativt svag medan betydande investeringsökningar förutses i expansiva branscher såsom teleprodukt- och läkemedelsindustrin.

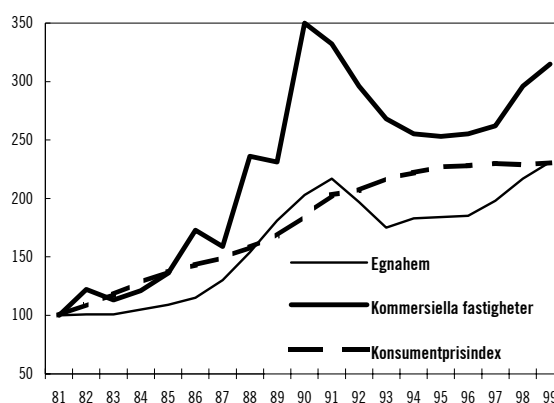
Den gynnsamma exportutvecklingen nästa år förutses innebära att industriproduktionen ökar med 4,5 %, vilket ställer krav på en fortsatt omfattande utbyggnad av produktionskapaciteten. Den internationella återhämtningen inom basindustrin ger utrymme för en viss höjning av vinstmarginalerna. Efter flera år av minskande investeringar förutses därför en betydande investeringsuppgång i denna sektor. Inom övriga industrin förväntas dock mer blygsamma investeringsökningar. Det sammanhänger med att produktionsökningarna även nästa år beräknas bli störst i branscher som teleproduktindustrin, där kapitalintensiteten är relativt låg. Totalt sett beräknas industrins investeringar därför öka med ca 5 % nästa år. Kapitalkvoten blir därmed i ett historiskt perspektiv relativt låg. På grund av de strukturella förändringarna i industrisektorn med en allt större andel branscher med låg kapitalintensitet, bedöms dock inte den låga kapitalkvoten innebära några större flaskhalsproblem.

Investeringarna i *övrigt näringsliv* ökade kraftigt förra året. Fallande räntor och stigande kapacitetsutnyttjande i tjänstesektorn men också vissa stora infrastrukturprojekt låg bakom uppgången. En mycket kraftig expansion noterades i sektorer som i stor utsträckning påverkas av hushållens efterfrågan. Investeringsökningarna i övrigt näringsliv bedöms bli fortsatt stora det närmaste året även om tillväxttakten avtar.

Första halvåret steg produktionen i den privata tjänstesektorn med närmare 5 % jämfört med samma period förra året. Sysselsättningen ökade samtidigt med drygt 70 000 personer. Expansionen kan förklaras av en stark tillväxt av den inhemska efterfrågan. Det starka konjunkturläget inom tjänstesektorn väntas bidra till en fortsatt kraftig investeringsökning i övrigt näringsliv innevarande år. En sådan bild av utvecklingen stöds av Statistiska centralbyråns investeringsenkät från maj, liksom av ett flertal ledande indikatorer. Exempelvis har vakansgraden för kommersiella fastigheter halverats mellan 1994 och 1998 i storstadsområdena samtidigt som priserna för riket som helhet ökat med drygt 15 %. Under det första halvåret i år har priserna stigit med ytterligare 7 % (se diagram 10.2). Därigenom har det åter blivit lönsamt att bygga kommersiella lokaler inom expansiva områden. Ordergången till arkitektföretagen har också kontinuerligt stigit det senaste halvåret och låg i juni enligt Konjunkturinstitutets senaste kvartalsbarometer på den högsta nivån under 1990-talet.

Diagram 10.2 Fastighetsprisstatistik

Index 1980=100

Anm: Indexserierna baseras på köpeskillingskoefficienten. Uppgifterna för 1999 avser 2:a kvartalet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

En del andra faktorer samverkar till den snabba ökningstakten för investeringar i övrigt näringsliv i år. Strukturrationaliseringar inom energi-

sektorn i kombination med det statliga energiomställningsprogrammet förutses leda till en betydande investeringshöjning i denna sektor. Omställningsarbetet inför millennieskiftet medför också kraftiga öknings av investeringarna i programvara inom samtliga delsektorer. En viss konjunkturdämpning i den industrirelaterade partihandeln kan dock förväntas under innevarande år. Sammantaget bedöms investeringarna i övrigt näringsliv öka med knappt 10 % under 1999.

År 2000 väntas investeringstillväxten i övrigt näringsliv avta. Inom sektorer som påverkas av hushållens efterfrågan väntas dock ökningstakten bli fortsatt hög liksom i fastighetsverksamhet där efterfrågan på nya lokaler även under nästa år förutses bli stark. Räntehöjningarna bidrar dock till att dämpa expansionstakten. Inom andra delar av övrigt näringsliv bedöms däremot ökningstakten bli avsevärt lägre än i år trots en fortsatt god produktionsutveckling. Nivån på investeringarna i flera branscher inom övrigt näringsliv är nu så hög att också en oförändrad investeringsvolym innebär en fortsatt betydande kapacitetsutbyggnad. Det gäller såväl företagstjänster som energinvesteringar. Investeringarna i transportnäringen minskar när byggnationen av Öresundsbron med tillfartsleder är klar under år 2000. Investeringar i programvara förväntas också öka i lugnare takt nästa år när merparten av omställningsarbetet inför år 2000 är klart. Den senaste statistiken över ordergången till dataföretagen tyder på en sådan utveckling.

Tabell 10.2 Övriga näringslivets investeringar

	Miljarder kronor				
	1998	1997	1998	1999	2000
Jordbruk och skogsbruk	9	11,6	1,3	4,1	4,2
Energi och vattenverk	15	8,3	1,5	10,9	4,0
Byggnadsindustri	8	15,2	26,3	13,7	14,2
Handel	26	4,0	30,8	6,1	7,9
Finansiell verksamhet	7	4,6	25,9	3,9	4,2
Företagstjänsteverksamhet	25	-2,2	27,8	16,1	6,4
Hushållsverksamhet	9	4,4	13,6	8,6	5,1
Fastighetsverksamhet	13	4,2	6,0	14,4	10,1
Övrig tjänsteverksamhet	40	15,3	3,1	7,7	0,5
därav transport	19	25,1	-0,5	9,6	-3,9
Summa	153	7,6	13,5	9,7	5,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

10.2 Bostäder

Bostadsbyggandet har de senaste fem åren varit mycket lågt. Antalet nyproducerade bostäder har i genomsnitt uppgått till drygt 12 000 per år. Den historiskt sett mycket låga bostadsproduktionen avspeglar behovet av att anpassa nivån på bostadsstocken till betydligt lägre bostadssubventioner än under 1980-talet. Dessutom har de höga realräntorna och hushållens svaga inkomstutveckling bidragit till den låga bostadsproduktionen.

Anpassningsprocessen till lägre bostadssubventioner bedöms nu vara över samtidigt som de allmänna ekonomiska förutsättningarna för en gradvis återhämtning av bostadsbyggandet är gynnsamma. Hushållens disponibla inkomster stiger kraftigt samtidigt som arbetsmarknadsläget förbättras ytterligare. Räntenivån förutses också ligga betydligt lägre än under de senaste åren.

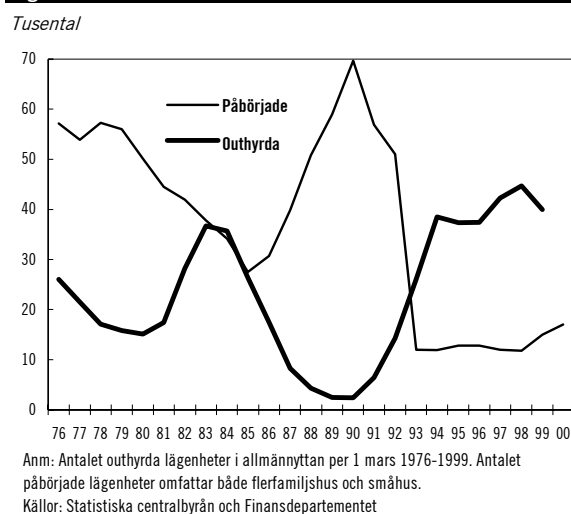
Enligt Statistiska centralbyrån ökade också *antalet påbörjade bostäder* markant det första halvåret i år och steg med ca 35% jämfört med året innan. De flesta kortsiktsindikatorer tyder på en fortsatt kraftig återhämtning av bostadsbyggandet framöver. Enligt Konjunkturinstitutets barometer från juli förväntas bostadsbyggandet öka kraftigt under det tredje kvartalet. En liknande bild framträder i trähusfabrikanternas statistik som visar att ordergången under januari till juli månad har stigit med hela 46 % jämfört med samma period förra året.

Priserna på småhus har det senaste året stigit med ytterligare 8 %, vilket innebär att priserna på andrahandsmarknaden nu överstiger nyproduktionskostnaden för riket som helhet. De regionala prisskillnaderna är dock mycket stora, vilket förklaras av att tillväxten de senaste åren har varit stark i vissa expansiva områden såsom Stockholm och Göteborg. Det senaste året har också vakansgraden, dvs. andelen outhyrda lägenheter i förhållande till beståndet, minskat ytterligare i tillväxtregioner medan den i stort varit oförändrad i övriga delar av riket. För landet som helhet har vakansgraden sjunkit från 4,0 % i mars 1998 till 3,7 % i mars i år. Av diagram 10.3 framgår att om antalet outhyrda lägenheter fortsätter att minska bör bostadsproduktionen ta fart framdeles.

I tillväxtregionerna har också vissa bristsituationer uppstått vilka förutses kvarstå under prognosperioden, trots en förväntad uppgång i bostadsproduktionen. I mindre kommuner vän-

tas en svag arbetsmarknad bidra till en stagnerande eller negativ befolkningsutveckling, vilket innebär att vakansgraden permanentas på en hög nivå. Enligt Boverkets långtidsbedömning över bostadsbyggandet skulle det behöva produceras omkring 25 000 bostäder årligen för att svara mot den långsiktiga efterfrågan. Bedömningen tar sin utgångspunkt i demografiska beräkningar men tar också hänsyn till regionala tillväxtaspekter samt en långsiktig genomsnittlig BNP-tillväxt på strax under 2 %.

Diagram 10.3 Antal outhyrda respektive påbörjade lägenheter

Trots att de flesta indikatorer för närvarande är mycket positiva finns det ändå skäl att räkna med en lägre bostadsproduktion de närmaste åren än den av Boverket beräknade långsiktiga efterfrågan. I tillväxtregionerna begränsas produktionen på kort sikt av kapacitetsrestriktioner både i form av brist på planerad tomtmark och av en begynnande brist på byggnadsarbetare. Bristande incitamentstruktur vid nyproduktion av hyresrätter förhindrar också en mer markerad uppgång. Inledningsvis märks uppgången främst inom byggnation av egna bostäder medan byggande av hyresfastigheter begränsas. Sammantaget beräknas antalet påbörjade bostäder stiga från 12 000 förra året till 15 000 i år och till 17 000 nästa år.

Antalet påbörjade ombyggnationer minskade till låga 17 000 under 1998. En förklaring till den låga ombyggnadsverksamheten de senaste två åren är sannolikt att de fördelaktiga stimulansbidrag som kunde erhållas under 1995 och 1996, ledde till en tidigareläggning av vissa projekt. Därtill skall läggas svårigheten att höja hyrorna tillräckligt för att ombyggnaderna skulle bli lönsamma.

Boverket har tidigare uppskattat de långsiktiga behoven av ombyggnader till 30 000–35 000 lägenheter årligen så att bostadsstocken kan bibehållas. Hushållens starka inkomstutveckling tillsammans med relativt sett låga räntor bör innebära att ombyggnadsvolymer närmar sig en mer långsiktig jämviktsnivå. Dessutom har ekonomin hos de allmännyttiga företagen förbättrats de senaste åren. Antalet påbörjade ombyggnationer steg också med hela 36 % under det första halvåret i år.

10.3 Lager

Prognosen för 1999 avseende lagerinvesteringarna har reviderats upp sedan vårpropositionen, från ett tillväxtbidrag på $-0,7\%$ till $-0,4\%$ av BNP. Upprevideringen av lagren kan hänföras till den högre aktivitetsnivå i ekonomin som nu förutses och som bedöms minska behovet av att justera ned lagerstockarna. Det bör understrykas att tolkningen av lagerutvecklingen försvåras dels av att primärstatistiken och nationalräkenskaperna delvis ger olika resultat, dels av att omläggningen av nationalräkenskaperna har medfört att redovisningen av lagerstatistiken i dagsläget är mer aggregerad.

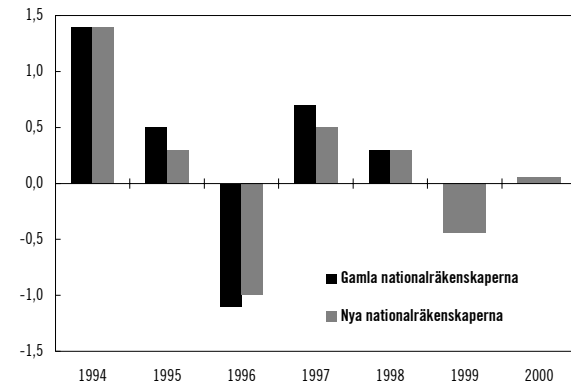
Ett flertal begreppsförändringar beträffande lagerinvesteringarna har skett vid införandet av de nya nationalräkenskaperna. Bland annat ses tillväxt av skog numera som produktion. Därmed bokförs nettot av tillväxt och avverkning av skog som en lagerförändring. Dessa lagerinvesteringar har varit positiva och successivt ökat från ca 3,5 miljarder kronor 1993 till ca 4,5 miljarder kronor förra året. Ytterligare en förändring av lagerbegreppet är att det numera bokförs lagerinvesteringar i tjänstebranscherna (främst mjukvara) och i byggbranschen. Sammantaget har begreppsförändringarna höjt nivån på lagerinvesteringarna i jämförelse med de gamla nationalräkenskaperna. Lageromslaget, dvs. skillnaden i lagerförändringen mellan två år, och BNP-bidraget är emellertid i stort sett desamma som i den gamla tidsserien, se diagram 10.4.

Under vintern försämrades industrikonjunkturen påtagligt. Orderingången föll, produktionen minskade och industrins lager växte snabbt. Enligt Konjunkturinstitutets barometer för industrin fanns också ett betydande missnöje med färdigvarulagrens storlek. Därefter har utsikterna för industrin förbättrats markant. Orderingång-

en visar på en kraftig ökning av efterfrågan på industrivaror, produktionen har ökat och barometern för andra kvartalet visar på en oväntat snabb förbättring av lagersituationen. Justeringen av lagren förefaller därmed vara avklarad och under andra halvåret i år antas lagren växa i takt med den förväntade uppgången av industriproduktionen.

Diagram 10.4 Totala lagerinvesteringar

BNP-bidrag, procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Utvecklingen av lagren inom handeln har vissa likheter med situationen inom industrin. Under slutet av förra året och inledningsvis i år fanns det ett missnöje med storleken på lagerstockarna inom flera delar av handeln enligt Konjunkturinstitutets barometer för tjänstebranscherna. Enligt nationalräkenskaperna genomfördes också en viss avveckling under första kvartalet i år. I likhet med industrin förbättrades lageromdömena under andra kvartalet enligt barometern. Därmed förefaller ytterligare neddragningar av lagren inte vara nödvändiga. Redan i år men framför allt nästa år förväntas handelslagren växa något i samband med en fortsatt ökad inhemsk efterfrågan.

Sammantaget beräknas lagren, utöver revideringar betingade av de nya nationalräkenskaperna, växa snabbare både i år och nästa år än i den bedömning som gjordes i 1999 års vårproposition. Mot bakgrund av den kraftiga uppbyggnaden i fjol innebär årets lagerökning ett negativt tillväxtbidrag på motsvarande $-0,4\%$ av BNP. Nästa år beräknas lagerinvesteringarna vara något högre än i år, bl.a. på grund av den stärkta industrikonjunkturen. Lagerförändringarna förväntas därmed ge ett positivt tillväxtbidrag på $0,1\%$ av BNP år 2000. I den medelfristiga kalkylen, dvs. för åren 2001 och 2002, är lagerinvesteringarna tillväxtneutrala.

11 Den offentliga sektorn

Den offentliga sektorns finansiella sparande visade ett överskott på 2,3 % av BNP 1998. I år beräknas överskottet till 1,7 % av BNP. Från och med nästa år leder den gynnsamma ekonomiska utvecklingen till att det finansiella sparandet, vid oförändrad politik, överträffar budgetmålet om ett överskott på 2 % av BNP. Därmed uppstår ett finansiellt utrymme för de nu föreslagna skattesänkningarna och andra åtgärder. År 2002 väntas det finansiella sparandet förstärkas ytterligare, vilket vidgar utrymmet för eventuella framtida skattesänkningar och/eller utgiftsökningar. Överskotten bidrar till att den konsoliderade bruttoskulden understiger 60 % av BNP redan nästa år och att nettoskulden går ned till nära noll år 2002.

11.1 Den konsoliderade offentliga sektorn

Finansiellt sparande

År 1998 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande enligt de nya nationalräkenskaperna till ca 44 miljarder kronor eller 2,3 % av BNP. I det redovisade överskottet ingår effekten av att AP-fondens fastigheter överfördes till bolagsform, vilket drar upp sparandet med ca 17 miljarder kronor eller 0,9 % av BNP. I år beräknas det finansiella sparandet till 1,7 % av BNP. Det är en förbättring jämfört med 1998, exkluderat effekten av bolagiseringen av AP-fondens fastigheter.

Det finansiella sparandet förstärks till 2,1 % av BNP år 2000, efter beaktande av de nu föreslagna skattesänkningarna och andra åtgärder. Vid hittills beslutade och föreslagna regler väntas det finansiella sparandet uppgå till 2 % av BNP år 2001 och sedan öka till nära 3 % av BNP år 2002.

Tabell 11.1 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor, löpande priser

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	1136,9	1155,1	1189,5	1212,6	1252,9
<i>procent av BNP</i>	<i>60,7</i>	<i>59,2</i>	<i>58,3</i>	<i>57,0</i>	<i>56,5</i>
Skatter och avgifter	998,2	1021,5	1056,4	1081,4	1124,4
<i>procent av BNP</i>	<i>53,3</i>	<i>52,4</i>	<i>51,7</i>	<i>50,8</i>	<i>50,7</i>
Kapitalinkomster	73,5	67,1	64,8	61,0	56,4
Övriga inkomster	65,2	66,5	68,4	70,2	72,1
Utgifter	1093,0	1121,0	1147,6	1169,8	1188,0
<i>procent av BNP</i>	<i>58,4</i>	<i>57,5</i>	<i>56,2</i>	<i>55,0</i>	<i>53,6</i>
Transfereringar	456,0	448,1	461,1	467,9	471,7
Konsumtion och investeringar	529,3	569,5	594,6	617,9	637,1
Ränteutgifter	107,8	103,4	91,9	84,0	79,2
Finansiellt sparande före överföring	43,9	34,1	41,9	42,8	64,9
<i>procent av BNP</i>	<i>2,3</i>	<i>1,7</i>	<i>2,1</i>	<i>2,0</i>	<i>2,9</i>
Beräkningsteknisk överföring	–	–	–	–	20,6
Finansiellt sparande efter överföring	43,9	34,1	41,9	42,8	44,3
<i>procent av BNP</i>	<i>2,3</i>	<i>1,7</i>	<i>2,1</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>
Finansiell ställning					
Nettoskuld	288,6	237,6	116,5	60,2	15,4
<i>procent av BNP</i>	<i>15,4</i>	<i>12,2</i>	<i>5,7</i>	<i>2,8</i>	<i>0,7</i>
Konsoliderad bruttoskuld ¹	1342,2	1289,4	1199,5	1152,6	1152,8
<i>procent av BNP</i>	<i>71,7</i>	<i>66,1</i>	<i>58,8</i>	<i>54,1</i>	<i>52,0</i>

¹ Den konsoliderade skulden är definierad enligt EU:s konvergenskriterier (Maastricht).

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret, Riksrevisionsverket, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Under perioden 1999–2002 sjunker skattekostnaderna som andel av BNP (skattekvoten) till följd av skattesänkningarna, men utgiftskvoten sjunker än mer. Ränteutgifterna minskar även nominellt till följd av att statsskulden amorteras. Inkomsterna av räntor och utdelningar faller också eftersom de finansiella tillgångarna minskar, främst genom AP-fondens överföringar till staten, men även till följd av försäljningar av aktier i statliga bolag. Intäkterna från dessa försäljningar inkluderas inte i det finansiella sparandet. Däremot reduceras den offentliga bruttoskulden och ränteutgifterna när försäljningsinkomsterna används till amorteringar av statsskulden.

Det finansiella sparandet 2002 överträffar budgetmålet om ett överskott på 2 % av BNP med 20,6 miljarder kronor. Detta överskjutande överskott antas i föreliggande kalkyl beräkningstekniskt tillföras hushållssektorn, vilket har betydelse för bl.a. prognosen för den privata konsumtionen.

Jämförelse med 1999 års ekonomiska vårproposition

Omläggningen av nationalräkenskaperna (se appendix till kapitel 1) innebär att en direkt jämförelse av inkomster och utgifter med vårpropositionen ej är möjlig. Det utfall för 1998 som låg till grund för prognosen i vårpropositionen har reviderats ned med ca 13 miljarder kronor, exkl. effekten av bolagiseringen av AP-fondens fastigheter, som inte ingick i nationalräkenskapernas redovisning i våras. Det finansiella sparandet för 1999 är oförändrat jämfört med vårpropositionen, trots att tillväxten och sysselsättningen justerats upp betydligt. Det beror delvis på den lägre utgångsnivån på sparandet 1998. Därtill kommer att en anpassning till det preliminära taxeringsutfallet avseende 1998 väntas medföra lägre skatteintäkter under 1999, jämfört med bedömningen i vårpropositionen.

Prognosrevideringarna för år 2000 medför dock att det finansiella sparandet beräknas bli ca 15 miljarder kronor högre än vad som beräknades i vårpropositionen. Denna förbättring ger utrymme för de nu föreslagna åtgärderna. För åren 2001 och 2002 beräknas det finansiella sparandet, exkl. effekten av åtgärderna, ligga på i stort sett samma nivå som i vårpropositionen.

Den finansiella ställningen

Det finansiella sparandet visar den förändring av den finansiella förmögenheten som sker genom reala transaktioner. Finansiella transaktioner,

som köp och försäljning av aktier och andra finansiella tillgångar, påverkar således inte det finansiella sparandet. Detsamma gäller värdeförändringar på tillgångar och skulder. Den offentliga skulden påverkas däremot av anskaffning och försäljning av finansiella tillgångar samt värdeförändringar.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, definierad enligt de s.k. Maastrichtkriterierna, motsvarade 75,4 % av BNP vid utgången av 1994. Skuldkvoten har sedan reducerats och uppgick till 71,7 % vid utgången av 1998. Genom de finansiella överskotten och försäljningar av statens aktieinnehav fortsätter skulden att sjunka och beräknas understiga 60 % av BNP år 2000. Den konsoliderade bruttoskulden reduceras även av att det som ett led i ålderspensionsreformen sker en betydande engångsöverföring under år 2001 av tillgångar från AP-fonden till staten för amortering av statsskulden.

Den offentliga sektorns finansiella nettoskuld, dvs. skulder minus samtliga finansiella tillgångar, är väsentligt lägre än den konsoliderade bruttoskulden. Detta beror huvudsakligen på att AP-fonden har betydande finansiella tillgångar vid sidan av statsobligationer. Även staten och den kommunala sektorn har finansiella tillgångar i form av t.ex. aktier och utlåning. Nettoskulden sjunker genom överskotten i det finansiella sparandet och påverkas också av de värdeförändringar som sker på den offentliga sektorns innehav av aktier och obligationer. Planerade försäljningar av statliga icke börsnoterade aktier reducerar nettoskulden på grund av att det bokförda värdet av dessa aktier är lägre än det marknadsvärde som framkommer vid försäljning. Skillnaden mellan det bokförda värdet och försäljningsinkomsterna redovisas i national- och finansräkenskaperna som värdeförändring. Nettoskulden, som uppskattas till 15,4 % av BNP vid utgången av 1998, beräknas understiga 1 % av BNP vid utgången av 2002.

Skatter och avgifter

I de nya nationalräkenskaperna redovisas skatterna när skattskyldigheten uppstår och inte som tidigare när skatten betalas. Den ändrade periodiseringen har stora effekter för vissa år jämfört med den tidigare redovisningen. Därtill kommer att den del av mervärdesskatten och tullinkomsterna, som ingår som en del av EU-avgiften, inte längre redovisas i den offentliga sektorn utan bokförs som en skatt till utlandet. De totala

skatterna är således större än den offentliga sektorns skatteinkomster.

Skattekvoten har stigit kraftigt de senaste åren och uppgick 1998 till 53,9 %. I år har den statliga inkomstskatten sänkts från 25 % till 20 % för inkomster upp till ca 390 000 kronor per år och en skattereduktion har införts för inkomsttagare med låga inkomster. Skatten har också förändrats i vissa kommuner och landsting så att den genomsnittliga kommunalskatten minskat från 31,65 % till 31,48 %. Vidare har fastighetsskatten på hyreshus sänkts från 1,5 % till 1,3 % av taxeringsvärdet. Dessa skattesänkningar, motsvarande ca 9 miljarder kronor, bidrar till att skattekvoten sjunker till 53 % i år. Därtill minskar företagens direkta skatter från den historiskt höga nivån förra året.

Tabell 11.2 Skatter och avgifter

Procent av BNP

	1998	1999	2000
Hushållens direkta skatter och avgifter	22,4	22,1	21,7
Företagens direkta skatter	3,6	3,3	3,2
Arbetsgivaravgifter	14,5	14,9	14,8
Mervärdesskatt	7,2	7,0	6,9
Övriga indirekta skatter	6,1	5,8	5,7
Totala skatter och avgifter	53,9	53,0	52,3
varav till EU	0,7	0,6	0,5

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

För nästa år föreslås nu skattesänkningar på motsvarande 15,5 miljarder kronor netto eller 0,7 % av BNP. Inkomstskatten för hushållen sänks med ca 12 miljarder kronor genom en skattereduktion för ¼ av ålderspensionsavgiften och genom en höjning av skiktgränsen för den statliga skatten med 3 600 kronor. Bolagsskatten sänks med ca 2,5 miljarder kronor genom en höjning av avsättning till periodiseringsfonder. Därtill kommer ett tillfälligt skattebortfall till följd av att tiden för återföringen till beskattning förlängs från 5 till 6 år. Fastighetsskatten på hyreshus sänks ytterligare från 1,3 % till 1,2 % av taxeringsvärdet. Energibeskattningen höjs för att finansiera kompetensutveckling i företagen.

Skatteförändringarna slår inte igenom omedelbart i minskade skatteinkomster, utan successivt under prognosperioden. Det visar sig i att skattekvoten, som sjunker till 52,3 % år 2000, fortsätter att minska år 2001.

Utgifter

Utgifterna som andel av BNP (utgiftskvoten) uppgick till 58,4 % 1998. Därav svarade ränteutgifterna för 5,8 procentenheter. Utgiftskvoten beräknas sjunka successivt under prognosperioden. Som framgår av tabell 11.3 minskar ränteutgifterna kraftigt nästa år till följd av den relativt låga räntenivån och den minskade statsskulden. Men även exklusive räntor sjunker utgiftskvoten.

Tabell 11.3 Den offentliga sektorns utgifter

	Andel av utgifter i % 1998	1998	1999	Procent av BNP 2000
Summa utgifter	100,0	58,4	57,5	56,2
exklusive räntor	90,1	52,6	52,2	51,7
Hushållstransfereringar	35,6	20,8	20,2	19,6
Pensioner	20,1	11,7	11,5	11,2
Sjukförsäkring m.m.	3,7	2,1	2,4	2,4
Arbetsmarknadsstöd	4,5	2,6	2,2	1,9
Barnbidrag	1,5	0,9	0,9	0,9
Studiebidrag m.m.	1,5	0,9	0,9	0,9
Bostadsbidrag och underhållsbidrag	0,8	0,5	0,4	0,4
Assistanterättning	0,5	0,3	0,3	0,3
Socialbidrag	1,1	0,7	0,6	0,5
Övrigt	2,0	1,2	1,1	1,1
Övriga transfereringar	6,1	3,6	2,7	3,0
Räntebidrag till bostäder	1,0	0,6	0,4	0,2
BNI-avgiften till EU	0,8	0,5	0,4	0,6
Bistånd	1,1	0,6	0,6	0,6
Övrigt	3,2	1,9	1,3	1,6
Ränteutgifter	9,9	5,8	5,3	4,5
Konsumtion	45,6	26,6	26,8	26,7
Investeringar	4,5	2,7	2,6	2,5
Köp och försäljning av fastigheter	-1,7	-1,0	-0,2	-0,1

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Transfereringarna till hushållen, som svarar för ca 35 % av de offentliga utgifterna, sjunker på bred front som andel av BNP, trots en ökning i reala termer (jämför tabell 9.1). Det förbättrade läget på arbetsmarknaden medför lägre kostnader för ersättningarna till arbetslösa och till personer i arbetsmarknadspolitiska program. Även socialbidragen minskar. Utbetalningarna från sjukförsäkringen har dock gått upp kraftigt i år till följd av ökad sjukfrånvaro. Dessutom halverades arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen

1 april förra året, vilket ökat utbetalningarna från den offentliga sektorn. Barnbidragen föreslås höjas i två steg år 2000 och 2001. Pensionsutbetalningarna stiger reallt, men minskar som andel av BNP.

Räntebidragen till bostäder har minskat från över 35 miljarder kronor 1993 till knappt 11 miljarder kronor 1998. Nästa år beräknas bidragen uppgå till endast 3,7 miljarder kronor. Den fortsatta minskningen beror huvudsakligen på att bidrag lämnas till en stegvis minskande andel av räntekostnaderna.

Den BNI-baserade EU-avgiften ökar kraftigt nästa år. En anpassning till EU:s regler för att beräkna bruttonationalinkomsten, som ligger till grund för avgiften, innebär att BNI-avgiften höjs med ca 200 miljoner kronor per år framöver. Därtill kommer en retroaktiv betalning om ca 1 miljard kronor år 2000.

Den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna, som sammanlagt motsvarar hälften av de offentliga utgifterna, steg i volym förra året efter flera års minskningar. Denna återhämtning väntas fortsätta under prognosperioden. I volym växer den offentliga konsumtionen betydligt långsammare än BNP, men då prisutvecklingen är högre än för BNP är konsumtionsutgifterna som andel av BNP i stort sett oförändrade mellan 1998 och år 2000.

Finanspolitikens inriktning

I tabell 11.4 förklaras förändringen av det finansiella sparandet av några viktiga faktorer, som konjunkturutveckling, förändringar av kapitalinkomster och ränteutgifter, periodiseringar av skatteinkomster samt köp och försäljningar av fastigheter. Efter beaktande av bidragen från dessa faktorer till förändringen av det finansiella sparandet återstår en restpost, justerat finansiellt sparande, som kan tolkas som en grov indikator på finanspolitikens inriktning.

Den komponent som hänförs till konjunkturen beaktar såväl BNP-utvecklingen som de viktigaste skattebasernas utveckling i förhållande till BNP. Den del som beror på BNP-utvecklingen mäts som 75 % av avvikelserna i BNP-tillväxt från en antagen trendmässig utveckling på 2 %. Denna uppskattning av konjunkturkänsligheten i de offentliga finanserna är baserad på simuleringar i modeller av den offentliga sektorns inkomster och utgifter.

Hur det offentliga sparandet påverkas av konjunkturen beror inte bara på BNP-tillväxten utan också på tillväxtens sammansättning. En

exportledd tillväxt ger lägre skatteinkomster än om tillväxten drivs av privat konsumtion. Förskjutningar mellan vinster och löner påverkar också skatteinkomsterna eftersom vinster på kort sikt är lägre beskattade än löner. Den kraftiga ökningen av sysselsättningen i år betyder att skattebaserna stiger mer än BNP.

Periodiseringar av skatteinkomsterna har vissa år stor betydelse för det finansiella sparandet. Redovisningen i nationalräkenskaperna avviker från den slutligt fastställda skatten för bolag och hushåll. Den starka periodiseringseffekten för 1999 beror på att de redovisade skatteinkomsterna för 1998 var större än de slutligt fastställda och att motsatsen väntas gälla för 1999.

Det som i nationalräkenskaperna registreras som köp och försäljningar av fastigheter är ofta ett resultat av tillfälliga transaktioner, s.k. sale-lease-backavtal och bolagiseringar. År 1998 drogs det offentliga sparandet upp av den ovan nämnda bolagiseringen av AP-fondens fastigheter.

Tabell 11.4 Beräkning av finanspolitikens inriktning

Procent av BNP

	1999	2000	2001	2002
Total förändring av finansiellt sparande	-0,6	0,3	0,0	0,0
<i>Förklarande faktorer</i>				
Kapitalinkomster och ränteutgifter, netto	0,0	0,5	0,2	0,1
Konjunkturläge inkl. förändring av skattebaser	2,2	0,6	-0,1	-0,3
Periodisering av skatteinkomster	-0,8	0,3	-0,7	0,3
Köp och försäljning av fastigheter, netto	-0,8	-0,1	-0,1	0,0
Justerat finansiellt sparande efter överföring¹	-1,1	-1,0	0,5	-0,1

¹ Det justerade finansiella sparandet visar finanspolitikens inriktning. Ett negativt tal innebär att inriktningen är expansiv och ett positivt tal att inriktningen är kontraktiv.
Källa: Finansdepartementet

Som framgår av tabell 11.4 minskar det justerade finansiella sparandet 1999 med ca 1 % av BNP. Finanspolitiken ger således en stimulans till ekonomin i år. Det kan ses mot bakgrund av den kraftiga åtstramningen som skedde genom konsolideringsprogrammet under perioden 1995–1998, då den offentliga sektorns finansiella sparande vändes från ett underskott på ca 11 % av BNP 1994 till förra årets överskott.

Skattesänkningar och andra åtgärder medför att det justerade sparandet sjunker med 1 % av BNP år 2000, vilket således innebär en fortsatt expansiv finanspolitik.

För år 2001 innebär ett finansiellt sparande enligt budgetmålet på 2 % av BNP att finanspolitiken blir något åtstramande detta år, då det justerade sparandet ökar med 0,5 % av BNP.

Exklusive den beräkningstekniska överföringen från offentlig sektor till hushållen ökar det justerade finansiella sparandet med ca 1 % av BNP år 2002. Denna förbättring är ett resultat av den underliggande utvecklingen av den offentliga sektorns inkomster och utgifter vid hittills fattade beslut och förslag. Efter den beräkningstekniska överföringen från den offentliga sektorn till hushållen minskar det justerade sparandet marginellt som andel av BNP, vilket indikerar en neutral finanspolitik.

11.2 Den statliga sektorn

Statens finansiella situation har förbättrats markant under senare år. Det finansiella sparandet har vänts från ett underskott på ca 190 miljarder kronor 1994 till ett överskott på ca 23 miljarder kronor 1998. Motsvarande förbättring visar sig också i att statens budgetsaldo vänts från en upplåning på 185 miljarder kronor 1994 till en amortering av statsskulden med nära 10 miljarder förra året. Statsskulden ökade dock 1998 till följd av den kraftiga försvagningen av kronan mot slutet av året. Mellan 1994 och 1998 reducerades statsskulden som andel av BNP från 81 % till 77,4 %.

Statens finansiella sparande kommer att variera kraftigt under prognosperioden till följd av den finansiella infasningen av det reformerade ålderspensionssystemet. När infasningen är över medför reformen en påtaglig belastning på statens finanser. De statliga ålderspensionsavgifterna, överföringen av medel till premiepensionssystemet, reglering av avgiftsuttaget m.m. medför en årlig nettoförsvagning av statsfinanserna med 60 miljarder kronor. Som kompensation för denna försvagning överförs under åren 1999 och 2000 medel till staten från AP-fonden motsvarande 45 miljarder kronor vardera åren för amortering av statsskulden. År 2001 sker ytterligare en överföring på 155 miljarder kronor.

Vid en avstämning år 2004 beslutas om ett slutligt överföringsbelopp.

Överföringen 2001 antas delvis bestå av bostadsobligationer, som ska förvaltas av Riksgäldskontoret till dess obligationerna förfaller till betalning. Den del av dessa obligationer som

förfaller efter 2001 påverkar därför inte statens budgetsaldo detta år. Däremot påverkas statens finansiella sparande av överföringen av bostadsobligationer. I prognosen har antagits att av överföringen år 2001 utgörs ca 37 miljarder kronor av bostadsobligationer, med förfall efter 2001. År 2002 förfaller ca 10 miljarder kronor, vilket förbättrar budgetsaldot detta år.

År 2002 beräknas statens sparande visa ett underskott på ca 8 miljarder kronor, motsvarande 0,4 % av BNP, inklusive den beräkningstekniska överföringen till hushållen. Överskottet i den offentliga sektorns finansiella sparande uppkommer i stället i ålderspensionssystemet och i någon mån i den kommunala sektorn. Det är en följd av att pensionsreformen innebär en mycket stor omfördelning av det offentliga finansiella sparandet från staten till ålderspensionssystemet.

Genom försäljningar av statens aktier blir budgetsaldot och amorteringen av statsskulden sammantaget under perioden 1999–2002 större än det finansiella sparandet. Statsskulden beräknas minska med ca 312 miljarder kronor från 1998 till 2002 till motsvarande 53,4 % av BNP år 2002.

Normalt är emellertid budgetsaldot något lägre än det finansiella sparandet genom att staten har viss utlåning, t.ex. studielån. Exklusive tillfälliga effekter av inlösen av bostadsobligationer och försäljningar beräknas ett underliggande lånebehov på ca 20 miljarder kronor år 2002. Vid normala förhållanden kommer således statsskulden att öka vid det målsatta överskottet i de offentliga finanserna på 2 % av BNP.

Den statliga konsumtionen svarar för 1/4 av statens utgifter och ca 8 % av BNP. Den statliga konsumtionen varierar relativt kraftigt mellan åren och har visat sig vara svår att förutsäga. Genom systemet med anslagssparande kan statliga myndigheter delvis förskjuta förbrukningen av de budgeterade medlen över tiden. Dessutom är nationalräkenskapernas preliminära utfall osäkra och genomgår ofta stora revideringar.

De statliga konsumtionsutgifterna i fasta priser steg med ca 2 % 1998, exklusive effekten av överföringen av kostnadsansvaret för läkemedelssubventioner från staten till landstingen. Uppgången förra året skedde efter att den statliga konsumtionen minskat i volym med nära 3 % 1997. Första halvåret i år steg konsumtionen med 2 % och ökningen för helåret 1999 beräknas till 1,5 %. De följande åren väntas en ökning med 0,5 % per år.

Tabell 11.5 Statens finanser (exkl. statliga affärsverk och aktiebolag)

Miljarder kronor, löpande priser

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	665,3	714,4	689,5	812,8	687,4
Skatter och avgifter	606,7	612,8	582,5	599,4	628,2
Överföring från AP-fonden	–	45,0	45,0	155,0	0,0
Övriga inkomster	58,6	56,6	62,0	58,4	59,1
Utgifter	642,3	650,5	705,4	683,0	674,9
Transfereringar till privat sektor och utlandet	293,8	278,0	287,2	288,9	285,5
Bidrag till kommuner	80,5	88,7	86,5	92,6	89,8
Ålderspensionsavgifter till pensionssystemet	–	15,3	19,8	19,8	19,9
Premiepensionsmedel	–	–	49,6	21,2	18,9
Konsumtion och investeringar	169,5	174,2	180,4	186,7	191,9
Ränteutgifter	98,5	94,3	82,0	73,9	69,0
Finansiellt sparande före överföring	23,0	63,9	–15,9	129,8	12,5
<i>procent av BNP</i>	<i>1,2</i>	<i>3,3</i>	<i>–0,8</i>	<i>6,1</i>	<i>0,6</i>
Beräkningsteknisk överföring	–	–	–	–	20,6
Finansiellt sparande efter överföring	23,0	63,9	–15,9	129,8	–8,1
<i>procent av BNP</i>	<i>1,2</i>	<i>3,3</i>	<i>–0,8</i>	<i>6,1</i>	<i>–0,4</i>
Budgetsaldo	9,7	55,3	82,5	81,0	5,7
<i>procent av BNP</i>	<i>0,5</i>	<i>2,8</i>	<i>4,0</i>	<i>3,8</i>	<i>0,3</i>
Statsskuld	1448,9	1376,8	1287,0	1190,7	1184,0
<i>procent av BNP</i>	<i>77,4</i>	<i>70,6</i>	<i>63,0</i>	<i>55,9</i>	<i>53,4</i>

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

11.3 Ålderspensionssystemet

År 1998 understeg avgiftsintäkterna till den allmänna tilläggspensionen (ATP) utbetalda pensioner med ca 33 miljarder kronor. Detta underskott finansierades med AP-fondens direktavkastning i form av utdelningar och ränteinkomster, som sammantagna uppgick till 40,5 miljarder kronor. Under 1998 överfördes AP-fondens fastighetsinnehav till bolagsform. Detta tillgodoräknas det finansiella sparandet i nationalräkenskaperna, eftersom aktier till skillnad från fastigheter betraktas som en finansiell tillgång. Exklusive effekten av bolagiseringen av fastigheter uppgick AP-fondens finansiella sparande till 7 miljarder kronor förra året. I början av 1990-talet hade fonden ett sparande på 46,5 miljarder kronor.

Ålderspensionsreformen innebär att AP-fonden fr.o.m. år 1999 har en delvis ny roll. Fonden finansierar numera inkomstbaserade ålderspensioner inom det reformerade systemets s.k. fördelningsdel. Finansieringsansvaret för förtids- och efterlevandepension har förts över till statsbudgeten. Vidare medför reformen att fondens avgiftsinkomster förstärks genom att det införs

statliga ålderspensionsavgifter på vissa transfereeringar m.m., som betalas över statsbudgeten. Nivåerna för allmänna pensionsavgiften och ålderspensionsavgiften höjs år 2000 till 7 % respektive 10,21 %. Höjningen av ålderspensionsavgiften med 3,81 procentenheter kompenseras av motsvarande lägre arbetsgivaravgifter till staten så att det samlade avgiftsuttaget blir i stort sett oförändrat. Därigenom sker en avgiftsväxling mellan staten och ålderspensionssystemet med motsvarande ca 30 miljarder kronor.

Vid sidan av AP-fonden sker en förmögensuppbyggnad inom premiepensionssystemet. De medel som avsätts motsvarar intjänad premiepensionsrätt och placeras först i Riksgäldskontoret och därefter hos den fondförvaltare som den enskilde själv väljer. Genom att den statliga Premiepensionsmyndigheten (PPM) formellt är ägare av fondandelarna kommer sparandet i premiepensionssystemet att i nationalräkenskaperna inräknas i den offentliga sektorn.

Under år 2000 överförs retroaktiva premiepensionsmedel avseende inkomstären 1995–1998 från den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret till PPM, sammanlagt ca 50 miljarder kronor. Det sparande som sker inom premiepen-

sionssystemet motsvaras således av ett reducerat sparande inom staten. Medel motsvarande premiepensionsrätten överförs till PPM först andra året efter inkomståret. Överföringen år 2001, som avser inkomståret 1999, blir särskilt stor till följd av att insättningarna 1999 inkluderar korrigering för låga insättningar åren 1995–1997. Från och med inkomståret 1999 höjs den intjänade premiepensionsrätten från 2 % till 2,5 % av pensionsgrundande inkomster och belopp.

På grund av infasningen av pensionsreformen reduceras AP-fondens finansiella sparande åren 1999–2001. År 2002 beräknas sparandet i pensionssystemet, dvs. AP-fonden och premiepensionssystemet, uppgå till 48,7 miljarder kronor eller 2,2 % av BNP.

Tabell 11.6 Ålderspensionssystemet

Miljarder kronor, löpande priser

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	132,5	146,7	228,4	203,5	200,1
Avgifter	92,0	109,0	149,1	153,2	157,3
Premiepensions- medel	–	–	49,6	21,2	18,9
Räntor, utdel- ningar m.m.	40,5	37,7	29,6	29,0	23,7
Utgifter	108,6	180,8	185,0	299,8	151,4
Pensioner	124,9	135,0	139,0	143,6	150,1
Överföring till staten	–	45,0	45,0	155,0	0,0
Övriga utgifter	–16,3	0,8	1,0	1,2	1,3
Finansiellt sparande	24,0	–34,1	43,4	–96,3	48,7
<i>procent av BNP</i>	<i>1,3</i>	<i>–1,8</i>	<i>2,0</i>	<i>–5,0</i>	<i>2,2</i>
AP-fonden	24,0	–34,1	–8,3	–120,0	26,2
Premiepensions- myndigheten	–	–	51,7	23,7	22,5

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

11.4 Kommunsektorn

I år beräknas de kommunala konsumtionsutgifterna stiga med 1,7 % i reala termer. År 2000 träder kravet om ekonomisk balans i budgeten för kommuner och landsting i kraft. Genom fortsatt god utveckling av kommunsektorns skatteunderlag i kombination med ökade statsbidrag bedöms kommunsektorns konsumtionsutgifter fortsättningsvis kunna öka i volym under perioden 2000–2002 samtidigt som balanskravet uppnås i sektorn som helhet.

Utvecklingen 1999–2000

De kommunala konsumtionsutgifterna steg med 1,2 %⁵ mellan 1997 och 1998, efter att varje år volymmässigt ha minskat eller legat på en oförändrad nivå sedan 1991. Ökningen är främst en effekt av höjda statsbidrag och ökade skatteinkomster. Preliminärt utfall för första halvåret 1999 visar på en fortsatt ökning av konsumtionsutgifterna.

Den kraftiga sysselsättningsuppgången i ekonomin leder till ökade skatteintäkter för kommunsektorn för åren 1999 och 2000. Den föreslagna reduceringen av avdragsrätten för egenavgifterna medför att skatteunderlaget växer för kommuner och landsting, vilket beräknas ge ökade skatteintäkter med ca 4,8 miljarder kronor per år fr.o.m. år 2000. Regeringen föreslår därför att det generella statsbidraget till kommuner och landsting reduceras med motsvarande belopp. Mellan åren 1998 och 2000 förväntas skatteinkomsterna stiga med drygt 45 miljarder kronor. Kommunsektorns skatteinkomster och statsbidrag i förhållande till BNP, den s.k. kommunala skattekvoten, ökar därmed med nära 1 procentenhet från 1998 till år 2000.

Den genomsnittliga kommunalskattesatsen för år 1999 är 31,5 % och den beräknas ligga kvar på en oförändrad nivå under hela perioden fram till år 2002. Vid utgången av år 1999 upphör sanktionerna mot kommunalskattehöjningar att gälla. Sanktionerna har, med vissa undantag, inneburit att statsbidrag dragits in vid skattehöjningar. Att kommunsektorn som helhet bedöms hålla skattesatsen oförändrad motiveras av ökade skatteinkomster samt höjda statsbidrag.

Beslutade och föreslagna tillskott innebär att statsbidragen är 20 miljarder kronor högre år 2000 jämfört med år 1996, obeaktat regleringen till följd av de föreslagna förändringarna i inkomstbeskattningen. I år och nästa år förstärks kommunernas och landstingens inkomster genom en tillfällig överföring av statlig inkomstskatt motsvarande ca 1,3 miljarder kronor per år. De specialdestinerade statsbidragen, som bl.a. finansierar läkemedelssubventionerna och Kunskapslyftet, är beräknade till ca 31,3 miljarder kronor år 1999 och förväntas öka till 32,9 miljarder kronor år 2000. Statsbidragen redovisas här netto efter avdrag för kommunsektorns avgift till momssystemet.

På grund av den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden väntas utgifterna för socialbidrag minska. Utfallet för första kvartalet år 1999 visar på en minskning med 8 %, jämfört med motsvarande period år 1998. Investeringsutgifterna väntas öka de närmaste åren i takt med att kommunsektorns finanser stärks.

Tabell 11.7 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Inkomster	422,2	445,5	475,1	487,4	496,7
Skatter	299,5	315,0	344,6	348,5	358,7
Statsbidrag ¹	80,5	88,7	86,5	92,6	89,8
<i>Skatter och statsbidrag, % av BNP</i>	<i>20,3</i>	<i>20,7</i>	<i>21,1</i>	<i>20,7</i>	<i>20,2</i>
Övrigt	42,1	41,8	44,0	46,3	48,2
Utgifter	425,3	441,3	460,6	478,1	492,9
Transfereringar	49,3	46,8	47,4	48,2	49,0
Konsumtionsutgifter	351,6	370,5	387,8	402,5	414,8
<i>volymförändring %²</i>	<i>1,2³</i>	<i>1,7</i>	<i>1,3</i>	<i>1,1</i>	<i>0,5</i>
Investeringar	24,4	24,0	25,4	27,5	29,1
Finansiellt sparande	-3,1	4,3	14,5	9,3	3,7
Justerat finansiellt sparande ⁴	2,4	9,3	6,8	8,6	3,7

Anm. Kommunsektorn innefattar kyrkan under hela prognosperioden.

¹ Statsbidrag redovisas netto efter avdrag för kommunernas och landstingens avgift till momssystemet.

² Årlig procentuell förändring av konsumtionsutgifter i fasta priser.

³ Exkl. övertagandet av kostnadsansvaret för läkemedelssubventioner från stat till landsting år 1998.

⁴ Justerat sparande erhålls genom att föra slutavräkningen av kommunalskattemedel till det år den avser.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Från och med år 2000 är kommuner och landsting skyldiga att uppnå ekonomisk balans i budgeten. Om utfallet visar att kostnaderna ändå överstiger intäkterna skall underskottet täckas inom två år. Genom den gynnsamma utvecklingen av inkomsterna bedöms kommunsektorn som

⁵ Exkl. övertagandet av kostnadsansvaret för läkemedelssubventioner från stat till landsting år 1998.

helhet klara kravet om ekonomisk balans, samtidigt som man beräknas öka sina konsumtionsutgifter i volym med 1,7 % år 1999 och med 1,3 % år 2000.

Finansiellt sparande

Den kraftiga ökningen av skatter och statsbidrag leder till att det finansiella sparandet i år förväntas bli positivt för första gången sedan 1993. Det finansiella sparandet för 1999 beräknas uppgå till 4,3 miljarder kronor. Under år 2000 förväntas sparandet öka till 14,5 miljarder kronor. Det höga sparandet nästa år beror till ca 7,5 miljarder kronor på tillfälligt höga skatteinkomster till följd av slutavräkningen⁶ av skatterna avseende 1999. Detta väntas inte leda till att kommuner och landsting ökar sina utgifter, utan i stället anpassar utgifterna efter den varaktiga inkomstnivån. Om skatteinkomsterna förs till det inkomstår de avser, uppvisar sparandet en jämnare utveckling.

Jämförelse med 1999 års ekonomiska vårproposition

Jämfört med prognosen i vårpropositionen har kommunsektorns underliggande inkomster justerats upp. Omläggningen av nationalräkenskaperna innebär bl.a. att slutavräkningen periodiseras ett år tidigare än i de gamla nationalräkenskaperna. Därmed är en direkt jämförelse av inkomster och finansiellt sparande med tidigare prognoser ej är möjlig. Det underliggande finansiella sparandet har dock förbättrats. Den starkare utvecklingen av kommunsektorns inkomster möjliggör större konsumtionsutgifter jämfört med vad som beräknades i vårpropositionen. Volymutvecklingen i konsumtionsutgifterna har reviderats upp med 0,7 procentenheter för år 1999 och med 0,2 procentenheter år 2000.

Medelsiktig kalkyl

Regeringen aviserar i denna proposition ett resurstillskott på 1 miljard kronor till vården och omsorgen år 2001. Dessutom beräknar regeringen ett engångsvist tillskott på 700 miljoner kronor år 2001 till särskilda insatser i vissa kommu-

ner och landsting. Utöver detta ökar de generella statsbidragen med 4 miljarder kronor, enligt vad som tidigare aviserats. Regeringen föreslår att den tillfälliga överföringen av statlig inkomstskatt till kommunsektorn förlängs till år 2001, vilket ökar de generella statsbidragen med 1,3 miljarder kronor.

År 2002 trappas några tillfälliga satsningar ned i kommunsektorn, samma år minskas antalet platser i Kunskapslyftet, varför de specialdestinerade statsbidragen sjunker år 2002. Under perioden 2001–2002 beräknas utgifterna växa i en högre takt än inkomsterna, men det finansiella sparandet bedöms fortfarande ligga på en nivå där sektorn som helhet bör klara kravet om ekonomisk balans.

Konsumtionsutgifterna bedöms i volym öka med drygt 1,0 % under 2001. År 2002 beräknas konsumtionsutgifternas utvecklingstakt dämpas till 0,5 %, delvis till följd av en nedgång i antalet platser i Kunskapslyftet. Konsumtionstillväxten medför en sysselsättningsökning i den kommunala sektorn för åren 1999–2002 med i genomsnitt ca 13 500 personer per år.

⁶ Reglering av de kommunala skattemedlen sker året efter det aktuella inkomståret i de nya nationalräkenskaperna. En avstämning görs då av preliminära kommunalskattemedel mot definitiva kommunalskattemedel. Kommuner och landsting blir då aningen återbetalningsskyldiga eller erhåller ytterligare skattemedel. Betalningarna sker i januari året därpå.